

PRZEGŁĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO

miesięcznik

Rok V

Warszawa, Styczeń — 1952 r.

Nr 1 (43)

TREŚĆ NUMERU:

MIECZYŚLAW SŁAWIKOWSKI

Dr EUGENIUSZ MODLIŃSKI

PRZEGŁĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO za okres od 15 listopada do 15 grudnia 1951 r.; INWESTYCJE: Uwagi o działalności inwestycyjnej w 1952 roku; Przepisy inwestycyjne na rok 1952; GOSPODARSTWA LOKALAMI I NAJEM LOKALI: Zachowanie prawa do powierzchni mieszkalnej przez osoby czasowo nieobecne; Powojenne orzecznictwo sądowe i arbitrażowe w sprawach lokalowych; NOTATNIK: O potrzebie organizowania resortowych porad radców prawnych; ORZECZNICTWO W SPRAWACH GOSPODARCZYCH: Sąd Najwyższy, Główna Komisja Arbitrażowa, Glossa do orzeczenia Głównej Komisji arbitrażowej z dnia 21.IX.1951 r.

— Plany i zadania na rok 1952.

— Zasady tworzenia i wydatkowania środków funduszu zakładowego.

— Stosunki pracy członków spółdzielni pracy.

Plany i zadania na rok 1952

Rok 1951 nie zaznaczył się w rozwoju ustawodawstwa gospodarczego wydaniem aktów o bardziej podstawowym charakterze.

Przegląd wydanych aktów normatywnych ujawnia, że w okresie tym ukazał się zarówno cały szereg przepisów pogłębiających i precyzujących zasady wytyczone przez poprzednio wydane akty jak i szereg przepisów wprowadzających korektury i uzupełnienia tych aktów, które w praktycznym stosowaniu wykazały braki i usterki. Dla praktyki te korektury i uzupełnienia, spowodowane wymogami życia, mają w wielu przypadkach duże znaczenie, a wyjaśnienie powodów i istotnych celów tych zmian pogłębia zrozumienie kierunku, w jakim idzie rozwój ustawodawstwa Polski Ludowej.

Mimo braku nowych aktów ustawodawczych o większym zasięgu, rok 1951 zaznaczył się jednak bardzo poważnymi wydarzeniami, które dla rozwoju polskiej nauki i praktyki prawniczej mają doniosłe znaczenie. Na czoło tych wydarzeń wysuwa się I Kongres Nauki Polskiej, który dokonał podsumowania dotychczasowych osiągnięć nauki w Polsce, przeanalizował krytycznie stan obecny i nakreślił wytyczne dla dalszego postępu i rozwoju zgodnie z założeniami marksizmu-leninizmu i potrzebami społeczeństwa budującego socjalizm. Zalecenia dla naukowców polskich czynnych w dziedzinie dyscyplin prawnych wykazujące, że wszystkie dziedziny prawa wymagają nie tylko całkowitego przeorania, ale zbudowania na nowo na podstawach marksizmu-leninizmu, że budowa ta wymaga bezpośrednich i dogłębnych studiów i opowania treści podstawowych źródeł marksizmu-leninizmu, gruntownego zaznajomienia się z osiągnięciami socjalistycznej nauki radzieckiej, że istotnym czynnikiem postępu jest ostra krytyka i samokrytyka istniejącego stanu — są wskazaniem, które nie tylko w dziedzinie prac naukowych, w ścisłym słowa znaczeniu, ale i dla prac komentatorskich i wyjaśniających, służących celom praktyki, mają podstawowe znaczenie i powinny służyć jako drogowskaz w pracy.

Nie tylko jednak na odcinku badań naukowych wydarzenia 1951 r. mają istotne znaczenie dla rozwoju prawa w Polsce. W roku tym opracowane bowiem zostały projekty nowego kodeksu cywilnego, nowego kodeksu karnego, nowego kodeksu pracy, nowego prawa górniczego, nowego prawa morskiego, a przede wszystkim w etap końcowy weszły prace nad Konstytucją Polski Ludowej.

Ta olbrzymia praca kodyfikacyjna, dokonana przez aktyw zarówno pracowników nauki jak i pracowników praktycznie stosujących przepisy prawne, kładzie podwaliny nie tylko pod rozwój socjalistycznego prawa w Polsce, ale niewątpliwie stanie się podstawą, na której rozwinie się literatura prawnicza, reprezentowana dotąd — zwłaszcza, jeżeli chodzi o zagadnienia z zakresu ustawodawstwa gospodarczego — bardzo skromną ilością prac.

Jest rzeczą jasną, że i czasopisma prawnicze, nie będą mogły przejść obok tych podstawowych aktów bez poświęcenia im istotnej części swej treści. Niemniej jednak nie będą one mogły z uwagi na szczupłość ram, zająć się pełną analizą obszernych kodyfikacji i będą musiały ograniczyć się do omówienia poszczególnych instytucji, przede wszystkim tych, które łączą się z podstawową tematyką poszczególnego czasopisma. I tu trzeba podkreślić trudności, na jakie natrafiać musi czasopismo o tematyce tak zasadniczo obszernej jak „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego”. Dotychczas bowiem na łamach tego czasopisma omawiane były w sposób mniej lub więcej szczegółowy i wyczerpujący niemal wszystkie zagadnienia, występujące w ustawodawstwie, a mające charakter gospodarczy. We wszystkich zaś wymienionych wyżej kodyfikacjach zagadnienia gospodarcze odgrywają pierwszorzędne role, o ile nawet nie są wyłącznie tym zagadnieniom poświęcone.

W kodeksie cywilnym zagadnienia socjalistycznej własności państwowej i spółdzielczej, socjalistycznych podmiotów prawa, zobowiązań, a w ich ramach sprawy umów planowych, w kodeksie karnym sprawy przestępstw gospodarczych — to przykładowo wymienione tylko niektóre z instytucji, które wymagałyby szczegółowego omówienia i opracowania przez czasopismo, poświęcone zagadnieniom ustawodawstwa gospodarczego.

Jeżeli nawet zrezygnujemy z bardziej analitycznych opracowań, to i wówczas na łamach czasopisma nie będą mogły pomieścić się szczegółowe omówienia wszystkich zagadnień wynikających z kodyfikacji ogólnego znaczenia, zwłaszcza, że z kodyfikacji takiej jak kodeks pracy zarówno całość problemu, jak i poszczególne instytucje wchodzi w zakres stałej tematyki poruszanej na łamach „Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego”.

Mając zatem na uwadze te wszystkie momenty sprecyzowanie zadań i planu pracy na rok 1952 nie będzie wolne od braków i niedociągnięć.

Niemожność ujęcia wszystkich problemów z zakresu ustawodawstwa gospodarczego zmusza do ograniczenia się do niektórych tylko zagadnień. Dokonując zaś wyboru tematyki konieczne jest ustalenie głównych zadań wydawnictwa. Zadaniem tym, które już w ubiegłym okresie coraz wyraźniej się krystalizowało, jest zaspokojenie potrzeb przedsiębiorstwa państwowego w zakresie aktualnego informowania o treści i istotnych cechach i celach wydanych aktów prawnych z zakresu ustawodawstwa gospodarczego i ułatwienie prowadzenia działalności przedsiębiorstwa zgodnie z obowiązującymi przepisami. Tak postawione zadanie powoduje, że na łamach „Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego” powinny znaleźć się w pierwszym rzędzie omówienia instytucji, które są szczególnie ważne dla przedsiębiorstwa i dotyczą jego działalności lub jego składników majątkowych. Jednak i w tym zakresie tematyka pozostaje tak szeroka, że bardziej szczegółowe i analityczne omówienie aktów ustawodawczych może mieć miejsce tylko w stosunku do aktów podstawowego znaczenia i aktów mających szeroki zasięg. Dlatego też specyfika branżowa, nawet jeżeli dotyczyłaby zagadnień z punktu widzenia teoretycznego bardzo interesujących, tylko w skromnym zakresie będzie mogła być uwzględniona na łamach tego czasopisma, pozostawiając zagadnienia te do bardziej szczegółowego omówienia czasopismom fachowym (branżowym), w których problematyka prawna zaczyna być obok zagadnień technicznych uwzględniana coraz szerzej i głębiej.

Oczywiście, że tak postawiona sprawa podstawowego zadania czasopisma nie może oznaczać, że zasklepi się ono wyłącznie w kręgu aktualnych potrzeb przedsiębiorstwa państwowego na odcinku pomocy prawnej.

Tak, jak przedsiębiorstwo państwowe i jego działalność nie jest oderwana od całości stosunków społecznych i gospodarczych, tak i czasopismo, które ma służyć mu pomocą nie może ograniczyć się wyłącznie do codziennych spraw. Dlatego też tematyka „Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego” sięgać będzie nadal podobnie, jak to miało miejsce dotąd) do zagadnień podstawowych i konstytucyjnych, wychodząc z założenia, że tylko wówczas czasopismo należycie spełniać będzie swą rolę i zadania.

Należyte wypełnienie postawionego zadania wymagać będzie zwiększenia wysiłku w kierunku publikowania artykułów i notatek w możliwie krótkim czasie po ogłoszeniu aktów normatywnych, które wymagać będą omówienia tak, by praktyka przy ich stosowaniu szła od razu w prawidłowym kierunku. Ponieważ zaś poszczególne akty prawne są w przeważnej mierze fragmentami kompleksu norm, dążeniem wydawnictwa będzie przedstawienie podstawowych momentów całego kompleksu norm, a w każdym razie omawianie fragmentu na tle wiążących się z nim zagadnień.

Wysuwając jako postulat właściwe ustawienie w czasie publikowanych artykułów i notatek, redakcja musi dostosować swe prace do przebiegu prac legislacyjnych, ustalając odpowiednio plan realizacji postawionych sobie zadań.

Drogowskazem w tej pracy będą przytoczone na wstępie zalecenia I Kongresu Nauki Polskiej, a celem — wniesienie wkładu do wykonania zadań Planu 6-letniego, a przez to do wzmocnienia Państwa budującego podstawy socjalizmu i prowadzącego wraz ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej twardą walkę o pokój.

Zasady tworzenia i wydatkowania środków funduszu zakładowego

1. Produkcja w ustroju socjalistycznym oparta jest o społeczną własność narzędzi pracy i środków produkcji, co stwarza naturalną podstawę do pełnego zainteresowania członków społeczeństwa socjalistycznego w rozwoju sił wytwórczych.

Zainteresowanie rozwojem sił wytwórczych wyzwała inicjatywę mas w kierunku powiększenia bogactwa społecznego, stwarzając bodźce wzrostu produkcji. Typowym bodźcem o charakterze społecznym jest np. współzawodnictwo pracy lub aktywność wytwórcza mas, przejawiająca się w naradach wytwórczych, racjonalizatorstwie lub wynalazczości. Tego rodzaju społeczne bodźce nie działają w ustroju kapitalistycznym, w którym jedyną siłą napędową produkcji jest chęć osiągnięcia zysku przez kapitalistów.

Niewątpliwie, jak długo rozwój sił wytwórczych nie osiągnie odpowiedniego poziomu, a ze świadomości społeczeństwa socjalistycznego nie znikną przeżytki kapitalizmu — praca w przejściowym etapie wiąże się również z koniecznością zaspokojenia indywidualnych potrzeb. Stąd oczywiście dla przyspieszenia właściwego ustosunkowania się do pracy jako pierwszej naturalnej potrzeby życiowej każdego człowieka wypływa postulat stosowania również bodźców materialnych w stosunku do jednostek oraz całych zespołów, zatrudnionych w produkcji dóbr materialnych.

Na II zjeździe wszechzwiązkowym instruktorów polityczno-oświatowych Lenin powiedział: „każdą wielką dziedzinę gospodarki społecznej oprócz należy na zainteresowaniu osobistym pracowników“¹⁾. Również Stalin dał wyraz zapatrywaniu, że upowszechnienie zasady zainteresowania materialnego będzie ważnym bodźcem wzrostu wydajności pracy.

Jest sprawą zasadniczej wagi w ustroju socjalistycznym, by kolektywy pracowników w zakładach pracy były bezpośrednio zainteresowane rezultatami swej działalności i pracy. Osiąga się to przez specjalną formę administrowania przedsiębiorstwami uspołecznionymi, określaną jako rozrachunek gospodarczy, a sprowadzającą się do powiązania i uzależnienia wydatków przedsiębiorstwa od dochodów, osiągniętych w wyniku działalności gospodarczej. W związku z tym sytuację finansową przedsiębiorstwa określają wyniki jego pracy w zakresie wykonania planu produkcji, realizacji i kosztów własnych, co prowadzi do materialnego zainteresowania w wykonaniu zadań planowych.

Wygospodarowany zysk pozostaje do dyspozycji przedsiębiorstwa w rozmiarach zabezpie-

czających pokrycie planowego powiększenia środków obrotowych stosownie do wzrostu produkcji.

Niezależnie od tego celem realizacji postulatów upowszechnienia materialnego zainteresowania pracowników w wynikach pracy przedsiębiorstwa oraz celem dalszego rozszerzenia inicjatywy i podniesienia odpowiedzialności zarówno kierownictwa przedsiębiorstwa, jak i pracowników za wyniki działalności zakładu pracy, wprowadzone zostały w Związku Radzieckim odpisy z zysku na tzw. „fundusz dyrektora“. Stawki odpisów określone zostały w procentach od zysku planowego oraz ponadplanowego, — przy czym od tego ostatniego przelewano na „fundusz dyrektora“ do 50 %. Stąd też fundusze dyrektorskie osiągały w niektórych przedsiębiorstwach poważne rozmiary (do 1 000 rubli na jednego robotnika)²⁾.

Fundusz dyrektorski jest jedną z zasadniczych cech przedsiębiorstwa przemysłowego na rozrachunku gospodarczym³⁾.

Funduszem dysponował dyrektor przedsiębiorstwa na zasadach określonych instrukcjami. Z reguły połowa tego funduszu mogła być wydatkowana na budownictwo domów mieszkalnych dla kolektywu pracowniczego przedsiębiorstwa. Reszta miała zaspakajać zbiorowe potrzeby kulturalne i materialne załogi (żłobki, przedszkola, świetlice, stołówki) oraz służyć na indywidualne premiowanie wzorowych pracowników.

Fundusz dyrektora mogły stworzyć tylko te przedsiębiorstwa, które:

- a) wykonały plan produkcji towarowej w ustalonym asortymencie;
- b) osiągnęły wyznaczone planem zadania w zakresie obniżenia kosztów własnych;
- c) osiągnęły co najmniej zysk planowany.

Uzależnienie odpisów od osiągnięcia powyższych warunków czyniło z funduszu dyrektorskiego doskonały instrument w walce o jakościowe i ilościowe wykonanie planu, a także — co również jest bardzo ważne — w walce o prawidłową i terminową sprawozdawczość finansową, dostarczającą odpowiedniego materiału do ustalenia wysokości odpisów⁴⁾.

²⁾ Prof. M. Bogolepow — Radziecki system finansowy, str. 44. I wydanie — „Książka i Wiedza“.

³⁾ Por. „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego“ Nr 11 (29) z r. 1950 — dr Stefan Buczkowski: *Cechy prawne rozrachunku gospodarczego*.

⁴⁾ Autorzy radzieccy uważają prawo tworzenia funduszu dyrektorskiego za jedną z cech pełnego rozrachunku gospodarczego w tym sensie, że fundusz ten jest jednym z bodźców walki o wzrost produkcji i rentowności, przy czym bodziec ten ściśle wiąże rozrachunek gospodarczy z socjalistyczną zasadą podziału dochodu według pracy (por. A. W. Wieniediktow: *Gosudarstwiennaja socjalisticeskaja sobstwiennost*, str. 516 i nast. oraz cytowaną tamże literaturę).

Przyp. redakcji.

¹⁾ W. Lenin — Dzieła, t. XXVII — str. 44.

Postawienie zadania obniżenia kosztów własnych jako jednego z warunków wykonania planu — bazowało z jednej strony na planowaniu tej obniżki oraz możliwości sprawdzenia wykonania planu na podstawie odpowiedniej sprawozdawczości. Skuteczność funduszu dyrektorskiego jako bodźca wzrostu produkcji oraz celowość jego wprowadzenia uzależniona była od wykształcenia form planowania i sprawozdawczości. I to były m. in. istotne przyczyny, dla których stosunkowo późno, bo dopiero w roku 1950 wykorzystano u nas doświadczenia radzieckie, wprowadzając ustawą z dnia 4. lutego 1950 r. o Funduszu Zakładowym (Dz. U. R. P. Nr 6, poz. 53) odpisy na tzw. fundusz zakładowy, odpowiadający w swej treści radzieckiemu „funduszowi dyrektora“.

Należy wspomnieć, że znacznie wcześniej, bo już w roku 1947 nasze ustawodawstwo gospodarcze⁴⁾ usiłowało rozwiązać zagadnienie bezpośredniego zainteresowania kolektywów fabrycznych wynikami pracy przez ustalenie zasady, iż 10 % zysku planowego i 20 % ponadplanowego miało być wydzielone w latach 1947 i 1948 z przeznaczeniem na premię załogi. Z uwagi na dużą przypadkowość wyników bilansowych za wspomniane lata oraz brak obiektywnej oceny co do istotnych wysiłków załogi w osiągniętych rezultatach — forma ta w praktyce egzaminu nie zdała.

Wspomniana wyżej ustawa z dnia 4 lutego 1950 r. i rozporządzenie wykonawcze⁵⁾ wprowadzały fundusz zakładowy, jak dotychczas, wyłącznie w państwowych przedsiębiorstwach przemysłowych. Ustawa daje jednak delegację Radzie Ministrów do rozszerzenia zasięgu jej działania również na inne rodzaje przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej.

Odpisy z zysków na fundusz zakładowy mogą tworzyć zarówno przedsiębiorstwa, których plan finansowo-gospodarczy przewiduje zysk, jako też przedsiębiorstwa planowo deficytowe. W pierwszych — odpisy przeprowadza się od zysku planowego i ponadplanowego, a w drugich — od planowego i ponadplanowego obniżenia kosztów własnych. Zgodnie z postanowieniami ustawy wysokość odpisów określa co roku Rada Ministrów w granicach określonych ustawą dla poszczególnych grup lub rodzajów przedsiębiorstw (od 1 % do 4 % dla zysku planowego i od 10 % do 30 % dla zysku ponadplanowego i analogicznie — planowego i ponadplanowego obniżenia kosztów własnych).

W ten sposób ustalony system pozwala na różnicowanie wysokości stawek odpisów dla różnych grup i rodzajów przedsiębiorstw. Ma to istotne znaczenie chociażby już z tego powodu, że różna jest pracochłonność poszczególnych grup przemysłowych, od czego zależy znów w znacznej mierze liczebność załogi; ponadto

rentowność przedsiębiorstw waha się również w zależności np. od państwowej polityki cen. Z reguły ceny są niższe na wszelkie dobra o charakterze inwestycyjnym, a wyższe na dobra, służące potrzebom konsumpcji. Względy powyższe muszą być brane pod uwagę przy ustalaniu wysokości stawek odpisów dla różnych przemysłów, ażeby poprzez wysokość odpisów zniwelować czynniki, które dawałyby znaczne przywileje robotnikom, pracującym w przedsiębiorstwach, produkujących dobra konsumpcyjne.

Fundusz zakładowy, podobnie jak fundusz dyrektora w Związku Radzieckim, przeznaczony jest na inwestycje o charakterze kulturalnym i socjalnym oraz na budownictwo mieszkaniowe dla członków załogi danego przedsiębiorstwa, — dalej część środków może być użyta na wydatki akcji socjalnej i wreszcie z funduszu zakładowego mogą być płacone indywidualne nagrody dla wyróżniających się pracowników danego przedsiębiorstwa.

Podkreślenie zasady, że fundusz zakładowy, przypadający kolektywowi fabrycznemu jako część wygospodarowanych zysków, stanowi własność tego kolektywu znalazło wyraz w przepisie, że podziału sum na określone ustawą cele dokonuje kierownik przedsiębiorstwa w porozumieniu z radą zakładową**).

Dokonanie odpisu i przeprowadzenie księgowego tego odpisu może nastąpić dopiero po zatwierdzeniu obliczenia przez jednostkę nadrzędną — przy czym obliczenie samo musi być uprzednio zaopiniowane przez właściwy dla danego przedsiębiorstwa oddział banku finansującego działalność eksploatacyjną.

W rozwinięciu podstawowych zasad tworzenia funduszu zakładowego, sformułowanych w ustawie z 4 lutego 1950 r. i zgodnie z delegacjami w niej przewidzianymi, opublikowano w r. 1950 trzy dalsze akty normatywne, w których zostały sprecyzowane szczegółowo warun-

**) Ujęcie funduszu zakładowego jako „własności kolektywu“ stanowi tu oczywiście wyrażenie obrazowe, a nie prawne. Z punktu widzenia prawnego fundusz ten stanowi część składową majątku przedsiębiorstwa, który to majątek, jak wiadomo, nie składa się z jednorodnej masy, lecz dzieli się na części przeznaczone dla określonych celów i służące do realizacji określonych zadań planowych. Ten podział masy majątkowej ma nie tylko prawne znaczenie na wewnątrz, lecz także na zewnątrz, określając stosunek osób trzecich do danego przedsiębiorstwa. Doktryna radziecka dzieli wskutek tego majątek przedsiębiorstwa na środki trwałe i obrotowe, środki eksploatacyjne i środki przydzielone na inwestycje oraz na wyodrębnione fundusze celowe, zaliczając do tych ostatnich fundusz amortyzacyjny na kapitalne remonty i fundusz dyrektorski (zakładowy). Cechą wyodrębnienia funduszu zakładowego, jako funduszu celowego na wewnątrz jest to, że musi on być użyty na cele wskazane przez przepisy, a nie na inne cele; na zewnątrz wyodrębnienie to wyraża się prawnie w tym, że fundusz nie podlega redystrybucji przez organa nadrzędne, a więc nie może być przedsiębiorstwu odebrany w trybie administracyjnym. Natomiast nie ulega wątpliwości, że wchodzi on do masy majątkowej, którą przedsiębiorstwo odpowiada wobec wierzycieli za swoje zobowiązania cywilno-prawne i z tego punktu widzenia nie stanowi on „własności kolektywu pracujących“.

Przyp red.

⁴⁾ Uchwała Rady Ministrów z dn. 21 sierpnia 1947 r. w sprawie zasad systemu finansowego.

⁵⁾ Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 28 czerwca 1950 r. w sprawie wykonania ustawy o Funduszu Zakładowym (Dz. U. R. P. Nr 29, p. 272).

ki konieczne dla uzyskania prawa do odpisów na fundusz zakładowy⁶⁾, ustalono wysokość stawek dla poszczególnych grup przemysłowych⁷⁾, i podano sposób księgowego ujęcia zarówno przypisów funduszu jak i wydatków, a to z uwagi na to, że obowiązujący w r. 1950 plan kont — zagadnienia tego nie rozwiązywał⁸⁾.

Doświadczenia i wnioski, wyciągnięte z praktyki roku 1950 wykazały, że przepisy dotyczące funduszu zakładowego są zbyt rygorystyczne, eliminują bowiem m. in. możliwości utworzenia funduszu zakładowego w przedsiębiorstwach, powstających w ciągu roku lub w przedsiębiorstwach, nie posiadających produkcji porównywalnej, itd. Ponadto rozproszenie przepisów w różnych aktach normatywnych i trudności, związane z opanowaniem tych przepisów przez kierownictwo i rady zakładowe przedsiębiorstw — nie przyczyniło się do ich spopularyzowania, a co za tym idzie, do korzystania z odpisów nawet wówczas, gdy istniały obiektywne warunki do tworzenia odpisów.

3. Takie były istotne przyczyny, które zadecydowały o konieczności zmiany niektórych przepisów, dotyczących funduszu zakładowego. Reformy dokonano pod kątem scalenia przepisów formalno-porządkowych, w rozporządzeniu wykonawczym do ustawy o funduszu zakładowym oraz przez wprowadzenie zmian o charakterze zasadniczym, polegających na rozszerzającej interpretacji przepisów ustawy — przez co zgodnie z jej intencją, mogła korzystać z Funduszu Zakładowego znacznie większa liczba przedsiębiorstw przemysłowych. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 24 marca 1951 r. w sprawie wykonania ustawy o funduszu zakładowym (Dz. U. R. P. Nr 19, poz. 152), wprowadziło definicję przedsiębiorstwa przemysłowego. Jest nim zgodnie z § 10 tegoż rozporządzenia działające na zasadach rozrachunku gospodarczego i samodzielnie bilansujące przedsiębiorstwo energetyczne, wytwórcze, przetwórcze lub eksploatujące bogactwa naturalne, którego działalność podstawowa sprowadza się do produkcji dóbr materialnych. W takim ujęciu rozstrzygającym jest dla prawa tworzenia funduszu zakładowego charakter przedsiębiorstwa czy zakładu, a nie jego przynależność organizacyjna. Przykładowo — w resortach budownictwa nie podlegają przepisom ustawy o funduszu zakładowym przedsiębiorstwa budowlano - montażowe, natomiast mogą przeprowadzać odpisy na fundusz zakładowy wchodzące w ich skład zakłady prefabrykacji, jeśli tylko są one na pełnym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym,

⁶⁾ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 czerwca 1950 r. w sprawie wykonania ustawy o Funduszu Zakładowym (Dz. U. R. P. Nr 29, poz. 272).

⁷⁾ Uchwała K.E.R.M. w sprawie ustalenia części zysków przeznaczonych na utworzenie Funduszu Zakładowego w r. 1950 (Monitor Polski Nr A-88, poz. 1104).

⁸⁾ Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 28 sierpnia 1950 r. w sprawie księgowego ujęcia odpisów na Fundusz Zakładowy oraz likwidacji 2% Funduszu Nagród i Prac Zleconych (Mon. Pol. Nr A-98, poz. 1236 oraz zmiany opublikowane w Mon. Pol. Nr A-114, poz. 1430).

nie mówiąc o innych przedsiębiorstwach tych resortów, o ile tylko mają przemysłowy profil produkcyjny.

Odpisy na fundusz zakładowy przeprowadzają zarówno te przedsiębiorstwa, których plan finansowy przewiduje zysk, jak i te, które planują stratę.

Pierwsze, aby uzyskać prawo do odpisów, muszą: a) wykonać plan produkcji w ustalonym asortymencie, b) osiągnąć zysk bilansowy, przewidziany w planie finansowym, c) obniżyć koszty własne produkcji porównywalnej w stosunku do roku ubiegłego, stosownie do założeń planu.

Jest rzeczą zrozumiałą, iż dla przedsiębiorstw, których plan finansowy nie przewiduje zysku, odpada warunek wymieniony pod lit. b). Przez pojęcie produkcji porównywalnej rozumie się ten asortyment, wyrobów gotowych, który objęty był również planem produkcji roku ubiegłego. O ile plan produkcji danego roku zmieniono tak gruntownie, że zaniechano wytwarzania asortymentu produkowanego w latach ubiegłych, bądź też, gdy przedsiębiorstwo nowo powstało — to, rzecz jasna, odpada warunek wykonania planu w zakresie obniżenia kosztów, a gdy plan finansowy takiego przedsiębiorstwa nie przewiduje zysku, musi ono niezależnie od wykonania planu produkcji w ustalonym asortymencie obniżyć planowane koszty własne (§ 1 ust. 1, 2 i 3).

Często w ciągu roku następują zmiany w zakresie asortymentowego planu produkcji. Powoduje to, że odcinkowe plany produkcji (kwartalne), odbiegają od planu rocznego. W tych przypadkach dla ustalenia czy przedsiębiorstwo spełniło warunki, przewidziane omawianym rozporządzeniem, bierze się pod uwagę dane, wynikające z operatywnych planów kwartalnych. Podkreślić należy, że przedsiębiorstwo nie może samowolnie, w żadnym przypadku, zmienić planu produkcji; zmiana planu musi być zatwierdzona przez jednostkę nadrzędną.

Jeżeli natomiast przedsiębiorstwo nie wykonało planu produkcji w ustalonym asortymencie z przyczyn od niego niezależnych np. z powodu nieterminowych dostaw surowca, to jednostka nadrzędna może wyrazić zgodę na przeprowadzenie odpisów, przedsiębiorstwo musi jednak udowodnić przyczyny niewykonania asortymentowego planu produkcji.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 24 marca 1951 r. wprowadziło możliwość dokonywania tzw. zaliczkowych odpisów na podstawie kwartalnych wyników działalności produkcyjnej przedsiębiorstwa. Odpisy zaliczkowe oblicza się przy zastosowaniu tylko połowy stawek procentowych, ustalonych dla danego przemysłu. W przedsiębiorstwach planujących zysk — podstawę obliczenia stanowi zysk bilansowy wykazywany w kwartalnych sprawozdaniach finansowych, a w przedsiębiorstwach planowo deficytowych — suma obniżenia kosztów własnych. Zaliczkowe odpisy przeprowadza się według wyników sprawozdań finansowych za ko-

lejne trzy kwartały roku, przy czym podstawą obliczenia jest zawsze wynik, wykazywany na ultimo kwartału, a więc obejmujący rezultaty od początku roku, aby np. otrzymać zaliczkowy odpis na fundusz zakładowy na II kwartał, wg sprawozdania finansowego na dzień 30 czerwca, należy odjąć odpis przeprowadzony na bazie wyników sprawozdania za kwartał pierwszy. Ostateczne obliczenie funduszu zakładowego za dany rok następuje na podstawie zatwierdzonego rocznego sprawozdania finansowego.

Jeżeli zdarzyło się, że zaliczkowe odpisy przeprowadzono wyżej, aniżeli pozwalał ostateczny odpis roczny, oparty o bilans roczny — wówczas wydatkowana ponad roczny przypis suma podlega zaliczeniu do pokrycia z odpisów roku następnego. Z odpisów roku następnego tak długo nie może być rozchodowana żadna suma, póki przypisy bieżące nie pokryją w całości nadmiernie wydatkowanych sum roku ubiegłego.

Rzeczywiste wyniki, ujęte w sprawozdaniach finansowych (kwartalnych i rocznych) mogą być w pewnych przypadkach korygowane dla celów obliczenia odpisów na fundusz zakładowy, i to zarówno na korzyść, jak i niekorzyść załogi przedsiębiorstwa, w zależności od tego, jaki wpływ miały na wyniki finansowe przyczyny obiektywne, to znaczy niezależne od przedsiębiorstwa. Przyczyny te, zgodnie z omawianym rozporządzeniem wykonawczym, prowadzą do zmiany poszczególnych elementów kalkulacyjnych, wchodzących w skład kosztu wytworzenia (materiały podstawowe, pomocnicze, paliwo, świadczenia i płace, inne pozycje składowe kalkulacji), dalej zalicza się do tych przyczyn zwyczajki lub zniżki cen zbytu wyrobów gotowych, półfabrykatów itp. i wreszcie tego rodzaju pozycje, podwyższające wyniki bilansowe, jak odpisane na zyski przedawnione zobowiązania. Nie powiększa się jednak podstawy odpisów o odpisane na straty należności nieściągnięte na skutek przedawnienia, gdyż terminowe regulowanie wzajemnych rozrachunków należy do podstawowych obowiązków przedsiębiorstwa, a zatem przepadek sum, jako przedawnionych nie może być uznany za przyczyny niezależne od przedsiębiorstwa.

4. Skoro mowa o możliwościach skorygowania wyników bilansowych dla prawidłowego obliczenia odpisów na fundusz zakładowy, wypadnie wspomnieć o wyjątkowych zasadach obliczania odpisów w tych przedsiębiorstwach przemysłowych, które opłacają podatek obrotowy w wysokości różnicy pomiędzy ceną zbytu, a kosztami własnymi, zwiększony o zysk, określony w procencie planowym, czyli tzw. podatek obrotowy w formie ruchomej. Wyjaśnimy na przykładzie działanie tego rodzaju opodatkowania. Założmy, że suma utargu za okres, podlegający rozliczeniu wynosi zł 3.000.—, koszt własny sprzedanych towarów — zł 2.600.—, a rentowność, ustalona planem finansowym — 5%. W powyższym przykładzie liczbowym, zysk

przypadający dla przedsiębiorstwa wyniesie zł 130.— (5% od 2.600.—); koszt własny plus zysk — zł 2.730.—, a podatek obrotowy zł 270.—. W tych przedsiębiorstwach zysk jest więc funkcją dwóch wielkości: kosztów własnych oraz ustalonej w planie rentowności. Jeśli druga wielkość jest stałą, to zysk ostateczny przedsiębiorstwa zależy od wysokości kosztów własnych. Stąd przedsiębiorstwo, które wykonało swój plan obniżenia kosztów osiąga niższe wyniki bilansowe, niż te, które przewidywał plan finansowy, wobec czego mogłoby być pozbawione prawa do tworzenia funduszu zakładowego. Aby uniknąć tego rodzaju sytuacji, zagadnienie to zostało uregulowane okólnikiem Ministra Finansów z dnia 4 lipca 1951 r. (Mon. Pol. Nr A-64, poz. 856). Okólnik ustala, że przedsiębiorstwa opłacające podatek obrotowy w formie ruchomej uzyskują prawo do odpisów pod warunkiem, że akumulacja rzeczywista (to jest podatek obrotowy plus zysk) wynikająca ze sprawozdania finansowego, osiągnie lub przekroczy wskaźnik procentowy, ustalony na podstawie zatwierdzonego planu finansowego; warunek ten wprowadzony został zamiast wymogu osiągnięcia zysku, przewidzianego planem finansowo-gospodarczym.

Wskaźnik procentowy jest to w tym przypadku stosunek akumulacji do realizacji. Wskaźnik planowy, wynikający z zatwierdzonego planu, oblicza się na podstawie liczb przyjętych do planu, wskaźnik rzeczywisty wynika z danych sprawozdania finansowego, na podstawie którego dokonujemy obliczenia odpisów. W przypadku, gdy postulat powyższy jest spełniony, a równocześnie przedsiębiorstwo wykonało plan produkcji w asortymencie — obliczenie podstawy odpisów na fundusz zakładowy następuje przez zdjęcie od sumy realizacji, wykazanej w sprawozdaniu finansowym następujących elementów:

- a) kosztu własnego realizacji,
- b) podatku obrotowego, obliczonego od realizacji według stawki procentowej, wynikającej z planu finansowo-gospodarczego (np. planowana realizacja zł 10.000, planowany podatek obrotowy — zł 1.500.—, co stanowi 15%);
- c) oraz odjęcie lub dodanie ostatecznego rezultatu zapisów na kontach klasy 2 jednolitego planu kont.

W ten sposób w każdym okresie obrachunkowym dokonywana jest korekta wyniku bilansowego przedsiębiorstwa przez wyeliminowanie ruchomego podatku obrotowego, a obliczenie go według stałej stawki procentowej, wyprobowanej z planu finansowo-gospodarczego. Obliczony dla celów dokonania odpisów na fundusz zakładowy wynik należy jeszcze rozłożyć na elementy, które określamy jako zysk ponadplanowy. Jeśli w planie założona była rentowność 5%, a koszt własny realizacji wykazany w sprawozdaniu finansowym, na podstawie którego dokonujemy obliczeń, wynosił np.

12.000 zł, to zgodnie z założeniami okólnika zysk planowy stanowić będzie kwota zł 600.— (zysk określony w procencie planowym x koszt własny realizacji : 100). Różnica między kwotą obliczoną w omówiony wyżej sposób, a zyskiem planowym wyprowadzonym jak wskazano w przykładzie — stanowić będzie zysk ponadplanowy, od którego odpisy oblicza się według stawek, ustalonych dla zysku ponadplanowego.

Środki w wysokości obliczonych odpisów na fundusz zakładowy uzyskuje się przez potrącenie z sum przypadających do odprowadzenia właściwym organom finansowym z tytułu podatku obrotowego w formie ruchomej.

5. Wysokość odpisów na fundusz zakładowy wynosi w zasadzie zgodnie z ustawą od 1% do 4% od zysku planowego, względnie planowego obniżenia kosztów własnych i od 10% do 30% od zysku ponadplanowego lub ponadplanowego obniżenia kosztów własnych z tym, że odpisy obliczone wg tych stawek nie mogą przekroczyć dla każdego przedsiębiorstwa 3% planowego funduszu płac.

Zgodnie z ustawą stawki odpisów są corocznie ustalane uchwałą Prezydium Rządu⁹⁾ i zróżnicowane dla poszczególnych grup przemysłu lub rodzaju przedsiębiorstw.

Na rok 1951 zróżnicowanie nastąpiło w zależności od resortu, np. przedsiębiorstwa podległe Ministerstwu Przemysłu Lekkiego mają ustaloną stawkę odpisów w wysokości 2% od zysku planowego i 15% od zysku ponadplanowego. Poszczególni ministrowie mają możliwość dalszego wewnętrznego zróżnicowania stawek w granicach od 1% do 4% dla poszczególnych grup przemysłu z zastrzeżeniem, by ogólna suma odpisów na fundusz zakładowy w ramach resortu nie przekroczyła kwoty, która przypadłaby przedsiębiorstwom tego rodzaju, gdyby ją wyliczono, stosując stawki ustalone uchwałą Prezydium Rządu. Tak daleko idące różnicowanie stawek wprowadzone zostało z uwagi na odmienną pracochłonność w poszczególnych grupach przemysłu, co oddziaływa na stosunek funduszu płac do innych kosztów wytwarzania oraz na liczebność załogi. Poprzez różnicowanie stawek dąży się do wyrównania wysokości odpisów na każdego członka załogi, bez względu na rodzaj przedsiębiorstwa, w jakim jest zatrudniony. Dla osiągnięcia powyższego celu zajdzie konieczność jeszcze większego pogłębienia różnicowania aż dla każdego przedsiębiorstwa w ramach tej samej grupy przemysłowej włącznie, ze względu na to, że w przypadku niestosowania wyrównawczego systemu cen w danej grupie przemysłowej obserwuje się bardzo poważne odchylenia w osiąganej rentowności i to właśnie z przyczyn całkowicie niezależnych od przedsiębiorstwa.

6. Rozważania poprzednie poświęcone były przepisom, określającym warunki oraz zasady

tworzenia funduszu zakładowego w świetle obowiązującego ustawodawstwa. Zagadnienie wydatkowania środków funduszu zakładowego, w oparciu o ustawę o funduszu zakładowym, znalazło jednolite rozwiązanie w instrukcji Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr 4 z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie zasad gospodarowania funduszem zakładowym¹⁰⁾.

Przepisy instrukcji rozwijają zasadę integralności funduszu, jako sumy środków, pozostających do dyspozycji załogi przedsiębiorstwa i konsekwentnie przekazują zarząd tymi środkami dyrektorowi przedsiębiorstwa, który ma obowiązek uzgadniania swych decyzji z Zakresem ich wydatkowania z radą zakładową. W zasadzie 50% wygoszodarowanych środków funduszu zakładowego w danym roku może być przeznaczone na pozalimitowe inwestycje kulturalne i socjalne, pozalimitowe budownictwo mieszkaniowe oraz na zasilenie budżetu wydatków akcji socjalnej danego przedsiębiorstwa. Pozostałe 50% przeznaczone jest na nagrody z tytułu uczestnictwa we współzawodnictwie, zorganizowanym w zakładzie pracy, z czego 20% na indywidualne nagrody dla pracowników.

Podział ten może być przez kierownictwo przedsiębiorstwa oraz radę zakładową ustalony odmiennie z zastrzeżeniem, by kwoty przeznaczone na nagrody indywidualne nie przekroczyły 20% całości funduszu.

Ponieważ zastrzeżono, by akcja inwestycyjna oraz budownictwo mieszkaniowe finansowane były dopiero e środków uzyskanych po ostatecznym (rocznym) ustaleniu odpisów, a z zaliczkowych odpisów tylko wówczas, gdy pokryte zostały w całości wydatki na nagrody w wyniku osiągnięć we współzawodnictwie i na nagrody indywidualne — przeto 60% odpisów zaliczkowych może być wydatkowane na akcję współzawodnictwa, a 40% na nagrody indywidualne — jeśli oczywiście dyrektor przedsiębiorstwa oraz rada zakładowa nie podniesie preliminowanych kwot na współzawodnictwo kosztem nagród indywidualnych. Dyspozycja środkami wydzielonymi na nagrody indywidualne pozostaje wyłącznie w rękach dyrektora przedsiębiorstwa, natomiast zużytkowanie kwot, przeznaczonych na współzawodnictwo pracy powinno być zawsze uzgodnione z radą zakładową.

Wysokość nagród, przyznawanych za uczestnictwo we współzawodnictwie może być przyznawana w wysokości od 100 do 300 zł na wyróżnionego. W szczególnych przypadkach dla wybitnie wyróżniających się w akcji współzawodnictwa nagrody mogą być wyższe od zł 300 z tym, że na te wyższe nagrody nie można preliminarować więcej niż 20% całkowitej sumy, pozostającej w dyspozycji w danym kwartale. Nagrody indywidualne mogą być ustalone przez dyrektora przedsiębiorstwa w granicach nie przekraczających 150% podstawowego miesięcz-

⁹⁾ Na rok 1951: Uchwała Nr 234 Prezydium Rządu z dnia 24 marca 1951 r. (Monitor Polski Nr A-28, poz. 361).

¹⁰⁾ Biuletyn PKPG z r. 1951. Nr 20, poz. 199.

nego wynagrodzenia, pobieranego przez nagradzanego pracownika.

Zgodnie z treścią § 4 pkt. 2 instrukcji nagrody indywidualne mogą być przyznawane za konkretne zadania i osiągnięcia, przekraczające ten zakres obowiązków służbowych, który w danych warunkach należy uznać za przeciętnie wymagalny od danego pracownika lub gdy zadania te wykonane zostały w szczególnie trudnych warunkach.

Za szczególne osiągnięcia i konkretne zadania instrukcja uznaje w szczególności prace, dzięki którym podnosi się wydajność pracy, jakość produkcji względnie następuje obniżenie kosztów, a także prace nad usprawnieniem działalności przedsiębiorstwa albo wpływające na przedterminowe wykonanie planu. Premiuwane

są również osiągnięcia w zakresie poprawy warunków bezpieczeństwa pracy, za organizację nowych metod produkcji względnie skrócenie okresu ich przyswajania, osiągnięcia w wyniku wprowadzenia racjonalnego systemu oszczędnościowego i wreszcie wszelkie inne prace, które dyrektor uzna za godne wynagradzania.

Angażowanie środków Funduszu Zakładowego na inwestycje, określone w instrukcji Przewodniczącego PKPG, następuje w trybie realizacji inwestycji pozalimitowych¹⁾.

¹⁾ Uchwała Prezydium Rządu Nr 45, z dn. 24 stycznia 1951 r. w sprawie inwestycji pozalimitowych (Mon. Pol. Nr A-9, poz. 140).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dn. 7 kwietnia 1951 r. w sprawie stosowania instrukcji o inwestycjach pozalimitowych (Mon. Pol. Nr A-41, poz. 522).

Dr EUGENIUSZ MODLIŃSKI

Stosunki pracy członków spółdzielni pracy

I

Uwagi wstępne

Obok stosunków pracy robotników i pracowników umysłowych, stosunków opartych na umowie o pracę, a występujących we wszystkich dziedzinach gospodarki, istnieją stosunki pracy wynikające z zatrudnienia w charakterze członka wytwórczej spółdzielni, prowadzącej działalność produkcyjną na bazie wspólnego warsztatu pracy. Stosunki takie mają miejsce w wytwórczych spółdzielniach rolniczych, nazywanych u nas powszechnie „spółdzielniami produkcyjnymi” oraz w nierolniczych spółdzielniach wytwórczych i usługowych, dla których ułżyło się określenie „spółdzielnie pracy”.

Przedmiotem omówienia są spółdzielnie pracy (w szerokim tego określenia znaczeniu) jako forma uspołecznienia drobnej wytwórczości i usług, obejmująca drobny przemysł, rzemiosło i pracę chałupniczą, a zarazem stanowiąca narzędzie aktywizacji grup ludności, niewykorzystanych produkcyjnie w innych działach gospodarki.

W chwili obecnej spółdzielczość pracy ujęta jest w cztery niezależne piony organizacyjne, zrzeszające spółdzielnie pracy określonych typów i rządzące się statutami opartymi na odrębnych statutach wzorcowych. Są to następujące piony:

Związek Spółdzielni Pracy *)

Centrala Spółdzielni Inwalidów

Centrala Rzemieślnicza *) — oraz

Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego.

Nadbudowę koordynującą stanowi Centralny Związek Spółdzielczy, zrzeszający zresztą całą spółdzielczość, a nie tylko spółdzielczość pracy.

Najliczniejszy i najbardziej powszechny pion stanowił Związek Spółdzielni Pracy. Powszechność jego polega na tym, że grupuje wszystkie nierolnicze spółdzielnie pracy z wyjątkiem tych, które ze względu na szczególne cechy wpadają w krąg zainteresowania i działalności poszczególnych trzech central.

Drugą co do liczebności centralą była Centrala Rzemieślnicza, obejmująca spółdzielnie pracy, zrzeszające członków cechu (majstrów), czeladników i uczniów rzemieślniczych; nie bierzemy w niniejszych rozważaniach pod uwagę tzw. pomocniczych spółdzielni rzemieślniczych, organizujących produkcję poszczególnych samodzielnich warsztatów rzemieślniczych w ramach

*) Oba piony uległy z dniem 1.I.1952 r. połączeniu w Zw. Spółdz. Przem. i Rzem.

akcji nakładczej, prowadzących wspólne zaopatrzenie członków, przyjmowanie zamówień, zbyt wyrobów itp.

Centrala Spółdzielni Inwalidów obejmuje spółdzielnie pracy, zrzeszające i produktywizujące inwalidów wojennych, inwalidów pracy i cywilnych oraz wdowy i sieroty po inwalidach wojennych lub ofiarach terrorku faszystowskiego i band reakcyjnych. Charakterystyczną cechą tego działu spółdzielczości wytwórczej stanowi ograniczona zdolność do pracy przeważającej liczby członków — inwalidów. Z cechy tej wynika specyficzny dobór kierunków działalności tych spółdzielni i konieczność uwzględnienia szczególnych potrzeb przy konstruowaniu niektórych zasad z dziedziny kształtowania stosunków pracy.

Wreszcie Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego obejmuje spółdzielnie pracy, prowadzące wytwórczość w zakresie przemysłu ludowego i artystycznego. W tym typie spółdzielni pracy występuje najczęściej zjawisko wykonywania pracy przez poszczególnych członków nie przy wspólnym, spółdzielczym warsztacie pracy, a u siebie w domu, co również wymaga odpowiedniego dostosowania określonych norm z zakresu kształtowania ich stosunków pracy.

Wskazany podział, nie mający zresztą charakteru stałego, jest dyktowany względami organizacyjnymi. Wszystkie jednak piony organizacyjne posiadają wspólną właściwość podstawową, a mianowicie — zrzeszają ludzi dla celów produkcyjnych na zasadzie osobistej pracy członków przy wspólnych spółdzielczych warsztatach pracy. Ta właśnie wspólna cecha powoduje, że zatrudnienie członka spółdzielni we wszystkich tych typach spółdzielni wytwórczych powoduje powstanie wspólnego co do swego charakteru, spółdzielczego stosunku pracy, któremu poświęcone są niniejsze uwagi.

II

Aktualne podstawy prawne i ich analiza

Podstawę prawną dla działania całej spółdzielczości w Polsce stanowi ustawa z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach, w brzmieniu ogłoszonym w Dzienniku Ustaw R. P. z roku 1950 Nr 25, poz. 232. Według tej ustawy spółdzielnia jest zrzeszeniem o nieograniczonej liczbie członków i zmiennym składzie osobowym, które prowadzi działalność gospodarczą w ramach narodowego planu gospodarczego dla podniesienia poziomu gospodarczego i kulturalnego życia członków oraz dobra Państwa Ludowego. W ramach tej ogól-

nej definicji mieszczą się oczywiście także spółdzielnie pracy. W oparciu o przepisy art. 5 wskazanej ustawy ustalone zostały przez Centralny Związek Spółdzielczy statuty wzorcowe dla poszczególnych typów spółdzielni, m. in. także dla powszechnego typu spółdzielni pracy.

Ponieważ każda spółdzielnia pracy posiada odrębną osobowość prawną, przeto zespołem norm, rządzących bezpośrednio życiem poszczególnej spółdzielni, jest jej statut, z uwzględnieniem oczywiście przepisów ustawy jako normy wyższego rzędu. Według ustawy o spółdzielniach wpisanie spółdzielni do rejestru sądowego, a więc nadanie jej osobowości prawnej, następuje po stwierdzeniu, że zgłoszony statut spółdzielni nie pozostaje w sprzeczności z zasadami statutu wzorcowego. Wynika stąd obligatoryjny charakter zasad (a nie tekstu) statutu wzorcowego. Statuty poszczególnych spółdzielni mogą pewne zagadnienia rozwijać i uzupełniać, byleby tylko te uzupełnienia nie stały w sprzeczności z zasadami zawartymi w statucie wzorcowym. Dla ułożenia i oceny stosunków wewnętrznych każdej spółdzielni wiążące są zatem przepisy konkretnego jej statutu. W praktyce statuty wszystkich spółdzielni pracy odpowiadają prawie dosłownie brzmieniu statutu wzorcowego i dlatego w interesującym nas zakresie stosunków pracy rozważania swe opierać będziemy na brzmieniu statutu wzorcowego jako typu powszechnie w tej dziedzinie przyjętych i obowiązujących norm.

Ustawa o spółdzielniach zawiera w art. 16 — 26 szereg przepisów o nawiązywaniu i rozwiązywaniu stosunku członkostwa w spółdzielniach. Z natury rzeczy przepisy te dostosowane do potrzeb spółdzielni wszelkiego typu, a więc zarówno dla spółdzielni pracy, jak — spożywców czy innych, nie zawierają rozwinięcia interesującej nas kwestii, szczególnie ważnego dla spółdzielczości pracy. Ze stosunku członkostwa w tym typie spółdzielni wynika bowiem nie tylko zespół praw i obowiązków natury organizacyjnej, lecz także — i to w dominującej roli — kompleks praw i obowiązków, związanych ściśle z faktem osobistego wykonywania pracy produkcyjnej przez członków spółdzielni.

Nieco więcej dyspozycji w sprawie stosunków pracy członków spółdzielni zawiera statut wzorcowy spółdzielni pracy. Przede wszystkim trzeba podkreślić, że w zasadzie rozróżnia on pracę najemną w spółdzielni od pracy jej członków, wyraźnie wymieniając te dwa rodzaje zatrudnienia w § 10 i 29. Poza tym zawiera on dyspozycje w sprawach: normowania pracy, wynagrodzenia za pracę, dyscypliny pracy oraz nawiązywania i rozwiązywania stosunku członkostwa (§ 9, 12 — 18, 6 i 29). Dyspozycje te jednak nie wyczerpują wszystkich problemów, jakie powstają na gruncie stosunku pracy członka spółdzielni, a poruszone zagadnienia traktują na ogół niewystarczająco. Brak w szczególności norm, które by załatwiały sprawę uprawnień do urlopów wypoczynkowych, sprawę czasu pracy, zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy itd. Brak także bliższego omówienia sprawy stosunku pracy jako następstwa stosunku członkostwa i związanych z tym konsekwencji (kwestia wypowiedzenia, przerw w pracy itp.), co było niewątpliwie przyczyną stosowanej praktyki dodatkowego zawierania umów o pracę z członkami spółdzielni pracy. Niewystarczająco załatwia statut sprawę wynagrodzenia za pracę (np. terminów wypłat), ochrony zarobków i potrąceń, nie wskazuje wyczerpująco treści regulaminów pracy. Oczywiście nie wszystkie zagadnienia z interesującej nas dziedziny mogły być w statucie wiążąco uregulowane, gdyż szereg z nich wymaga dla swego rozwiązania powagi ustawy.

III

Prawo pracy a spółdzielnie pracy

Powstaje pytanie czy pominięte przez statut zagadnienia są unormowane przez powszechne prawo pracy, co w sumie stanowiłoby pełny zespół norm niezbędnych

dla pełnego uregulowania spółdzielczych stosunków pracy. Jak wynika z dalszych rozważań, odpowiedź na to pytanie będzie negatywna.

Nim przejdziemy do systematycznego przeglądu w związku z omawianym tematem obowiązującego dotychczas prawa pracy, trzeba zaznaczyć, że w swoich zasadniczych zespołach norm pochodzi ono z okresu kapitalistycznego; uległo ono szeregowi zmian po r. 1945 tylko w zakresie rozwiązania najbardziej palących problemów w nowym ustroju. Z tej przyczyny dotychczasowe polskie prawo pracy, składające się z wielu odrębnych i niepowiązanych w formę kodeksową zespołów norm (ustaw, dekretów, rozporządzeń wykonawczych itd.) w ogóle nie interesowało się zagadnieniem pracy członków spółdzielni pracy; taki stan prawny odpowiadał warunkom przedwojennej kapitalistycznej gospodarki, kiedy spółdzielcza forma organizacji, z istoty swej socjalistyczna, nie miała warunków szerszego rozwoju i odgrywała znikomą rolę. Problem nabrał dużego znaczenia dopiero z chwilą otwarcia możliwości rozwojowych dla spółdzielni wytwórczych przez nowy ustrój demokracji ludowej, realizujący zasady gospodarki socjalistycznej.

Przechodząc do rozpatrzenia sprawy stosunku pracy członków spółdzielni wytwórczych w świetle obowiązującego ustawodawstwa, rozpocząć należy od rozporządzeń Prezydenta RP z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników i pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr 35 poz. 323 i 324). Rozporządzenia te normują sprawę nawiązywania, zmian i rozwiązywania stosunków pracy, sprawę wzajemnych obowiązków stron, wynagrodzenia za pracę, ochrony prawnej zarobków itp. Formalną podstawę stosunków pracy, objętych tymi aktami prawnymi, stanowi umowa o pracę. Dopiero zawarcie takiej umowy (w formie pisemnej, ustnej lub domniemanej przez dopuszczenie do pracy) stwarza cały kompleks obowiązków i uprawnień obu stron umownych i warunkuje zastosowanie do tak powstałego umownego stosunku pracy dyspozycji tych dekretów; oczywista rzecz, że w tym ostatnim przypadku nie musi mieć miejsca następstwo w czasie, gdyż przepisom tym odpowiadać powinna umowa już w chwili zawierania.

Jak wyżej wspomniano, w spółdzielniach pracy utarł się zwyczaj zawierania z członkami umów o pracę, a właściwie umów poddających stosunki prawne członka do spółdzielni pracy na tle wykonywanej przez niego pracy pod rząd wskazanych rozporządzeń o umowie o pracę oraz innych przepisów prawa pracy. Sądzić można, że przyczyną tej praktyki jest właśnie istnienie luk w prawnym uregulowaniu spółdzielczych stosunków pracy w prawie spółdzielczym, a stąd tendencja zapalenia luki przez posiłkowe, umowne przeniesienie dyspozycji prawa pracy na grunt spółdzielczych stosunków pracy. Praktykę tę ułatwiają duże analogie, które — mimo istniejących różnic — zachodzą między tymi dwoma rodzajami stosunków prawnych.

Praktyka powyższa jest jednak w swoim założeniu błędna, gdyż stanowiący podstawowy przedmiot obydwóch rodzajów tych stosunków obowiązek wykonywania pracy powstaje dla członka spółdzielni pracy już z racji pozostawania przez niego w stosunku członkostwa do spółdzielni wytwórczej (spółdzielni pracy). Tworzenie zatem nowej podstawy prawnej w postaci umowy, jest co najmniej dla tego obowiązku zbędne, a koncepcyjnie błędne. Z drugiej strony można by zrozumieć umowne przenoszenie na grunt spółdzielczych stosunków pracy tych dyspozycji ustawowych z innej dziedziny (w danym przypadku — z dziedziny prawa pracy), których brak daje się odczuwać, ale które mieszczą się w ramach swobody działania stron, zawierających umowę. Już jednak taka, na przykład kwestia, jak prawna ochrona zarobków pracowników nie da się przenieść drogą umowy na inny teren, gdyż działanie tej ochrony obliczone jest na skuteczność w stosunku do osób trzecich. Takich kwestii jest więcej. Ponadto „ryczałtowe” przeniesienie na grunt spółdzielczy norm prawa pracy stwarza kolizje w szeregu

przypadków, jak np. w sprawie wypowiedzenia stosunku pracy, który w spółdzielniach pracy jest dla członków nierozłącznie związany ze stosunkiem członkostwa.

Z faktu zawarcia przez spółdzielnię pracy „umowy o pracę” ze swoim członkiem nie wynika bynajmniej, że ta umowa zastępuje wiążący już te same strony stosunek prawny członka spółdzielni i że zmienia w ten sposób charakter stosunku prawnego między tymi stronami na pracowniczy stosunek pracy; dla osiągnięcia takiego skutku musiałby najpierw względnie równocześnie zostać rozwiązany stosunek członkowski, co zgodnie z ustawą spółdzielczą i statutem wymaga specjalnego trybu postępowania. Z tego wynika, że przez zawarcie dodatkowej umowy o pracę członek spółdzielni wytwórczej nie staje się „pracownikiem najemnym” czy „pracownikiem” w rozumieniu ustaw z dziedziny prawa pracy.

Statut wzorcowy spółdzielni pracy rozróżnia wprowadzie omawiane dwa rodzaje stosunków pracy, pracownicze i spółdzielcze, mówiąc np. w § 10 o stosowaniu pracy najemnej nieczłonków spółdzielni obok pracy członków i kandydatów, ale zagadnienia tego dostatecznie nie rozwija i wskazanych wyżej trudności nie rozstrzyga.

Stąd bierze swe źródło błąd spotykany także w niektórych wydawnictwach, a w pewnym stopniu i w orzecznictwie sądowym. I tak np. w książce „Podatki od wynagrodzeń”, tom XIII, część pierwsza, „Biblioteki Prawa Podatkowego”, wydanie 1949, Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Finansowych RP, w komentarzu do art. 4 ustawy o tym podatku podano w uwadze 23, omawiającej sprawę członków spółdzielni pracy, że „członkowie spółdzielni muszą być do spółdzielni, niezależnie od członkostwa w spółdzielni, w stosunku umowy o pracę”. Otóż twierdzenie to jest z punktu widzenia teoretycznego całkowicie błędne z przyczyn wyżej omówionych. Wydaje się, że poddanie członków spółdzielni pracy pod działanie przepisów o podatku od wynagrodzeń dostatecznie uzasadnione jest produktywną wartością tej formy uspołecznionej działalności gospodarczej i zachodzącymi analogiami z pracowniczymi stosunkami pracy.

Podobny błąd w ujęciu zagadnienia, a więc w niedostatecznym zgłębieniu istoty obydwóch omawianych rodzajów stosunku pracy (pracowniczego i spółdzielczego) spotykamy także w wyroku Trybunału Ubezpieczeń Społecznych w sprawie Nr Tr. 1372/48, ogłoszonym w „Przeglądzie Ubezpieczeń Społecznych” Nr 11/12 z 1949 r., który ustala, że członkowie spółdzielni pracy z racji swego zatrudnienia w tym charakterze podlegają obowiązkowi ubezpieczenia według ustawy z dnia 28 marca 1933 r. i rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 listopada 1927 r. Uznając słuszność sentencji wyroku ze względów celowości, wypada jednak zakwestionować słuszność zawartego w motywach wyroku twierdzenia, nadającego pracy zarobkowej członków spółdzielni pracy charakter „pracy zależnej, najemnej”.

Uwagi podane wyżej na tle rozporządzeń Prezydenta RP z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników i pracowników umysłowych są również aktualne w odniesieniu do przepisów kodeksu zobowiązań, dotyczących umowy o pracę i umowy o naukę zawodu.

Prawie wszystkie dalsze zasadnicze ustawy, wchodzące w zakres prawa pracy, w zasadzie stawiają również spółdzielcze stosunki pracy poza nawias swego działania przez ustalenie swego zasięgu osobowego określeniem „pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę”, „pracownicy lub robotnicy najemni”, „robotnicy” lub „pracownicy” albo podobnych określeń. Dotyczy to w szczególności: ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, ustawy z dnia 16 maja 1922 r. o urlopach pracowniczych, ustawy z dnia 14 kwietnia 1937 r. o układach zbiorowych pracy, ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym, rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pra-

cowników umysłowych, ustawy z dnia 1 lipca 1949 r. o związkach zawodowych, ustawy z dnia 19 kwietnia 1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy.

Właściwie bez zastrzeżeń można uznać stosowanie do zatrudnienia członków spółdzielni wytwórczych jedynie przepisów o dniach wolnych od pracy, zarówno w dawnym, jak i w ostatnim brzmieniu tych przepisów. Bo już rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 16 marca 1928 r. o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu, jak i ustawa z dnia 2 lipca 1924 r. o pracy młodocianych i kobiet — mimo sformułowania pozwalającego bez większych zastrzeżeń na uznanie ich mocy obowiązującej w stosunku do spółdzielczych stosunków pracy — nasuwają wątpliwości co do praktycznej możliwości ich stosowania na tym odcinku, skoro inspekcja pracy, oparta na rozporządzeniu Prezydenta RP z dnia 14 lipca 1927 r. ma zasadniczo ograniczone zastosowanie do zakładów pracy, zatrudniających pracowników na podstawie umowy o pracę i naukę zawodu. Dopiero zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 22 kwietnia 1950 r. (Dziennik Urzędowy Min. Pracy i Op. Społ. Nr 7 z r. 1950) zleca inspekcji pracy objęcie akcją wizytacyjną i nakazową także spółdzielni pracy. Podane motywy tego zarządzenia powołują się raczej na względy celowości, niż na momenty prawne.

Z nowszych przepisów wspomniana ustawa z dnia 1 lipca 1949 r. o związkach zawodowych (Dz. U. R. P. Nr 41 poz. 295) przesądziła również praktykowane dotychczas nałożenie członków spółdzielni pracy do organizacji związkowych. W szczególności art. 2 ustawy stanowi, że prawo zrzeszania się w związkach zawodowych mają „robotnicy i pracownicy umysłowi, zatrudnieni w przedsiębiorstwach, urzędach i instytucjach, jak również inne osoby, pracujące na podstawie umowy o pracę, umowy o naukę zawodu lub nominacji władzy publicznej”. Takie postawienie sprawy stawia na porządku dziennym zagadnienie uznania spółdzielczości za reprezentację zrzeszonych w spółdzielniach pracy osób także w zakresie odpowiadającym reprezentacji przez związki zawodowe swych członków w dziedzinie spraw bytowych i kulturalnych.

Również ustawa z dnia 19 kwietnia 1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy (Dz. U. R. P. Nr 20 poz. 168) nie obejmuje spółdzielczych stosunków pracy. Art. 1 mówi o objęciu tymi przepisami wszystkich pracowników fizycznych i umysłowych zatrudnionych w uspołecznionych zakładach pracy. O ile podane tu określenie zakładów pracy obejmuje bez wątpienia także zakłady spółdzielcze, to użycie określeń osobowych zasięg ten znowu zwięża tylko do pracowniczych stosunków pracy. Ten zwiężony zasięg potwierdzają dalsze przepisy ustawy, a w szczególności art. 9 świadczący wyraźnie, że działanie ustawy jest ograniczone tylko do stosunków opartych na umowie o pracę i służbowych stosunków publiczno-prawnych. W tym ujęciu zagadnienie dyscypliny pracy członków spółdzielni pracy pozostaje nadal wyłącznie w zasięgu normowania przepisami wewnętrznymi, a więc statutami. Odpada zatem w aktualnym stanie prawnym możliwość stosowania sankcji sądowych, mających miejsce w pracowniczych stosunkach pracy *).

Reasumując wypada stwierdzić, że w aktualnym stanie rzeczy istnieją poważne luki w prawnym regulowaniu spółdzielczych stosunków pracy, luki, które już przysparzają dużo praktycznych trudności w codziennej działalności spółdzielni pracy, a które mogą się znacznie powiększyć z chwilą skodyfikowania powszechnego prawa pracy, jeżeli ograniczy się ono tylko do pracowniczych stosunków pracy. Zaradzić temu może tylko równoczesne prawne, i to ustawowe, unormowanie całokształtu zagadnień związanych z pracą członków spółdzielni pracy.

*) odmienny pogląd w tej materii wyraził Sąd Najwyższy — patrz str. 32 bież. nr. PUG.

Wnioski natury ogólnej

Dla prawnego uregulowania zagadnienia stosunków pracy w spółdzielczości pracy należy ustalić pewne założenia zasadnicze. Należy więc przede wszystkim wyciągnąć wszystkie konsekwencje z faktu, że w ustroju socjalistycznym spółdzielca własność środków produkcji jest drugą obok państwowej formą własności socjalistycznej środków wytwarzania. Tezę o socjalistycznym charakterze spółdzielczych środków produkcji wyraźnie postawiła i skonkretyzowała Konstytucja ZSRR w art. 4, 5 i 7. Przepisy te stanowią podstawę dla prawnego ustawienia w ustroju socjalistycznym spółdzielczych form produkcji przemysłowej. Według określenia, zawartego w pracy pt. „Sowieckie graždanskoje prawo”¹⁾, przemysłowa spółdzielczość wytwórcza stanowi bardzo ważne, dodatkowe do państwowego przemysłu źródło towarów (przedmiotów) powszechnego użytku oraz ma przy tym zadanie obsługi kulturalno-bytowych potrzeb mas pracujących. W związku z tak postawionymi zadaniami radzieckie prawo wyposaża przemysłową spółdzielczość wytwórczą w niezbędne do wykonania zadań atrybuty prawne. Zapewnia ono produkcyjnym zrzeszeniom spółdzielczym osobowość prawną, daje im w tym charakterze pełne prawo dyspozycji swoim majątkiem, wyposaża w prawo posiadania środków produkcji oraz daje własności spółdzielczej pełną ochronę prawną, podobną do ochrony własności państwowej.

Wkraczając na drogę budowy podstaw socjalizmu i realizując w Polsce Ludowej zasady gospodarki socjalistycznej, wydaje się rzeczą słuszną uznać trafność powyższych założeń także w naszych stosunkach w odniesieniu do spółdzielczości pracy.

Z założeń powyższych co do zasadniczego ustawienia i roli przemysłowej spółdzielczości wytwórczej wynika dalszy wniosek również o podstawowym znaczeniu w odniesieniu do stosunków pracy w spółdzielniach. Skoro spółdzielczość ma w gospodarce socjalistycznej zupełnie wyraźnie oznaczone miejsce i określone konkretne i pozytywne zadania i skoro bazuje ona na osobistej pracy swych członków, przeto ich praca powinna być postawiona na równorzędym co do swej wagi społecznej poziomie, jak praca osób, zatrudnionych na bazie przevažającej formy tych stosunków, tj. umowy o pracę. Innymi słowy, prawną strukturą spółdzielczego stosunku pracy powinna być ukształtowana w miarę możliwości w sposób podobny do pracowniczego stosunku pracy; oczywiście uwzględnione być muszą pewne zmiany, wynikające z odrębnej osobowości prawnej każdej spółdzielni i z posiadania przez nie środków produkcji, jak również, wynikające ze szczególnych właściwości, związanych z warunkami produkcyjnymi bądź sposobem wykonywania pracy (np. praca w domu) lub z właściwościami zrzeszonych w spółdzielni członków (inwalidzi, jako zespół osób o ograniczonej w zasadzie zdolności do pracy).

Nauka radziecka stoi na stanowisku, że obydwa omawiane rodzaje stosunków pracy, pracowniczych i spółdzielczych, są jednym typem socjalistycznych stosunków pracy w przeciwstawieniu do stosunków pracy w prywatnych przedsiębiorstwach będących stosunkami kapitalistycznego wyzysku człowieka przez człowieka. Prof. Dogadow w pracy „K woprosu o wozniknowienii i priekraszczenii socjalisticeskich trudowych prawootnoszenij”²⁾ stwierdza, że spółdzielcze stosunki pracy „ze swej natury są socjalistyczne”. Podobnie prof. Aleksandrow w pracy pt. „Otliczitielnyje priznaki trudowowo prawootnoszenija”³⁾ pisze na str. 41 i nast., że „prawne stosunki pracy w spółdzielniach produkcyjnych są tego samego rodzaju, co stosunki

pracy w państwowych, socjalistycznych zakładach pracy, chociaż posiadają szereg cech odróżniających” i dalej, że „socjalno-ekonomiczna treść prawnego stosunku pracy w obu tych przypadkach jest tego samego typu i w związku z tym jednakowe będą zasady prawnego normowania pracy robotników i pracowników umysłowych oraz członków spółdzielni wytwórczych”. W konkluzji swych rozważań autor stwierdza, że „różnice między pracowniczym stosunkiem pracy, a spółdzielczym stosunkiem pracy stanowią tylko różnice rodzajowe wewnątrz grupy jednolitego typu stosunków prawnych”. Te same wywody powtarza Aleksandrow w książce pt. „Trudowoje prawootnoszenije” (1948 r.).

Obok prawnego ukształtowania spółdzielczego stosunku pracy ważną kwestią jest sprawa równorzędności postawienia tych stosunków ze stosunkami pracowniczymi pod kątem widzenia pozycji społecznej i gospodarczej osób tymi stosunkami związanych. Chodzi w szczególności o uznanie pracy w charakterze członka spółdzielni pracy (spółdzielni wytwórczej) za pracę równie produktywną, jak w stosunkach pracowniczych, i związanie z tą pracą tych samych skutków w sensie uprawnień socjalnych i ekonomicznych, jakie posiadają pracownicy, tj. osoby, pozostające w umownym stosunku pracy wzgl. w stosunku pracy publiczno-prawnym.

Uznanie na obecnym etapie zasady równorzędności pozycji skutków nawiązania spółdzielczych stosunków pracy z pracowniczymi stosunkami pracy nie stoi, naszym zdaniem, w sprzeczności z przyznaniem pracowniczym stosunkom pracy pierwszeństwa w pewnych ściśle oznaczonych przypadkach. Gdy np. postawimy postulat, by przejście członka spółdzielni pracy do zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym było uznane za dostateczny powód przedterminowego rozwiązania stosunku prawnego ze spółdzielnią, to pozytywne uwzględnienie tego postulatu nie przeczy ogólnej zasadzie, a tłumaczy się podstawową rolą, jaką w ogólnej gospodarce narodowej spełnia przemysł państwowy.

V

Zagadnienie techniki ustawodawczej w uregulowaniu spółdzielczych stosunków pracy

Również w zakresie samej techniki prawnego uregulowania spółdzielczych stosunków pracy wydaje się słuszne ustalić parę zasadniczych założeń. Przede wszystkim ze wspólnoty ekonomiczno-socjalnej treści obydwóch rodzajów stosunków pracy oraz z faktu, że praca członków spółdzielni pracy (a więc spółdzielni przemysłowych i usługowych) odbywa się w zupełnie identycznych warunkach wytwórczych, jak praca w państwowych zakładach pracy, wynika, że nie byłoby potrzebne i celowe tworzenie takiego pełnego kompleksu norm, jakim jest Kodeks Pracy, obejmujący w sposób wyczerpujący pracownicze stosunki pracy. W dziedzinach takich, jak technika bezpieczeństwa pracy, higiena pracy, ochrona pracy kobiet i młodocianych oraz ewent. także w innych zagadnieniach — powinno wystarczyć przeniesienie na spółdzielcze stosunki pracy odnośnych materialnych norm prawa pracy, choćby organizacyjne rozwiązania miały być odmienne (jak np. inne ulokowanie inspekcji pracy).

Drugie zagadnienie, związane z techniką prawnego normowania interesujących nas kwestii, to sprawa posilkowania się normami prawnymi różnego rzędu. Dla pracowniczych stosunków pracy wchodzi w rachubę z uwagi głównie na bardzo szeroki zasięg ich stosowania: Kodeks Pracy i inne akty ustawowe, rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia centralnych władz rządowych, regulaminy pracy, częściowo układy zbiorowe i wreszcie instrukcje Centralnej Rady Związków Zawodowych. Biorąc pod uwagę specyficzne stosunki spółdzielcze, jako normy prawne wchodzi w grę obok ustaw, rozporządzeń wykonawczych i zarządzeń centralnych władz rządowych oraz regulaminów pracy, także statuty wzorcowe i statuty poszczególnych spółdzielni oraz uchwały (zarządzenia) central spółdzielczych.

¹⁾ Wyd. Wszechzwiązkowego Instytutu Nauk Prawnych Ministerstwa Sprawiedliwości ZSRR 1950 r. pod red. Genkina (str. 178).

²⁾ Wyd. Akademii Nauk ZSRR — 1948 r. „Woprosy trudowowo prawa”, str. 59.

³⁾ Również wyd. Akademii Nauk ZSRR.

W prawnym regulowaniu interesujących nas zagadnień kwestia właściwego doboru rodzaju normy prawnej dla poszczególnych zagadnień jest bardzo istotna. Mamy bowiem w spółdzielczości tego rodzaju instrumenty dodatkowe, jak statut wzorcowy czy statuty poszczególnych spółdzielni, niespotykane w pracowniczych stosunkach; mamy tu również samorząd spółdzielczy w postaci przedstawicielskich organów spółdzielni, pozwalających regulować pewne zagadnienia w sposób bardzo elastyczny i odpowiadający realnym potrzebom w różnych etapach działalności produkcyjnej spółdzielni.

Wydaje się właściwe przyjęcie jako ogólnej wytycznej, by ewent. nowa ustawa uregulowała wyczerpująco tylko te zagadnienia, które nie mogą być odpowiednio załatwione drogą wewnętrznych przepisów, opartych na zasadzie przejawu woli zrzeszonych. Ustawowej formy wymagałaby więc tylko ta grupa zagadnień, która ze względu na swą doniosłość ogólnopństwową, ogólny porządek prawny, prawną skuteczność na zewnątrz wymaga ustawy, gdyż norma wewnętrzna ze względu na swą ograniczoną skuteczność byłaby niewystarczająca. To co powiedziano tu o ustawie, dotyczy również rozporządzeń wykonawczych, które w oparciu o upoważnienie ustawowe mogą także regulować z mocą powszechną pewne kwestie, oczywiście już mniejszego znaczenia, niż te, które by miała normować ustawa.

Do rzędu ważniejszych spraw, które — naszym zdaniem — powinny znaleźć wyraz w ustawie, zaliczyć trzeba takie podstawowe kwestie, jak: ogólne zasady nawiązywania i rozwiązywania stosunku pracy, jako pochodnej stosunku członkostwa, sprawa urlopów wypoczynkowych i dni świątecznych, w zakresie zagadnień czasu pracy ewent. jakieś granice czasu pracy (w Związku Radzieckim unormowana jest ustawowo dolna granica), sprawa dyscypliny pracy (zwłaszcza, gdy chodzi o odpowiedzialność sądową), zagadnienia ochrony pracy kobiet i młodocianych oraz zakazu zatrudniania nieletnich, materialne zasady bezpieczeństwa i higieny pracy, sprawa ewent. przymusowego postępowania rozjemczego w zatargach między członkami i spółdzielniami pracy, upoważnienie ustawowe do powołania w drodze wewnętrznych przepisów aparatu inspekcji pracy oraz ustalenie jej zadań i uprawnień, upoważnienie do kreowania własnego systemu ubezpieczenia społecznego i jego najogólniejsze zasady, sprawa ochrony prawnej zarobków członków spółdzielni pracy oraz obowiązku stosowania w spółdzielczości pracy ogólnopństwowych wytycznych polityki płac i wytycznych w zakresie współzawodnictwa i racjonalizatorstwa pracowniczego. W wielu tych kwestiach ustawa powinna określić tylko kierunek i granice rozwiązań, a rozwinięcie szczegółowe zawartych w ustawie ogólnych zasad oraz całkowite regulowanie, w oparciu o ustawową delegację, dalszych kwestii mogłoby się odbywać w drodze przepisów wewnętrznych, a więc statutów i regulaminów pracy oraz ewent. innych form przejawów woli odpowiednich organów spółdzielczych.

Równocześnie z ustawowym unormowaniem wyżej wskazanych kwestii powinna być ostatecznie załatwiona kwestia stosunku członków spółdzielni pracy do związków zawodowych. Przyjmując, że członkowie spółdzielni pracy nie należą do związków zawodowych, należy równocześnie uznać, że rolę, jaką spełniają w stosunku do swych członków związki zawodowe, będą spełniać w stosunku do swych członków spółdzielni — wzgl. ich związki czy specjalne organizacje (np. kasy ubezpieczeniowe). Oznacza to, że spółdzielnie obok swych zasadniczych funkcji produkcyjnych powinny równoległe spełniać rolę reprezentacji interesów materialnych i kulturalnych tej części mas pracujących, która spełnia swój obowiązek pracy poprzez pracę w spółdzielczości wytwórczej. Te funkcje mieszczą się zresztą w ramach ustawowej definicji spółdzielni, której jednym z celów wg ustawy jest podnoszenie poziomu gospodarczego i kulturalnego życia członków. Z takiego postawienia sprawy wynikają dwa wnioski,

a mianowicie: spółdzielnie pracy powinny być w pewnym stopniu zaktywizowane w życiu publiczno-społecznym, a z drugiej strony członkom spółdzielni pracy należałoby przyznać te same w zasadzie prawa i uprzywilejowania (w porównaniu z samodzielnymi zarobkującymi), jakie posiadają związkowcy, a więc w dziedzinach takich, jak polityka mieszkaniowa, polityka zaopatrzenia w środki pierwszej potrzeby, polityka w zakresie zaspokajania potrzeb kulturalnych itp.

VI

Wnioski szczegółowe

Przy regulowaniu konkretnych zagadnień, które miałyby zostać unormowane wydają się celowe następujące rozwiązania:

1) Spółdzielczy stosunek pracy zostaje nawiązany w wyniku członkostwa w określonej spółdzielni pracy. Przyjęcie obywatela do spółdzielni pracy w charakterze członka lub kandydata powoduje automatycznie powstanie stosunku pracy między nim a spółdzielnią.

Powstanie stosunku pracy stwarza po jego obydwóch stronach szereg obowiązków i uprawnień. Po stronie członka spółdzielni — obowiązek osobistej pracy (osobistego udziału w produkcyjnej działalności spółdzielni) i wykonywania odpowiedniego quantum pracy oraz obowiązek przestrzegania socjalistycznej dyscypliny pracy; po stronie kierownictwa spółdzielni powstają z tego stosunku odpowiednie uprawnienia w powyższym zakresie w odniesieniu do członka spółdzielni. Powstające z faktu istnienia stosunku pracy uprawnienia członka spółdzielni — to realizacja prawa do pracy, prawo do wynagrodzenia za pracę według rodzaju, ilości i jakości wykonanej pracy, prawo do odpoczynku, prawo do zaopatrzenia na starość i w razie niezdolności do pracy oraz prawo do bezpiecznych dla życia i zdrowia warunków pracy; oczywiście uprawnienia powyższe istnieją równoległe z uprawnieniami natury organizacyjnej, jako członka spółdzielni. Kierownictwo spółdzielni ma nie tylko prawo, ale i obowiązek realizowania swych uprawnień, wynikających ze stosunku pracy.

Ponieważ spółdzielczy stosunek pracy jest pochodną stosunku prawnego, jaki łączy członka ze spółdzielnią (stosunku członkostwa) przeto i jego zakończenie jest związane z zakończeniem członkostwa w spółdzielni.

Całość zagadnienia stosunku pracy powinna być tak wyczerpująco ujęta, by nie zachodziła praktyczna potrzeba zawierania żadnych dodatkowych umów dla określenia obowiązków i uprawnień członka spółdzielni, wynikających ze spółdzielczego stosunku pracy.

2) Członków spółdzielni pracy obowiązuje przestrzeganie zasad socjalistycznej dyscypliny pracy, przez którą rozumiemy nie tylko przestrzeganie wewnętrznego porządku pracy i stosowanie się do poleceń kierownictwa spółdzielni względnie zakładu pracy, lecz także sumienne wykonywanie przydzielonej pracy oraz troskliwe i oszczędne obchodzenie się z własnością spółdzielczą. Mówimy tu o dyscyplinie pracy, jako o podstawie, związanej z prowadzeniem zespołowego działania produkcyjnego. Obok tego, każdego z członków spółdzielni pracy obowiązuje dyscyplina organizacyjna z racji członkowskiej w zrzeszeniu spółdzielczym.

Wzorem stosunków pracowniczych naruszenie dyscypliny pracy w spółdzielni pracy pociągać powinno za sobą odpowiedzialność dyscyplinarną lub sądową. Zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej, obejmującej mniejsze przewinienia i sankcje, wymierzane w ramach spółdzielni, mogą być uregulowane normami wewnętrznymi, a więc statutami spółdzielni (względnie statutem wzorcowym). Najwyższym wymiarem kary wewnętrznej, dyscyplinarnej, byłoby wykluczenie członka ze spółdzielni. Odpowiedzialność sądową (karną) za naruszenie dyscypliny pracy przez członków spółdzielni pracy powinien w zasadzie normować kodeks karny; w razie braku w tym kodeksie odnośnych norm, powinna tę kwestię uregulować ustawa na wzór od-

powiednich przepisów, dotyczących pracowników, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę. Przepisy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny pracy powinny uwzględniać szczególną sytuację członków spółdzielni inwalidzkich oraz członków, wykonywujących pracę nie przy warsztatach wspólnych spółdzielni, lecz u siebie w domu.

3) Wewnętrzny porządek pracy w spółdzielczych zakładach pracy, powinien określać regulamin pracy, uchwalony przez odpowiednie organa spółdzielni. Należy przewidzieć możliwość uchwalania przez centrale odpowiednich rodzajów spółdzielni pracy wzorcowych regulaminów pracy dla zrzeszonych spółdzielni. Regulamin pracy powinien mieć moc wiążącą dla spółdzielni i jej członków. Przedmiotem regulaminu powinny być takie zagadnienia, jak sprecyzowanie obowiązków członków spółdzielni i kierownictwa zakładu spółdzielczego w zakresie organizacji i wykonywania pracy ze szczególnym uwzględnieniem wydawania, odbioru i kontroli pracy członków, wykonywujących pracę w domu itp.

4) Wydaje się słuszne przyjęcie, jako wskazania ogólnego, że normy czasu pracy powinny być w spółdzielczości pracy praktycznie takie same, jak w umownych stosunkach pracy. Ponieważ jednak każda spółdzielnia pracy ma własne organa, sprawujące kierownictwo jej sprawami, przeto konkretne ustalanie norm czasu pracy można pozostawić decyzjom właściwych organów spółdzielni, ustawowo zaś tylko zabezpieczyć minimum czasowe pracy oraz unormować pracę nocną, ustalając, że zainteresowany zespół członków spółdzielni (ogólne zebranie) przyjmie przy decydowaniu tej sprawy rozsądne przesłanki, liczące się zarówno z potrzebami produkcji, jak i z możliwościami i potrzebami członków. Zagadnienie określenia przypadków, w których ze względu na szczególnie uciążliwe lub szkodliwe warunki pracy mogą być stosowane skrócone normy czasu pracy, ustalać powinny statuty wzorcowe; to samo dotyczy ewentualnej skróconej normy czasu pracy dla inwalidów. Również statuty wzorcowe powinny regulować wyjątki od zakazu pracy w dni świąteczne.

5) Członkom spółdzielni pracy powinno przysługiwać prawo do płatnego urlopu wypoczynkowego po upływie roku (względnie 11 miesięcy) nieprzerwanej pracy. Wymiar urlopu zasadniczego i ewentualnych urlopów dodatkowych (przy odpowiednim stażu pracy w danym zakładzie pracy lub z przyczyn charakteru pracy) regulować powinny statuty spółdzielni, ustawa zaś określić tylko granice.

6) W ustawie powinna znaleźć wyraz zasada obowiązku ustalania norm pracy dla poszczególnych stanowisk roboczych. Bliższe zasady opracowywania norm pracy powinny być przekazane statutom wzorcowym.

7) Za pracę swą powinien członek spółdzielni pracy otrzymywać wynagrodzenia według rodzaju, ilości i jakości pracy. Wynagrodzenie to składać się powinno z dwóch elementów; zasadniczego wynagrodzenia za pracę i dodatkowego zarobku z udziału w zyskach spółdzielni. Stawki zasadniczego wynagrodzenia za pracę powinny być ustalane przy kalkulacji kosztów własnych. Spółdzielnie obowiązane są w tym względzie stosować się do ogólnych wytycznych państwowej polityki płac. Obok zasadniczego wynagrodzenia za pracę członkowie spółdzielni pracy mają prawo do dodatkowego zarobku, wypłacanego z wygosparowanych w określonym roku obrachunkowym (kalendarzowym) zysków spółdzielni. Rozmiary wygosparowanego zysku, przeznaczone na dodatkowe zarobki członków, powinny określać statuty wzorcowe. Zarobki dodatkowe powinny ustalać się w stosunku do wynagrodzenia za pracę, uzyskanego w danym roku przez członka spółdzielni.

Ogólne wskazania co do terminów wypłaty zasadniczego wynagrodzenia za pracę i zarobku dodatkowego oraz miejsce wypłat zawierać powinien statut wzorcowy.

Kwestia prawa do wynagrodzenia za przerwy w produkcji oraz za braki powinna być unormowana w statucie wzorcowym.

8) W ustawie należy uregulować zasadę materialnej odpowiedzialności wobec spółdzielni jej członków za zawinione szkody, spowodowane w związku z wykonywaną pracą. Zasady, w tym także wysokość odpowiedzialności i tryb postępowania w tych sprawach, powinny być określone w statucie wzorcowym spółdzielni pracy.

9) Materialne przepisy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy powinny być przejęte z powszechnego ustawodawstwa pracy w formie dyspozycji, nakazujących ich stosowanie w spółdzielniach pracy. Podobnie należałoby rozwiązać sprawę reglamentacji pracy kobiet i młodocianych; odnośne dyspozycje powinny być zawarte w ustawie.

10) Organem, powołanym do wykonywania nadzoru nad przestrzeganiem zasad i przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz innych przepisów z dziedziny ochrony pracy, jest inspekcja pracy. Ponieważ linia rozwojowa związków zawodowych wydaje się wskazywać, że obok inspekcji społecznej przejmą one także funkcję państwowej inspekcji pracy i to zarówno technicznej, jak i ogólnej, przy tym ich właściwością nie są objęte spółdzielcze stosunki pracy, a tylko pracownicz, przeto dla tych spółdzielni powinien być utworzony własny aparat inspekcyjny w ramach każdego z istniejących pionów spółdzielni pracy. Jest kwestią do dyskusji czy aparat ma być organizacyjnie wyodrębniony od innych organizacyjnych komórek spółdzielczości pracy, czy powiązany i w tym przypadku z jakimi komórkami. Związek Radziecki łączy tę inspekcję pracy z aparatem, wykonującym w ramach przemysłowej spółdzielczości produkcyjnej funkcje ubezpieczenia społecznego. By nie rozbudowywać nadmiernie aparatu obsługowego spółdzielczości pracy, wydaje się celowe podobne rozwiązanie sprawy i u nas.

11) Zagadnienie sporów między członkami spółdzielni pracy a spółdzielnią w sprawach ze spółdzielczego stosunku pracy powinno być uregulowane w ustawie tylko w tym przypadku, gdyby się tworzyło specjalne obowiązujące postępowanie rozjemcze. Bez tego rozjemstwa oraz w sprawach nieobjętych rozjemstwem wchodzi w grę ogólna właściwość sądów powszechnych.

12) Rozwój powszechnych ubezpieczeń społecznych idzie w kierunku bardzo ścisłego ich powiązania ze związkami zawodowymi, jako zrzeszającymi tych, którym ubezpieczenia mają służyć. Ale przy takim rozwiązaniu powszechne ubezpieczenia społeczne wyraźnie ograniczą zapewne swój zasięg osobowy tylko do osób, pozostających w pracowniczych stosunkach pracy; poza zasięgiem tego ubezpieczenia znajdą się zatem wszystkie osoby, zatrudnione w spółdzielczości wytwórczej pracy w charakterze członków. Powstała więc kwestia utworzenia dla tych celów własnego systemu ubezpieczenia społecznego spółdzielczości pracy (w Związku Radzieckim ubezpieczenie to nosi nazwę ubezpieczenia wzajemnego). Ubezpieczenie to powinno udzielać członkom spółdzielni zaopatrzenia w przypadkach starości, niezdolności do pracy, śmierci, a także określonych świadczeń rodzinnych. Ważny dla ubezpieczenia staż dawnej pracy (względnie staż ubezpieczeniowy) powinien być zaliczony w nowym ubezpieczeniu członków spółdzielni pracy. Opieka lecznicza powinna być rozwiązana przez państwową służbę zdrowia, a w ramach ubezpieczenia pozostać tylko ewentualna kwestia sfinansowania kosztów tej opieki. Kwestia form organizacyjnych tego ubezpieczenia i jego zasad materialnych wymaga odrębnego przepracowania. Podobnie odrębnego rozważenia wymaga kwestia czy ze względu na niewielkie rozmiary niektórych pionów organizacyjnych spółdzielczości pracy — jest celowe tworzenie organizacji ubezpieczenia, z konieczności całkowicie finansowo samowystarczalnych, dla wszystkich pionów.

13) Jak wspomniano w pkt. 10, z aparatem spółdzielczego ubezpieczenia społecznego może być ewentualnie połączony aparat inspekcji pracy. Te same względy celowości organizacyjnej dyktują powiązanie z organizacją ubezpieczeniową innych funkcji, będących wyrazem troski o sprawy bytowe członków spółdzielni pracy, a w szczególności organizowanie wczasów itd.

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego

za okres od 15 listopada do 15 grudnia 1951 r. (Dz. U. R. P. Nr 59—62) z uwzględnieniem uchwał, zarządzeń, instrukcji i okólników ogłoszonych w Monitorze Polskim (MP), Biuletynie PKPG (Biul.) i w Dziennikach Urzędowych (Dz. Urz.)

USTRÓJ WŁADZ PAŃSTWOWYCH

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 października 1951 r. w sprawie zakresu działania **Ministra Przemysłu Drobno i Rzemiosła** (Dz. U. R. P. nr 60, poz. 410) wymienia jako należące do zakresu działania tego Ministra w szczególności sprawy bezpośredniego zarządu i kierownictwa działalnością podległych przedsiębiorstw wytwórczych państwowego przemysłu drobnego i związanych z drobną wytwórczością przedsiębiorstw projektów i konstrukcyjnych, zwierzchni zarząd nad przedsiębiorstwami drobnego przemysłu oraz budownictwa przemysłowego drobnej wytwórczości, nadzór państwowy nad gospodarczą działalnością spółdzielczości pracy i rzemieślniczej spółdzielczości pomocniczej, nadzór państwowy nad izbami rzemieślniczymi, ich związkami oraz cechami, nadzór państwowy nad działalnością prywatnego przemysłu, koordynowanie działalności drobnego przemysłu państwowego, spółdzielczości pracy, prywatnego przemysłu i rzemiosła, sprawy administracji przemysłowej w stosunku do przedsiębiorstw spółdzielczych, rzemieślniczych i przemysłu prywatnego, sprawy ustanawiania przymusowego zarządu państwowego nad wytwórczymi i usługowymi przedsiębiorstwami przemysłu prywatnego.

Rozporządzenie wymienia również rodzaje przedsiębiorstw, które w zakresie administracji przemysłowej i ustanawiania przymusowego zarządu państwowego wyłączone są spod właściwości Ministra Przemysłu Drobno i Rzemiosła i podlegają w tym zakresie innym wymienionym w rozporządzeniu ministrom. W zakresie wykonywania nadzoru nad gospodarczą działalnością spółdzielni rozporządzenie przewiduje porozumienie bądź z Ministrem Transportu Drogowego i Lotniczego, bądź z Ministrem Gospodarki Komunalnej w zależności od zadań spółdzielni oraz zachowuje ustawowe uprawnienia Centralnego Związku Spółdzielczego w tym przedmiocie (vide PUG Nr 8/38, str. 288).

PLANOWANIE

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 24 października 1951 r. w sprawie **opracowania planów techniczno-ekonomicznych przedsiębiorstw i innych jednostek planujących na rok 1952**. (Biul. PKPG Nr 30, poz. 311) określa zakres tych planów oraz terminy i sposób ich opracowania.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 31 października 1951 r. **uzupełniające zarządzenie w sprawie paszportyzacji przedsiębiorstw przemysłu państwowego**. (Biul. PKPG Nr 30, poz. 314). Uzupełnienia dotyczą kontroli wystawiania paszportów (vide PUG Nr 6/36, str. 214 i Nr 9/39, str. 335).

Pismo okólne PKPG z dnia 6 listopada 1951 r. w sprawie **operatywnego planowania przewozów towarowych kolejami normalnotorowymi w 1952 r.** (Biul. PKPG nr 31, poz. 330) wyjaśnia, że instrukcja stanowiąca załącznik do zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 3 maja 1951 r. (vide PUG Nr 7/37 str. 255 i Nr 11/41 str. 408) obowiązuje również w 1952 roku.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 7 września 1951 r. w sprawie **zasad i trybu opracowania planu przewozów towarowych na rok**

Przedstawione w artykule wnioski i tezy należy traktować jako materiał dyskusyjny, który mógłby posłużyć jako podstawa do unormowania spółdzielczych stunków pracy. Obecny stan prawny, jak to wyżej zaznaczono zawiera szereg istotnych luk i braków, co niewątpliwie odbija się ujemnie na rozwoju spółdzielczości pracy.

1952. (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 4, poz. 20) wprowadza dołączoną do niego instrukcję, która określa zasady i tryb sporządzenia tego planu przez jednostki podległe Ministrowi Budownictwa Przemysłowego. Do instrukcji dołączone są wzory formularzy i objaśnienia.

PRZEMYSŁ

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 10 października 1951 r. w sprawie **zużywania mułu węglowego i wypłaty nagród za jego gospodarcze wykorzystanie** (Biul. PKPG Nr 29, poz. 297) nakłada na przedsiębiorstwa przemysłowe obowiązek spalania jak największej ilości mułu węglowego i wprowadza załączony do niego regulamin nagradzania pracowników zatrudnionych przy zużywaniu i eksploatacji mułu węglowego.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 17 października 1951 r. w sprawie **rozwiązania Komisji Techniki i Gospodarki Smarowniczej**. (Biul. PKPG Nr 29, poz. 298). Komisja została rozwiązana z dniem 19 października 1951 r. (vide PUG Nr 9/27 str. 237).

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobno i Rzemiosła z dnia 10 listopada 1951 r. w sprawie **organizacji laboratoriów przemysłowych**. (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. Nr 3, poz. 34) określa, w jakich jednostkach utworzone zostają laboratoria przemysłowe oraz zakres działania i organizację tych laboratoriów.

ROLNICTWO

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów i Przewodniczącego PKPG z dnia 22 listopada 1951 r. **zmieniające zarządzenie z dnia 17 lipca 1951 r. w sprawie ustalenia jednolitych danych o powierzchni użytków rolnych i innych gruntów oraz ustalenia jednolitej nomenklatury poszczególnych rodzajów tych użytków** (MP Nr A—98, poz. 1390). Zmiany polegają na przesunięciu terminów zakończenia prac (vide PUG Nr 9/39, str. 336).

BUDOWNICTWO

Pismo okólne PKPG z dnia 12 października 1951 r. w sprawie **specyfikacji robót elektroinstalacyjnych** (Biul. PKPG Nr 29, poz. 304) wyjaśnia uchwałę Prezydium Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 30 marca 1950 r. w sprawie zmiany stawek kosztów ogólnych przy robotach budowlanych i instalacyjnych (vide PUG Nr 6/24, str. 145) przez wskazanie, jakie roboty zalicza się do robót budowlanych instalacyjnych, a jakie do montażu elektroenergetycznego.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie **usprawnienia gospodarki drewnem usługowym** (Biul. PKPG Nr 31, poz. 327) uzupełnia uchwałę Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 14 października 1949 r. w sprawie stosowania oszczędności drewna w poszczególnych dziedzinach gospodarki narodowej (vide PUG Nr 1/19 str. 8 i Nr 6/24 str. 144) przez określenie, jakie materiały drzewne mogą być używane w budownictwie.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 11 września 1951 r. w sprawie **dostosowania do potrzeb użytkowników sklepów i innych lokali użyt-**

kowych w domach i osiedlach „ZOR“ (Dz. Urz. Min. B. M. i O. Nr 11, poz. 106) stanowi, że życzenia użytkowników odnośnie wykończenia lokali sklepowych i innych lokali użytkowych powinny być zgłaszane w ciągu 21 dni od dnia przydzielenia lokalu.

Okólnik Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 14 września 1951 r. w sprawie nadawania uprawnień budowlanych do kierowania robotami z art. 361—364 prawa budowlanego, z wyłączeniem uprawnień do projektowania, (Dz. Urz. Min. B. M. i O. Nr 11, poz. 112) wyjaśnia możliwości wyjątkowego przyznawania uprawnień budowlanych osobom nie posiadającym odpowiedniego wykształcenia bez prawa do opracowywania projektów.

Patrz: „Inwestycje“ — usprawnienie prac w zakresie dokumentacji.

KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ

Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 listopada 1951 r. w sprawie określenia władz wojskowych uprawnionych do zgłaszania zapotrzebowań na środki przewozowe i o trybie postępowania w tych sprawach (MP Nr A—35, poz. 1322) wydane w wykonaniu ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. (vide PUG Nr 10/28 str. 277) określa przypadki, kiedy władze wojskowe uprawnione są do korzystania ze środków przewozowych na podstawie ustawy, właściwość władz oraz tryb postępowania w tych sprawach.

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1951 r. w sprawie wyłączenia środków przewozowych energetyki od obowiązku dostarczenia na rzecz wojska i służby bezpieczeństwa publicznego w czasie pokoju (MP Nr A—97, poz. 1376). Temat zarządzenia określony jest w tytule.

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie gospodarki ogumieniem samochodowym (MP Nr A—97, poz. 1375) ustala zasady używania ogumienia nowego oraz tryb postępowania z ogumieniem zużyтым.

Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 8 listopada 1951 r. w sprawie zatwierdzenia przepisów o rozmieszczeniu ładunku w pojazdach samochodowych (MP Nr A—97, poz. 1384). Przepisy te dotyczą urzędów oraz jednostek gospodarki uspołecznionej. Przepisy zostały wydane odrębnie w formie broszury przez „Wydawnictwa Komunikacyjne“.

Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 9 października 1951 r. w sprawie sposobu zgłaszania zapotrzebowania na usługi transportowe i powoływania do ich świadczenia (MP Nr A—98, poz. 1395) określa tryb postępowania w sprawach świadczeń usług transportowych na cele gospodarcze (vide PUG Nr 11/41 str. 409).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 7 listopada 1951 r. w sprawie usprawnienia gospodarki wagonami-cysternami normalnotorowymi (Biul. PKPG Nr 31, poz. 323) ustala terminy rozładowania cystern.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 5 listopada 1951 r. zmieniające zarządzenie Ministra w sprawie odbywania praktyki przez kandydatów na kierowców samochodowych (Dz. Urz. Min. Prz. D. i RZ. Nr 3, poz. 33). Zmiana dotyczy pokrywania wydatków z tytułu wynagrodzeń wypłacanych kandydatom i kierowcom szkolącym kandydatów.

Patrz: „Planowanie“ — operatywne planowanie przewozów,

„Ceny i Taryfy“ — zmiana taryfy pocztowej, telegraficznej i telefonicznej,

„Organizacja Urzędów“ — tworzenie Centralnego Urzędu Wymiany Poczty.

OBRÓT TOWAROWY

Rozporządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 grudnia 1951 r. w sprawie uznania niektórych wyrobów użytkowych ze złota i platyny za artykuły reglamentowane (Dz. U. R. P. nr 63 poz. 425) uznaje za reglamen-

towne niezdatne wskutek uszkodzenia do użytku bez zmiany ich postaci wyroby użytkowe ze złota lub platyny oraz części tych wyrobów.

Rozporządzenie Ministrów: Finansów, Handlu Wewnętrznego oraz Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 4 grudnia 1951 r. w sprawie reglamentacji niektórych wyrobów użytkowych ze złota i platyny (Dz. U. R. P. nr 62, poz. 426) wprowadza zakaz nabywania, zbywania oraz oddawania do przeróbki wyrobów użytkowych ze złota i platyny określonych w wyżej omówionym rozporządzeniu Przewodniczącego PKPG, jeżeli nabywcą, zbywcą lub przetwórcą nie są przedsiębiorstwa, którym te czynności zostały powierzone na zasadzie wyłączności. Rozporządzenie wymienia te przedsiębiorstwa i ustala zasady, na których uprawnione są one do wykonywania przerobu i skupu wyrobów użytkowych ze złota i platyny oraz wprowadzania do obrotu wyrobów gotowych.

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 4 sierpnia 1951 r. zmieniające zarządzenie z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie zwrotu opakowań szklanych (MP Nr A—95, poz. 1327). Zmiana dotyczy skupu opakowań szklanych zamieszczonych na wykazach ogłaszanych przez Ministra Handlu Wewnętrznego w Monitorze Polskim (vide PUG Nr 10/28 str. 277).

Zarządzenie Ministra Handlu Zagranicznego z dnia 16 listopada 1951 r. w sprawie udzielania zezwoleń na czas ograniczony na prowadzenie przedsiębiorstw w zakresie handlu zagranicznego (MP Nr A—97, poz. 1381) przedłuża okresy zezwoleń na prowadzenie przedsiębiorstw w zakresie handlu zagranicznego do dnia 31 grudnia 1952 r. pod warunkiem wniesienia wniosku o przedłużenie tych zezwoleń (vide PUG Nr 2/32 str. 53).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 21 września 1951 r. w sprawie ustalenia trybu bezpośredniego zakupu towarów importowanych (Biul. PKPG Nr 29, poz. 295). Temat zarządzenia określony jest w tytule.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 19 października 1951 r. w sprawie ustalenia zasad zgłaszania zapotrzebowań na 1952 r. na materiały żelazne nawierzchni kolejowej przeznaczonych dla zakładów wykonujących roboty inwestycyjne lub kapitalne remonty torów kolejowych boczniciowych z wyjątkiem zakładów podległych Ministrowi Kolei (Biul. PKPG Nr 29, poz. 299) reguluje tryb składania zapotrzebowań na te materiały oraz tryb ich przydziału.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 19 października 1951 r. w sprawie dystrybucji i zaopatrzenia w odzież służbową i specjalną (ochronną i roboczą) (Biul. PKPG Nr 29, poz. 301) wymienia kontyngentoborców odzieży służbowej i specjalnej oraz określa tryb składania zapotrzebowań na tę odzież i zasady dystrybucji.

Pismo okólne PKPG z dnia 27 października 1951 r. w sprawie wyjaśnienia trybu zgłaszania reklamacji jakościowych przy dostawach towarów (Biul. PKPG Nr 29, poz. 308) wyjaśnia stosunek zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 31 lipca 1951 r. w sprawie zasad postępowania przy zgłaszaniu i ewidencjonowaniu reklamacji jakościowych (vide PUG Nr 10/40, str. 373) do ogólnych warunków dostaw i innych postanowień umownych.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 6 listopada 1951 r. w sprawie cen i warunków sprzedaży nawozów sztucznych w sezonie wiosennym 1951/52 r. (Biul. PKPG Nr 30, poz. 316) określa, jakie jednostki dokonują sprzedaży nawozów sztucznych, kto i w jakim okresie uprawniony jest do nabycia nawozów oraz sposób ich rozdziału.

Zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 12 listopada 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji materiałów ogniotrwałych (Biul. PKPG Nr 31 poz. 324),

— dnia 14 listopada 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji drewna w 1952 r. (Biul. PKPG Nr 31 poz. 325),

— z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie zasad dystrybucji artykułów śrubowych w 1952 r. (Biul. PKPG Nr 31, poz. 328).

Zarządzenia powyższe regulują tryb składania za-
potrzebowań oraz sposób rozdziału objętych nimi ar-
tykułów.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobniego i Rze-
miosła z dnia 22 września 1951 r. w sprawie trybu
zaopatrzenia i rozdzielnictwa materiałów bilansowa-
nych na rok 1952 (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. Nr 2,
poz. 26) określa, kto jest kontyngentobiorcą i jaki
jest tryb rozdziału artykułów bilansowanych.

Okólnik Ministerstwa Przemysłu Drobniego i Rze-
miosła z dnia 27 października 1951 r. w sprawie reje-
stracji znaków towarowych przez przedsiębiorstwa gos-
podarki uspołecznionej (Dz. Urz. Min. Prz. Dr. i Rz.
Nr 3, poz. 35) zwraca uwagę na konieczność ścisłego
przestrzegania przepisów zarządzenia Przewodniczącego
PKPG z dnia 8 sierpnia 1949 r. (Monitor Polski
Nr A—57, poz. 762) i wskazuje sposób wykonania tego
zarządzenia w resorcie Przemysłu Drobniego.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobniego i Rze-
miosła z dnia 16 listopada 1951 r. w sprawie zasad
postępowania przy zgłaszaniu i ewidencjonowaniu re-
klamacji jakościowych (Dz. Urz. Min. Prz. Dr. i Rz.
Nr 4, poz. 37) zawiera przepisy wykonawcze dla jed-
nostek resortu do zarządzenia Przewodniczącego PKPG
z dnia 31 lipca 1951 r. (vide PUG Nr 9/39, str. 373).

Patrz: „Dostawy, Roboty i Usługi” — zasady kon-
traktacji i umów ramowych z przewoźnikami.

CENY I TARYFY

Zarządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia
3 października 1951 r. w sprawie wyznaczenia opłat za
korzystanie ze środków komunikacyjnych wojewódz-
kich, powiatowych i miejskich przedsiębiorstw komu-
nikacyjnych (MP Nr A—98, poz. 1391) określa wyso-
kość opłat normalnych i ulgowych za przejazd tram-
wajami, autobusami, trolejbusami oraz określa, komu
przysługuje prawo do bezpłatnego przejazdu.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 26 paździer-
nika 1951 r. w sprawie zatwierdzenia taryfy za obo-
wiązkowe ubezpieczenie budynków (MP Nr A—98,
poz. 1392) określa wysokość tych składek.

Zarządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 6
sierpnia 1951 r. w sprawie częściowej zmiany taryfy
pocztowej (Dz. Poczty i Telekom. Nr 17, poz. 273).

Zarządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 31
sierpnia 1951 r. w sprawie częściowej zmiany zagra-
nicznej taryfy telegraficznej (Dz. Poczty i Telekom.
Nr 18, poz. 289).

Zarządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia
31 sierpnia 1951 r. w sprawie zagranicznej taryfy tele-
graficznej do użytku stacji okrętowych (Dz. Poczty
i Telekom. Nr 18, poz. 290).

Zarządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 14
września 1951 r. w sprawie częściowej zmiany zagra-
nicznej taryfy telegraficznej i telefonicznej (Dz. Poczty
i Telekom. Nr 19, poz. 304).

Zarządzenia wprowadzają zmiany w obowiązują-
cych taryfach.

Patrz: „Fundusze” — opłaty za przemiał gospo-
darczy.

„Obrót towarowy” — ceny i warunki sprzedaży na-
wozów sztucznych.

DOSTAWY, ROBOTY I USŁUGI

Zarządzenie Ministra Przemysłu Chemicznego z dnia
11 września 1951 r. w sprawie zawierania umów w za-
kresie dostaw, robót i usług z osobami nie wymie-
nionymi w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia
19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług na
rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz niektórych
kategorii osób prawnych, udzielania zaliczek i zwal-
niania od obowiązku zabezpieczenia wykonania tych
umów (MP Nr A—94, poz. 1311) upoważnia jednostki
podległe Ministrowi Przemysłu Chemicznego do udzie-
lania zamówień o określonej wartości jednostkom
prywatnym bez potrzeby stwierdzania odmowy przy-
jęcia zamówienia przez jednostki do tego uprawnione,
do udzielania zaliczek na poczet wynagrodzenia oraz
do zwalniania od obowiązku zabezpieczenia wykona-
nia umów.

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia
22 września 1951 r. w sprawie ustalenia zasad kon-
traktacji i umów ramowych z przewoźnikami pry-
watnymi o przewóz środków opałowych (MP Nr A—94,
poz. 1313) upoważnia przedsiębiorstwa handlu hurto-
wego środkami opałowymi do zawierania umów
z przewoźnikami prywatnymi dla przewozu opału
w ramach akcji zaopatrywania ludności w opał oraz
określa dopuszczalną wysokość wynagrodzenia za ten
przewóz.

Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 listopada
1951 r. w sprawie upoważnienia podległych organów
do udzielania zamówień osobom nie wymienionym
w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego
1949 r. (MP Nr A—98, poz. 1396) upoważnia podległe
jednostki do udzielania zamówień jednostkom pry-
watnym do wysokości określonych sum bez potrzeby
stwierdzania odmowy przyjęcia zamówień przez jed-
nostki do tego uprawnione.

Okólnik Ministra Budownictwa Przemysłowego
z dnia 16 października 1951 r. w sprawie terminowego
regulowania rachunków za dostawy materiałowe
i usługi (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 4, poz. 35) naka-
zuje pod rygorem służbowej odpowiedzialności nie-
zwłoczne pokrycie nieuregulowanych rachunków za
dostawy materiałowe i usługi.

FINANSE

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 27 paździer-
nika 1951 r. w sprawie przekazów pieniężnych nada-
wanych przez jednostki budżetu Państwa (MP Nr
A—94, poz. 1309) określa, w jakich przypadkach i ja-
kich przekazów pocztowych używają jednostki budże-
tu Państwa oraz sposób rozliczeń za przekazy pie-
niężne.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 12 listopada
1951 r. w sprawie obowiązku okresowego uzgadniania
przez inwestorów zapisów księgowych w zakresie fi-
nansowania inwestycji z bankami finansującymi in-
westycje (MP Nr A—95, poz. 1324) określa, na jakiej
podstawie mogą być dokonywane zapisy w zakresie
finansowania inwestycji oraz tryb uzgadniania tych
zapisów z bankami.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 16 paździer-
nika 1951 r. w sprawie ramowego planu kont dla pro-
wadzonych według zasad rozrachunku gospodarczego
państwowych przedsiębiorstw przemysłu średniego
i wielkiego na rok 1953 (MP Nr A—96, poz. 1339). Do-
łączony do zarządzenia ramowy plan kont i ogólne
zasady funkcjonowania kont przewidują konta w za-
kresie: środków trwałych, inwestycji i remontów ka-
pitalnych, funduszy własnych, środków pieniężnych,
kredytów bankowych, rozrachunków, rozrachunków
publiczno-prawnych, rozrachunków wewnętrzno-bran-
żowych, funduszy specjalnego przeznaczenia, rozliczeń
międzyokresowych, materiałów, płac, produkcji i go-
spodarki nieprzemysłowej, wyrobów gotowych, podatku
obrotowego i kosztów związanych ze sprzedażą,
sprzedaży oraz strat i zysków.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1951 r.
w sprawie zasad i trybu uchwalania terenowych bud-
żetów dodatkowych (MP Nr A—97, poz. 1374). Budżety
dodatkowe mogą być układane w ramach dochodów
ponadplanowych osiągniętych dzięki gospodarności
i inicjatywie rad narodowych. Uchwała określa, na co
mogą być przeznaczone te dochody oraz sposób uchwa-
lenia budżetów dodatkowych.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 19 paź-
dziernika 1951 r. w sprawie planowania i finansowa-
nia szkolenia wewnątrzzakładowego w 1952 roku.
(Biul. PKPG Nr 29, poz. 300). Finansowanie szkolenia
wewnątrzzakładowego odbywać się ma ze środków
obrotowych. Zarządzenie reguluje tryb rozdziału wła-
ściwych limitów.

Pismo okólne PKPG z dnia 29 października 1951 r.
w sprawie zatwierdzania preliminarzy wydatków or-
ganizacyjno-rozruchowych (Biul. PKPG Nr 30, poz. 319)
wyjaśnia w związku z wejściem w życie zarządzenia
Przewodniczącego PKPG z dnia 23 października 1951 r.
zmieniającego zarządzenie w sprawie finansowania

w 1951 r. wydatków organizacyjno-rozruchowych w nowobudowujących się przedsiębiorstwach i zakładach lub w powstających na skutek działalności nowych oddziałach czynnych przedsiębiorstw i zakładów (vide PUG Nr 9/39 str. 333 i Nr 12/42 str. 439), że inwestorzy którzy otrzymali środki przewidziane zarządzeniem powinni uzyskać zatwierdzenie preliminarza wydatków.

Pismo okólne PKPG z dnia 29 października 1951 r. w sprawie **pokrywania przez banki finansujące inwestycje wydatków związanych z nabyciem i uruchomieniem prototypów** (Biul. PKPG Nr 30, poz. 320). Pismo wyjaśnia w związku z wejściem w życie zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 23 października 1951 r. (patrz wyżej), co należy rozumieć przez wydatki na nabycie lub wytworzenie prototypu.

Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 1951 r. w sprawie **określenia jednostek budżetowych, podległych Ministrowi Zdrowia, w których kierownikiem komórki prowadzącej rachunkowość budżetową jest główny (starszy) księgowy**. (Dz. Urz. Min. Zdr. Nr. 22, poz. 231) określa, w jakich jednostkach podległych Ministrowi Zdrowia ustanawia się stanowisko głównego księgowego, a w jakich — stanowisko starszego księgowego.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 5 września 1951 r. w sprawie **pokrywania wydatków administracyjnych zarządów zjednoczeń** (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 4, poz. 19) określa sposób pokrywania i źródła finansowania tych wydatków.

Patrz: „**Remonty Kapitałne**” — finansowanie i rozliczanie nakładów na kapitalne remonty,

„**Organizacja Przedsiębiorstw Państwowych**” — organizacja finansowa i system finansowy dyrekcji budów.

PODATKI I DANINY PUBLICZNE

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 listopada 1951 r. w sprawie **ksiąg podatkowych dla podatników gospodarki nieuspołecznionej prowadzących młyny, wiatrak, kaszarnie i samodzielne śrutowniki** (Dz. U. R. P. nr 60 poz. 414) wprowadza w stosunku do tych podatników obowiązek zamiast ksiąg podatkowych wymienionych w § 30—35 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 17 grudnia 1949 r. o księgach handlowych i podatkowych (Dz. U. R. P. nr 63 poz. 502) prowadzenia księgi podatkowej nr 12 według ustalonego wzoru.

Ogłoszone w Dz. U. R. P. nr 60 poz. 415 rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 listopada 1951 r. zmieniające rozporządzenie z dnia 11 stycznia 1951 r. w sprawie **wykonania niektórych przepisów dekretu o postępowaniu podatkowym** (Dz. U. R. P. nr 5 poz. 43) dotyczy zmiany przepisów o poborze w drodze inkasa podatku od lokali w nieruchomościach i lokalach, pozostających pod zarządem władz i przedsiębiorstw: a) wojskowych i b) bezpieczeństwa publicznego.

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie **umorzenia wierzytelności b. izb aptekarskich z tytułu zaległych składek członkowskich b. właścicieli i dzierżawców aptek przejętych na własność Państwa** (MP Nr A-96, poz. 1336) upoważnia Ministra Zdrowia do umarzania tych wierzytelności.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 2 listopada 1951 r. w sprawie **zniesienia stałych nadzorów podatkowych w wytwórniach drożdży** (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 22, poz. 77). Temat zarządzenia określony jest w tytule.

Okólnik Ministerstwa Finansów z dnia 24 września 1951 r. w sprawie **traktowania rejestrów, prowadzonych przez właścicieli biur pisanie podań, na równi z księgami podatkowymi Nr 3** (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 22, poz. 78) wyjaśnia jednocześnie, jakim warunkom pod względem podatkowym powinny odpowiadać te rejestry.

Okólnik Ministerstwa Finansów z dnia 8 października 1951 r. w sprawie **kwalifikacji obowiązku podatkowego tłumaczy przysięgłych, prowadzonych przez nich ksiąg oraz norm średniej dochodowości** (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 22, poz. 79) wyjaśnia, jakim podatkom

podlegają przychody tłumaczy przysięgłych w zależności od rodzaju ich czynności.

Okólnik Ministerstwa Finansów z dnia 12 października 1951 r. w sprawie **własności miejscowej podatników podlegających ograniczonemu obowiązkowi w podatku dochodowym** (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 22, poz. 80). Wyjaśnienia zawarte w okólniku dotyczą opodatkowania osób fizycznych przebywających za granicą, spadków nie objętych po tych osobach oraz osób prawnych nie mających siedziby w Polsce.

Okólnik Ministerstwa Finansów z dnia 17 października 1951 r. w sprawie **trybu wydawania kart rejestracyjnych na handel reglamentowanymi materiałami drzewnymi** (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 22, poz. 81) nakazuje uzależnianie wydawania kart podatkowych na handel drzewem od przedstawienia odpowiedniego zezwolenia Państwowej Centrali Drzewnej „Paged”.

FUNDUSZE

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 30 października 1951 r. **zmieniające zarządzenie z dnia 19 września 1951 r. w sprawie wysokości opłat za przemiał gospodarczy oraz w sprawie wpłat na rzecz Funduszu Remontów Młynów Gospodarczych** (MP Nr A-96, poz. 1341). Zmiany dotyczą opłat przy przemiale w młynach gospodarczych „Samopomocy Chłopskiej” (vide PUG Nr 12/42, str. 440).

PRACA

Pismo okólne PKPG z dnia 17 października 1951 r. w sprawie **ustalenia norm odzieży specjalnej** (Biul. PKPG Nr 29, poz. 306) zwraca uwagę, że wszelkie zmiany i uzupełnienia tabeli norm odzieży specjalnej mogą być dokonywane tylko za zgodą PKPG i po porozumieniu z właściwym Zarządem Głównym Związku Zawodowego.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 10 października 1951 r. w sprawie **zatwierdzenia i upowszechnienia norm pracy w zakresie wykonawstwa** (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 4, poz. 30) reguluje tryb ustanawiania norm zakładowych, branżowych i dla prac jednorazowych w zakładach budownictwa przemysłowego.

Patrz: „**Obrót Towarowy**” — zaopatrzenie w odzież służbową i specjalną,

„**Place**” — wynagrodzenie i czas pracy woźniców,

„**Zdrowie**” — zwalczanie absencji chorobowej i wydawanie zaświadczeń o niezdolności do pracy.

WYNALAZCZOŚĆ I RACJONALIZATORSTWO

Instrukcja Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 5 września 1951 r. o dostosowaniu przepisów zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 7 lipca 1951 r. w sprawie **określenia organów właściwych do przyjmowania i oceniania pracowniczych wynalazków, udoskonalen technicznych i usprawnień i do rozstrzygania sporów o wysokość wynagrodzenia za te wynalazki, udoskonalenia techniczne i usprawnienia, jak również trybu postępowania tych organów — do organizacji jednostek podległych Ministrowi Gospodarki Komunalnej** (MP Nr A-95, poz. 1330). Instrukcja wydana w związku z zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 7 lipca 1951 r. (vide PUG Nr 9/39, str. 335) określa, w jakich jednostkach podległych Ministrowi Gospodarki Komunalnej utworzone zostają komórki i komisje wynalazczości oraz organizację tych komisji.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 1 września 1951 r. w sprawie **sposobu obliczania oszczędności stanowiących podstawę do ustalenia wynagrodzenia za pracownicze wynalazki, udoskonalenia techniczne i usprawnienia** (Dz. Urz. Min. B. M. i O. Nr 11, poz. 104) zawiera przepisy wykonawcze do uchwały Rady Ministrów z dnia 14 kwietnia 1951 r. (vide PUG Nr 6/36, str. 218) dla resortu Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli. Do zarządzenia dołączone są wzory odpowiednich druków.

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 listopada 1951 r. w sprawie tymczasowego uzupełnienia tabeli stanowisk dla pracowników wydziałów (referatów) finansowych w prezydiach rad narodowych (MP Nr A-95, poz. 1321) uzupełnia tabelę, stanowiącą załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1951 r. w sprawie ustalenia tabeli stanowisk, kwot uposażenia zasadniczego oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników finansowych (vide PUG Nr 5/35, str. 175).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 29 września 1951 r. zmieniająca Instrukcję Nr 10 w sprawie zaszeregowania kierowników wydziałów (oddziałów, referatów) w prezydiach rad narodowych (MP Nr A-97, poz. 1370). Vide PUG Nr 9/27, str. 242 i Nr 10/28, str. 280.

Pismo okólne Ministerstwa Zdrowia z dnia 12 października 1951 r. w sprawie interpretacji przepisów o należnościach w razie pełnienia czynności służbowych poza zwykłym miejscem służbowym oraz w razie przeniesienia na inne miejsce służbowe (Dz. Urz. Min. Zdr. Nr 21, poz. 225) podaje do wiadomości okólnik Ministra Finansów z dnia 27 września 1951 r. Nr B. A. 3623/1/51, w którym wyjaśniona jest wysokość kosztów przewozu urzędnika domowego i ryczałtu w przypadku przeniesienia służbowego.

Pismo okólne Ministerstwa Zdrowia z dnia 24 października 1951 r. w sprawie wynagrodzeń i czasu pracy woźniców (Dz. Urz. Min. Zdr. Nr 21, poz. 228) wyjaśnia, że czas pracy woźniców powinien wynosić 8 godzin dziennie i 46 godzin na tydzień. Za ewentualną pracę w niedziele i święta woźnica powinien otrzymać odpowiednią rekompensatę w dni powszednie.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 16 listopada 1951 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu premiowania pracowników technicznych, zatrudnionych w komórkach kontroli technicznej (Dz. Urz. Min. Prz. Dr. i R. Nr 4, poz. 36) wprowadza dołączony do niego regulamin dotyczący pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach produkcyjnych i w jednostkach nadrzędnych.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 16 listopada 1951 r. w sprawie wprowadzenia tymczasowych zasad premiowania pracowników umysłowych zatrudnionych w służbach inwestycyjnych (Dz. Urz. Min. Prz. Dr. i R. Nr 4, poz. 38). Dołączony do zarządzenia regulamin zawiera tabele premiowania.

INWESTYCJE

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 22 października 1951 r. zmieniające zarządzenie z dnia 10 marca 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej dotyczącej sporządzania dokumentacji technicznej dla inwestycji (MP Nr A-94, poz. 1308). Zmiana polega na tym, że obecnie zarządzenie dotyczy również opracowywania projektów typowych (vide PUG Nr 6/36, str. 216 i Nr 8/33, str. 289).

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 21 sierpnia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej (MP Nr A-94, poz. 1312) wskazuje na przepisy obowiązujące w zakresie dyscypliny inwestycyjnej (vide PUG Nr 3/33, str. 96) oraz określa, co stanowi naruszenie dyscypliny.

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 17 listopada 1951 r. zmieniająca uchwałę w sprawie włączenia do planów inwestycyjnych Centralnych Zarządów Przemysłu budownictwa ośrodków zdrowia w zakładach przemysłowych (MP Nr A-96, poz. 1337). Zmiana dotyczy zasad organizacji i działalności ośrodków zdrowia w zakładach przemysłowych (vide PUG Nr 16/28, str. 275).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 14 listopada 1951 r. w sprawie zasad rozliczenia między przedsiębiorstwami wykonawczymi budowlano-montażowymi a zlecającymi roboty budowlano-montażowych z tytułu kosztów wyników z zatrudnienia robotników zamiejscowych (MP Nr A-96, poz. 1338) określa, w jakich przypadkach dopuszczalne jest zatrudnienie robotników zamiejscowych oraz sposób dokonywania

rozliczeń z tego tytułu między wykonawcami robót budowlano-montażowych a zamawiającymi.

Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 września 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej (MP Nr A-96, poz. 1343) określa, co stanowi naruszenie zasad dyscypliny inwestycyjnej oraz tryb postępowania w tych sprawach w resorcie Ministerstwa Zdrowia.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 27 października 1951 r. zmieniające zarządzenie w sprawie terminów sporządzania dokumentacji technicznej dla robót inwestycyjnych przewidzianych w Planie Inwestycyjnym na 1952 rok (Biul. PKPG Nr 30, poz. 312). Zmiana polega na wyłączeniu spod działania zarządzenia Państwowych Ośrodków Maszynowych i spółdzielni produkcyjnych (vide PUG Nr 10/40, str. 370).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 15 listopada 1951 r. zmieniające zarządzenie w sprawie określenia dodatkowych materiałów przedstawianych przy lokalizacji szczegółowej obiektów inwestycyjnych grupy I (Biul. PKPG Nr 31, poz. 326). Zmiany dotyczą wstępnej charakterystyki budynków i planu sytuacyjnego miejscowości (vide PUG Nr 11/41, str. 409).

Pismo okólne PKPG z dnia 7 listopada 1951 r. w sprawie usprawnienia prac w zakresie opracowywania i zatwierdzania dokumentacji technicznej (Biul. PKPG Nr 31, poz. 329) zwraca uwagę na dotychczasowe niedociągnięcia w pracy biur projektów, wskazuje, jakie przepisy obowiązują w zakresie opracowywania dokumentacji technicznej oraz określa, jakie środki należy zastosować dla usprawnienia pracy biur.

Patrz: „Finanse” — uzgodnienie z bankami zapisów księgowych w zakresie inwestycji,
— pokrywanie przez banki wydatków na prototypy.

REMONTY KAPITAŁNE

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 6 października 1951 r. w sprawie obniżenia dolnej granicy kosztów kapitalnych remontów (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 4, poz. 25) obniża z dniem 1 stycznia 1952 r. dolną minimalną granicę kosztu remontów kapitalnych sprzętu budowlanego przedsiębiorstw budownictwa przemysłowego na 3 000 zł.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 19 października 1951 r. w sprawie finansowania i rozliczania nakładów na kapitalne remonty jednostek organizacyjnych budownictwa przemysłowego (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 4, poz. 29) wprowadza dołączoną do niego instrukcję, która zawiera przepisy dotyczące rodzajów kapitalnych remontów, tworzenia funduszy na kapitalne remonty, finansowania kapitalnych remontów i finansowania kapitalnych remontów pojazdów samochodowych.

GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM

Instrukcja Ministra Zdrowia z dnia 26 października 1951 r. w sprawie warunków korzystania z mieszkań służbowych (Dz. Urz. Min. Zdr. Nr 22, poz. 232). Instrukcja wyjaśnia warunki uznawania mieszkań za służbowe oraz warunki korzystania z tych mieszkań.

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 21 listopada 1951 r. w sprawie komisji do rozpatrywania odwołań od decyzji o zaszeregowaniu osób, które pobierają lub pobierały uposażenie emerytalne z funduszy samorządowych do odpowiednich grup uposażenia (Dz.U.R.P. Nr 62, poz. 427) tworzy komisje odwoławcze przy prezydiach wojewódzkich rad narodowych oraz przy prezydiach Rad Narodowych m. st. Warszawy i m. Łodzi do rozpatrywania odwołań od decyzji określonych w tytule rozporządzenia. Rozporządzenie ustala skład komisji, tryb jej postępowania oraz normuje wynagrodzenia przewodniczącego, jego zastępcy, członków komisji i ich zastępców za udział w posiedzeniach komisji i sprawę bezpośredniego nadzoru nad działalnością komisji (vide PUG Nr 5/35, str. 176).

Zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 12 listopada 1951 r. uzupełniające zarządzenie z dnia 5 kwietnia 1951 r. w sprawie zmian w ubezpieczeniu brackim (MP Nr A-97, poz. 1382). Zmiana dotyczy wypłacania pensji brackich (vide PUG Nr 7/37, str. 260).

URZĄDZENIA SOCJALNE, OPIEKA SPOŁECZNA

Pismo okólne PKPG z dnia 22 października 1951 r. w sprawie stołówek i usług w Domach Młodego Robotnika (Biul. PKPG Nr 30, poz. 317) wyjaśnia, że do czasu przejścia stołówek przy Domach Młodego Robotnika przez zakłady żywienia zbiorowego lub Oddziały Zaopatrzenia Robotniczego, stołówki te powinny prowadzić zakłady pracy.

ZDROWIE

Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 października 1951 r. w sprawie trybu przekazywania czynności i akt sądów dyscyplinarnych zniesionych izb lekarskich, lekarsko-dentystycznych i aptekarskich. (MP Nr A-95, poz. 1328). Temat zarządzenia określony jest w tytule.

Instrukcja Ministra Zdrowia z dnia 28 października 1951 r. w sprawie zadań zakładów leczniczych i organów służby zdrowia w zakresie zwalczania absencji chorobowej (Dz. Urz. Min. Zdr. Nr 22, poz. 235), określa obowiązki w tym zakresie różnych jednostek służby zdrowia.

OŚWIATA I NAUKA

Zarządzenie Ministra Szkół Wyższych i Nauki z dnia 18 października 1951 r. w sprawie oznaczenia specjalności stopnia inżyniera dla absolwentów b. Wyższego Kursu Melioracyjnego przy Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (MP Nr A-94, poz. 1310). Do zarządzenia dołączony jest wzór dyplomu.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 22 października 1951 r. w sprawie szkolenia praktycznego i teoretycznego w zakładach pracy podległych Ministerstwu Budownictwa Przemysłowego (Biul. Bud. Przem. Nr 4, poz. 31) ustala zasady szkolenia praktycznego i teoretycznego robotników w zakładach budownictwa przemysłowego.

Patrz: „Finanse” — planowanie i finansowanie szkolenia wewnątrzzakładowego.

RZEMIOSŁO

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 22 listopada 1951 r. w sprawie wykonywania zdjęć do dowodów osobistych przez zakłady fotograficzne (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. Nr 4, poz. 40) określa warunki wykonywania tych zdjęć oraz zawiera wytyczne do przeprowadzenia akcji robienia zdjęć ludności do dowodów osobistych.

Pismo okólne Ministerstwa Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 2 listopada 1951 r. w sprawie posiadania uprawnień przemysłowych przez rzemieślników zwolnionych od obowiązku uiszczenia podatku obrotowego (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. Nr 4, poz. 42) wyjaśnia, co należy rozumieć przez przemysł rzemieślniczy oraz informuje, że zwolnienie od podatku nie zwalnia rzemieślnika od obowiązku posiadania karty rzemieślniczej.

ORGANIZACJA PRZEDSIĘBIÓSTW PAŃSTWOWYCH

Zarządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 24 października 1951 r. w sprawie zastępstwa sądowego przez organa zastępstwa prawnego terenowych przedsiębiorstw państwowych, nad którymi zwierzchni nadzór sprawuje Minister Gospodarki Komunalnej (MP Nr A-95, poz. 1323) zleca organom zastępstwa prawnego zastępstwo sądowe przedsiębiorstw, nad którymi zwierzchni nadzór sprawuje Minister Gospodarki

Komunalnej, we wszystkich sprawach przed sądami wojewódzkimi i Sądem Najwyższym.

Okólnik Nr 71 Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 12 października 1951 r. w sprawie organizacji finansowej i systemu finansowego dyrekcji budów i oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego (OWI) podległych Ministerstwu Budownictwa Przemysłowego (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 4, poz. 34) wprowadza dołączone do niego wytyczne zawierające przepisy dotyczące rozliczeń z planem inwestycyjnym, z przedsiębiorstwami budowlanymi i montażowymi przy prowadzeniu robót systemem zleconym i systemem gospodarczym, podatku obrotowego, normatywów, amortyzacji i finansowania remontów kapitałowych dla dyrekcji budów i oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego.

Instrukcja Nr 1 Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 14 września 1951 r. w sprawie zasad tworzenia i organizacji przedsiębiorstw państwowych przemysłu terenowego (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. Nr 2, poz. 28). Do instrukcji dołączony jest ramowy schemat organizacyjny przedsiębiorstwa przemysłu terenowego oraz objaśnienia do tego schematu.

ORGANIZACJA URZĘDÓW

Uchwała Rady Ministrów z dnia 3 listopada 1951 r. o zmianie Instrukcji Nr 3 w sprawie tworzenia wydziałów i referatów prezydiów rad narodowych (MP Nr A-94, poz. 1302). Zmiany dotyczą wydziałów i referatów handlu (vide PUG Nr 7/25, str. 184, Nr 10/28, str. 282, Nr 11/29, str. 309, Nr 1/31, str. 31, Nr 3/33, str. 106, Nr 4/34 str. 179, Nr 7/37 str. 262, Nr 8/33 str. 295, Nr 10/40 str. 378 i Nr 12/42 str. 443).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 3 listopada 1951 r. w sprawie zmiany tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Przemysłu Drobного i Rzemiosła (MP Nr A-94, poz. 1303). Zmiany polegają na utworzeniu w ramach Ministerstwa Zarządów: Przemysłu WYROBÓW Błazanych, Przemysłu Okuć i WYROBÓW z Drutu, Przemysłu Sprzętu Okrętowego i Przemysłu Sprzętu Medycznego (vide PUG Nr 8/33, str. 295).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 3 listopada 1951 r. w sprawie statutu organizacyjnego Ministerstwa Finansów (MP Nr A-94, poz. 1305). Dołączony do uchwały statut zawiera podział Ministerstwa na departamenty oraz wymienia jednostki podległe Ministerstwu. Traci moc poprzedni statut (vide PUG Nr 6/24, str. 152).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 13 października 1951 r. w sprawie określenia przedsiębiorstw i instytucji podlegających Ministrowi Przemysłu Drobного i Rzemiosła (MP Nr A-95, poz. 1319). Temat uchwały określony jest w tytule.

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 listopada 1951 r. w sprawie struktury organizacyjnej i zakresu działania Centralnego Zarządu Warsztatów Szkolnych (MP Nr A-95, poz. 1320). Centralny Zarząd ten wchodzi w skład Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego (vide PUG Nr 10/40, str. 378).

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 12 listopada 1951 r. w sprawie statutu Urzędu Dozoru Technicznego (MP Nr A-95, poz. 1326). Dołączony do zarządzenia statut określa zakres działania Urzędu, jego organizację oraz zasady gospodarki finansowej.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Leśnictwa (MP Nr A-96, poz. 1335). Dołączony do uchwały tymczasowy statut określa podział Ministerstwa na departamenty, centralne zarządy i zarządy oraz podział departamentów na wydziały.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Przemysłu Rolnego i Spożywczego (MP Nr A-97, poz. 1371). Dołączony do uchwały statut organizacyjny określa, jakie departamenty i centralne zarządy wchodzi w skład Ministerstwa oraz zawiera podział departamentów na wydziały. Jednocześnie traci moc poprzedni statut (vide PUG Nr 8/26, str. 214 i Nr 8/33, str. 294).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1951 r. zmieniająca uchwałę w sprawie **struktury organizacyjnej Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego** (MP Nr A-97, poz. 1372). Zmiany dotyczą Departamentu Administracyjno-Budżetowego oraz przejścia przedsiębiorstw wydawniczych spod nadzoru PKPG (vide PUG Nr 7/37, str. 262).

Pismo okólne PKPG z dnia 15 października 1951 r. w sprawie **zakresu przedmiotowego prac dla komórek normalizacyjnych przy ustalaniu szczegółowej tematyki norm** (Biul. PKPG Nr 29, poz. 305) wyjaśnia zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 30 sierpnia 1951 r. (vide PUG Nr 11/41, str. 414), podając, jaki jest schemat zakresu przedmiotowego prac dla komórek normalizacyjnych oraz wskazując, jakie są elementy normalizacyjne.

Zarządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 20 lipca 1951 r. w sprawie **utworzenia Centralnego Urzędu Wymiany Poczty** (Dz. Poczty i Telekom. Nr 18, poz. 284). Zakres działania i organizację Urzędu określa osobne przepisy.

GOSPODARKA MAJĄTKIEM PAŃSTWOWYM

Pismo okólne PKPG z dnia 27 października 1951 r. w sprawie wykonania zarządzenia Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 19 września 1951 r. w sprawie **zasad ubezpieczenia mienia w transporcie krajowym przez jednostki gospodarki społecznej** (Biul. PKPG Nr 30, poz. 318) wyjaśnia, jakich czynności należy dokonać w związku z wejściem w życie tego zarządzenia (vide PUG Nr 11/41, str. 414).

INWESTYCJE

Uwagi o działalności inwestycyjnej w 1952 roku

„Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” od kwietnia 1951 r. wprowadził stały dział „Inwestycje”, którego zadaniem jest systematyczne rejestrowanie i komentowanie przepisów, dotyczących planowania, realizacji i finansowania działalności inwestycyjnej.

Dział ten będzie kontynuowany i w roku 1952, zasadniczo w dotychczasowych rozmiarach z tym, że w ramach tego działu będziemy zwracać większą niż dotychczas uwagę na komentowanie wydawanych przepisów. Układ rzeczowy przeglądu przepisów inwestycyjnych utrzymany będzie w dotychczasowej formie, z wprowadzeniem jedynie nieznacznych zmian w przyjętej w roku ubiegłym systematyce.

Dla celów operacyjnych zamieszczamy w niniejszym numerze przegląd podstawowych aktów normatywnych, według stanu na dzień 1 stycznia 1952 r., mających zastosowanie do działalności inwestycyjnej na rok 1952.

Ogłoszone dotychczas akty normatywne dla PI/52 wskazują na dalsze ugruntowanie zasad dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej (oparcie planowania, wykonawstwa i finansowania inwestycji na prawidłowej dokumentacji technicznej, zrealizowanie zasady generalnego wykonawcy, stabilizacja planu inwestycyjnego, ustanowienie osobistej odpowiedzialności inwestorów i wykonawców za przekroczenie zadań rzeczowych i finansowych, ustalonych w planie inwestycyjnym), pogłębiającej w naszej problematyce inwestycyjnej zasady socjalistycznej gospodarki planowej. Należy zdać sobie sprawę z tego, że mobilizujące znaczenie dla naszej gospodarki narodowej mają nie tylko wzrastające z każdym rokiem rzeczowe i finansowe zadania inwestycyjne. Ten sam charakter mają również akty normatywne regulujące tę działalność. Pełne zrealizowanie ustalonych zasad określonego roku inwestycyjnego stanowi nieodłączny warunek przejścia na wyższy etap na drodze wprowadzenia u nas w pełni socjalistycznych zasad gospodarki inwestycyjnej.

Przepisy inwestycyjne na rok 1952

(według stanu na dzień 1 stycznia 1952 r.)

CZĘŚĆ I — AKTY PODSTAWOWE

Ustawa z dnia 21 lipca 1950 r. o 6-letnim Planie rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu za lata 1950—1955 (Dz.U.R.P. Nr 37, poz. 344).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 29 lipca 1950 r. w sprawie zatwierdzenia szczegółowego 6-letniego Planu rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu na lata 1950—1955 r. (Monitor Polski Nr A-94, poz. 1187).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 7 listopada 1951 r. w sprawie **doraźnego uporządkowania gospodarki magazynowej**. (Biul. PKPG Nr 31, poz. 322) nakazuje wydanie przez centralne zarządy lub jednostki równorzędne tymczasowych instrukcji o sposobie magazynowania i konserwowania materiałów oraz o sposobie zabezpieczenia magazynów od pożaru i kradzieży.

RÓŻNE

Rozporządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 14 listopada 1951 r. w sprawie **kontroli bezpieczeństwa przeciwpożarowego** (Dz.U.R.P. Nr 60, poz. 413) ustala zakres i sposób wykonywania tej kontroli przez powiatowe i miejskie komendy straży pożarnej oraz Warszawską i Łódzką Komendy Straży Pożarnej, sprawę wydawania zarządzeń pokontrolnych i tryb załatwienia sprzeciwów do tych zarządzeń.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 4 października 1951 r. w sprawie **elektryfikowania obiektów nierolniczych w ramach elektryfikacji wsi i osiedli** (Biul. PKPG Nr 29, poz. 296) wydane w związku z ustawą z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (vide PUG Nr 8/26, str. 214) określa, jakie obiekty nierolnicze położone we wsiach i osiedlach mogą podlegać elektryfikacji oraz zasady jej przeprowadzenia.

Pismo okólne PKPG z dnia 5 listopada 1951 r. w sprawie trybu **zgłaszania zapotrzebowań na środki z rezerwy planu inwestycyjnego niezbędne dla sfinansowania elektryfikacji obiektów nierolniczych** (Biul. PKPG Nr 30, poz. 321). Temat pisma okólnego określony jest w tytule (patrz wyżej).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 5 stycznia 1951 r. w sprawie opracowania 6-letnich Planów rozwoju gospodarczego (Biul. PKPG Nr 2, poz. 16).

CZĘŚĆ II — PLANOWANIE INWESTYCYJNE

Sporządzenie Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 251 z dnia 27 czerwca 1951 r. w sprawie zasad opracowania Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952 (instrukcja PKPG Nr 78).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 90 z dnia 23 marca 1951 r. w sprawie rozpoczęcia prac nad sporządzeniem Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 9, poz. 98) zmienione zarządzeniem Nr 302 z dnia 2 sierpnia 1951 r. w sprawie ustalenia terminów opracowania Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 22, poz. 229).

Planowanie zadań inwestycyjnych na rok 1952

Uchwała Nr 477 Prezydium Rządu z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie dokumentacji technicznej jako warunku obowiązującego przy włączaniu inwestycji do planu inwestycyjnego (Biul. PKPG Nr 22, poz. 219).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 347 z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie zasad i trybu sporządzenia Planu Inwestycyjnego na rok 1952 (instrukcja PKPG Nr 21a), zmienione w zakresie urządzeń podstawowych i uzupełniających w budownictwie osiedlowym zarządzeniem Nr 394 z dnia 2 października 1951 r. (Biul. PKPG Nr 27, poz. 292).

W zakresie planowania zadań inwestycyjnych wydano szereg zarządzeń dodatkowych oraz wyjaśnień, a mianowicie:

1. okólnik PKPG Nr 23 z dnia 24 marca 1951 r. w sprawie rozpoczęcia prac nad sporządzeniem Planu Inwestycyjnego na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 9, poz. 107),
2. pismo okólne Departamentu Inwestycji PKPG Nr 30 z dnia 27 kwietnia 1951 r. w sprawie obowiązku przestrzegania limitów inwestycyjnych, ustalonych w Planie 6-letnim przy pracach przygotowawczych nad projektem Planu Inwestycyjnego na rok 1952 i pracach nad 6-letnimi Planami rozwoju gospodarczego (Biul. PKPG Nr 14, poz. 142),
3. pismo okólne Departamentu Inwestycji PKPG Nr 51 z dnia 6 sierpnia 1951 r. w sprawie wyjaśnienia niektórych zagadnień związanych ze sporządzeniem Planu Inwestycyjnego na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 22, poz. 236),
4. pismo okólne Departamentu Inwestycji Nr 52 z dnia 21 sierpnia 1951 r. w sprawie wyjaśnienia niektórych postanowień instrukcji PKPG Nr 21a (Biul. PKPG Nr 24, poz. 259),
5. okólnik Przewodniczącego PKPG Nr 10 z dnia 10 listopada 1951 r. w sprawie sporządzenia ostatecznego projektu Planu Inwestycyjnego na rok 1952,
6. pismo okólne Przewodniczącego PKPG Nr 28 z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie sporządzenia Planu Inwestycyjnego na rok 1952.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 309 z dnia 4 sierpnia 1951 r. w sprawie opracowania Planu Inwestycyjnego rolnictwa na rok 1952 (instrukcja PKPG Nr 80a).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 395 z dnia 4 października 1951 r. w sprawie elektryfikowania obiektów nierolniczych w ramach elektryfikacji wsi i osiedli (Biul. PKPG Nr 29, poz. 296), uzupełnione pismem okólnym Departamentu Inwestycji PKPG Nr 67 z dnia 5 listopada 1951 r. w sprawie trybu zgłaszania zapotrzebowań na środki z rezerwy planu inwestycyjnego, niezbędne dla sfinansowania elektryfikacji wsi i osiedli (Biul. PKPG Nr 30, poz. 321).

Uchwała Nr 917 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie robót i dostaw inwestycyjnych, objętych Planem Inwestycyjnym na rok 1951, nie wykonanych rzeczowo do dnia 31 grudnia 1951 r.

Planowanie i zatwierdzanie dokumentacji inwestycyjnej

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 68 z dnia 1 kwietnia 1950 r. w sprawie obowiązku zatwierdzenia założeń budów inwestycyjnych (Biul. PKPG Nr 6, poz. 90).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 28 kwietnia 1950 r. w sprawie stosowania typowych pro-

jektów i rozwiązań oraz opracowywania projektów organizacji budowy (Biul. PKPG Nr 9, poz. 120).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 104 z dnia 3 maja 1950 r. w sprawie zasad sporządzania i zatwierdzania dokumentacji technicznej dla inwestycji (instrukcja PKPG Nr 20), zmieniona i uzupełniona zarządzeniami Nr 158 z dnia 3 maja 1951 r. (Biul. PKPG Nr 14, poz. 139), Nr 233 z dnia 16 czerwca 1951 r. (Biul. PKPG Nr 19, poz. 185), Nr 330 z dnia 14 sierpnia 1951 r. (Biul. PKPG Nr 23 poz. 241) i Nr 363 z dnia 11 września 1951 r. (Biul. PKPG Nr 26 poz. 272).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 253 z dnia 18 września 1950 r. w sprawie zasad oszczędnego projektowania (Biul. PKPG Nr 21 poz. 230).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 197 z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie projektów typowych (Biul. PKPG Nr 18 poz. 167), zmienione zarządzeniem Nr 323 z dnia 14 sierpnia 1951 r. Biuletyn PKPG Nr 23, poz. 240.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 290 z dnia 20 lipca 1951 r. w sprawie terminów sporządzenia dokumentacji technicznej dla robót, przewidzianych w Planie Inwestycyjnym na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 22 poz. 224), zmienione zarządzeniem Nr 413 z dnia 27 października 1951 r. (Biul. PKPG Nr 30 poz. 312).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 324 z dnia 13 sierpnia 1951 r. w sprawie planowania dokumentacji technicznej na rok 1952 (Instrukcja PKPG Nr 23a).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 355 z dnia 6 września 1951 r. w sprawie określenia dodatkowych materiałów przedstawianych przy lokalizacji szczególnej obiektów inwestycyjnych grupy I (Biul. PKPG Nr 25 poz. 266), zmienione zarządzeniem Nr 425 z dnia 15 listopada 1951 r. (Biul. PKPG Nr 31 poz. 326).

Pismo okólne Przewodniczącego PKPG Nr 25 z dnia 7 listopada 1951 r. w sprawie usprawnienia prac w zakresie opracowania i zatwierdzania dokumentacji technicznej (Biul. PKPG Nr 31, poz. 329).

Inne przepisy w zakresie projektowania

Zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 3 lipca 1950 r. w sprawie zakazu dokonywania zmian w projektach, sporządzonych przez Biura Projektowe i przeobrażenia w toku robót wykonywanych przez przedsiębiorstwa budowlane, podległe Ministrowi Budownictwa (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 9, poz. 98).

Zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 4 listopada 1950 r. w sprawie zmiany cen kosztorysowych w czasie wykonywania robót budowlanych (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 14, poz. 170).

Zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 18 grudnia 1950 r. w sprawie cennika dla wyceny kosztorysów urzędowych (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 16 poz. 192).

Instrukcja Ministerstwa Budownictwa z dnia 23 grudnia 1950 r. w sprawie sporządzania projektów typowych przez Biura Projektów, podległe Ministrowi Budownictwa (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 16 poz. 195).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 48 z dnia 17 lutego 1951 r. w sprawie opiniowania projektów budynków i budowli inżynierskich dla celów przemysłowych przez Centralne Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Przemysłowego.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 94 z dnia 22 marca 1951 r. w sprawie ustalenia trybu uproszczonej dokumentacji technicznej przy przeprowadzeniu przez Polskie Zakłady Żywnościowe akcji odbudowy i przystosowania obiektów do składowania zboża (Biul. PKPG Nr 9 poz. 97).

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 10 marca 1951 r. w sprawie dopuszczenia uproszczonej dokumentacji technicznej w zakresie drobnych inwestycji, dokonywanych przez niektóre jednostki gospodarki społecznej (Monitor Polski Nr A-33 poz. 413), uzupełnione zarządzeniem z dnia 13 lipca 1951 r. (Monitor Polski Nr A-79 poz. 1100).

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego Nr 37 z dnia 7 kwietnia 1951 r. w sprawie uproszczonego trybu sporządzania i zatwierdzenia dokumentacji technicznej, uzupełnione okólnikiem Nr 7 z dnia 4 maja 1951 r.

Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego Nr 21 z dnia 9 maja 1951 r. w sprawie

uproszczonej dokumentacji technicznej dla robót objętych planem centralnym na rok 1951.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli Nr 33 z dnia 20 kwietnia 1951 r. w sprawie szkiców koncepcji konstrukcyjnej w zakresie działania Państwowych Biur Projektowych, podległych Ministrowi Budownictwa Miast i Osiedli (Dz. Urz. Bud. Miast i Osiedli Nr 3 poz. 29).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 6 czerwca 1951 r. zmieniające spis Biur Projektowych, stanowiących załącznik do uchwały KERM w sprawie uzgadniania i zatwierdzania projektów urządzeń i zakładów przemysłowych przedsiębiorstw państwowych przez władze przemysłowe (Monitor Polski Nr A-55 poz. 724).

Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli Nr 89 z dnia 27 lipca 1951 r. w sprawie sporządzania i zatwierdzania dokumentacji technicznej dla budownictwa mieszkaniowego (Dz. Urz. Min. Bud. Miast i Osiedli Nr 9 poz. 85).

Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli Nr 90 z dnia 27 lipca 1951 r. w sprawie etapowych programów realizacji budownictwa osiedlowego (Dz. Urz. Min. Bud. Miast i Osiedli Nr 9 poz. 86).

Uchwała Prezydium Rządu Nr 817 z dn. 1 grudnia 1951 r. w sprawie zatwierdzania projektów urbanistycznych i architektonicznych (Mon. Pol. Nr A-102 poz. 1481).

Planowanie zaopatrzenia inwestycji w maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 212 z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie zasad i trybu sporządzenia planu zaopatrzenia inwestycji w maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz na rok 1952 (instrukcja PKPG Nr 22a).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 120 z dnia 12 kwietnia 1951 r. w sprawie sporządzenia bilansu maszyn i urządzeń technicznych oraz konstrukcji stalowych kabli elektrycznych na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 11 poz. 120).

Pismo okólne Dep. Inwestycji PKPG z dnia 17 października 1951 r. w sprawie planowania zaopatrzenia obiektów inwestycyjnych przez Centralny Zarząd Budowy Miast i Osiedli „ZOR” w maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz.

Pismo okólne PKPG Nr 71 z dnia 5 grudnia 1951 r. w sprawie skorygowania planów zaopatrzenia inwestycji w maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz na rok 1952.

Planowanie wykonawstwa inwestycyjnego

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 262 z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie trybu przygotowania i przesyłania wstępnych zleceń robót budowlano-montażowych, sposobu sporządzania projektów rozdziału tych robót oraz sporządzania projektów programów produkcji i projektów planów wskaźnikowych przedsiębiorstw budowlano-montażowych na rok 1952 (instrukcja PKPG Nr 24a), zmienione zarządzeniem Nr 356 z dnia 6 września 1951).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 216 z dnia 27 lipca 1950 r. w sprawie planowania systemu gospodarczego w inwestycjach i kapitalnych remontach (Instrukcja PKPG Nr 27).

Pismo okólne Departamentu Inwestycji i Budownictwa PKPG Nr 69 z dnia 7 listopada 1951 r. w sprawie sporządzenia planu rozdziału robót budowlano-montażowych, uwzględniającego zmiany w złożonych projektach planu inwestycyjnego.

Planowanie pokrycia finansowego inwestycji

Instrukcja budżetowa Nr 5/52 Ministra Finansów z dnia 25 lipca 1951 r. w sprawie planowania pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 17 lipca 1951 r. w sprawie podziału amortyzacji przedsiębiorstw działających wg zasad roz-

rachunku gospodarczego na rok 1952 (Monitor Polski Nr A-76 poz. 1052).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 19 września 1951 r. w przedmiocie instrukcji w sprawie planowania pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952 przez centrale spółdzielcze, związki spółdzielni i spółdzielnie.

CZĘŚĆ III — REALIZACJA INWESTYCJI

Akty podstawowe

Uchwała Nr 944 Prezydium Rządu z dnia 28 grudnia 1951 r. o Planie Inwestycyjnym na rok 1952.

Uchwała Nr 917 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie robót i dostaw inwestycyjnych, objętych Planem Inwestycyjnym na rok 1951, nie wykonanych rzeczowo do dnia 31 grudnia 1951 r.

Uchwała Nr 946 Prezydium Rządu z dnia 28 grudnia 1951 r. o stabilizacji planu inwestycyjnego.

Uchwała Nr 27 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej, objętej planami inwestycyjnymi, poczynszu od Planu Inwestycyjnego na rok 1951 (Monitor Polski Nr A-8 poz. 124).

Uchwała Nr 109 Prezydium Rządu z dnia 21 lutego 1951 r. w sprawie oszczędności w budownictwie (Monitor Polski Nr A-16 poz. 220), zmieniona uchwałą Nr 613 z dnia 18 sierpnia 1951 r. (Monitor Polski Nr A-79 poz. 1098).

Uchwała Nr 770 Prezydium Rządu z dnia 12 listopada 1951 r. w sprawie budownictwa zimowego na 1951/1952 rok.

Ustawa z dnia 18 listopada 1948 r. o dostawach, robotach i usługach na rzecz Skarbu Państwa... oraz niektórych kategorii osób prawnych (Dz.U.R.P. Nr 63 poz. 494) i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa... oraz niektórych kategorii osób prawnych (Dz. U. R. P. Nr 12 poz. 73 i Nr 58 poz. 448) łączące z zarządzeniami wydanymi na ich podstawie.

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1950 r. o umowach planowych w gospodarce socjalistycznej (Dz.U.R.P. Nr 31 poz. 180) łącznie z zarządzeniami wydanymi na jej podstawie.

Dekret z dnia 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (Dz.U.R.P. Nr 27 poz. 197, Nr 55 poz. 438 i Nr 60 poz. 475 z 1949 r.) łącznie z rozporządzeniami i zarządzeniami wydanymi na jego podstawie.

Zlecanie dokumentacji technicznej przedsiębiorstwom państwowym

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów i Przewodniczącego PKPG z dnia 4 maja 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o wykonanie robót geodezyjnych (Monitor Polski Nr A-41 poz. 521). Załącznik: wzór umowy.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 112 z dnia 10 marca 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej dotyczącej sporządzania dokumentacji technicznej dla inwestycji (Monitor Polski Nr A-35 poz. 441, Biul. PKPG Nr 11 poz. 115), zmienione zarządzeniem Nr 193 z dnia 28 maja 1951 r. (Monitor Polski Nr A-49 poz. 647, Biul. PKPG Nr 16 poz. 159) i zarządzeniem Nr 410 z dnia 22 października 1951 r. (Monitor Polski Nr A-94 poz. 1308, Biul. PKPG Nr 30 poz. 310). Załącznik: wzór umowy.

Innym wykonawcom dokumentacji

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 189 z dnia 27 lipca 1950 r. w sprawie trybu wykonywania dokumentacji technicznej dla potrzeb planu inwestycyjnego (Biul. PKPG Nr 17 poz. 194). Załącznik: wzór umowy.

Pismo okólne Departamentu Budownictwa PKPG Nr 37 z dnia 8 maja 1951 r. w sprawie wyjaśnienia zarządzenia o trybie wykonywania dokumentacji technicznej dla potrzeb planu inwestycyjnego (Biul. PKPG Nr 14 poz. 145).

Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 19 lipca 1951 r. w sprawie dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa oraz niektórych kategorii osób prawnych (Monitor Polski Nr A-68 poz. 889).

Zarządzenie Ministra Przemysłu Chemicznego z dnia 11 września 1951 r. w sprawie zawierania umów w zakresie dostaw, robót i usług z osobami niewymienionymi w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług (Monitor Polski Nr A-94 poz. 1311).

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 12 września 1951 r. w sprawie zawierania umów o dzieło z osobami niewymienionymi w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług... (Monitor Polski Nr A-84 poz. 1155). Załącznik: wzór umowy o dzieło.

Zlecenie robót budowlano-montażowych przedsiębiorstwom państwowym

Uchwała Nr 915 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie ustalenia zasady generalnego wykonawcy robót budowlano-montażowych.

Uchwała Nr 916 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie tymczasowego uregulowania stosunków między inwestorami a przedsiębiorstwami wykonującymi roboty budowlano-montażowe oraz między generalnymi wykonawcami a podwykonawcami po dniu 1 stycznia 1952 r.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 3 marca 1951 r. w sprawie budowy baraków na kwatery zbiorowe dla robotników budowlanych (Biul. PKPG Nr 7, poz. 74) oraz pismo okólne Departamentu Budownictwa PKPG z dnia 21 września 1951 r. w sprawie finansowania budowy baraków na kwatery zbiorowe dla robotników budowlanych (Biul. PKPG Nr 26 poz. 280).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 423 z dnia 14 listopada 1951 r. w sprawie zasad rozliczania między przedsiębiorstwami wykonawczymi budowlano-montażowymi z tytułu kosztów, wynikłych z zatrudnienia robotników zamiejscowych (Monitor Polski Nr A-96 poz. 1338) zmienione zarządzeniem z dnia 20 grudnia 1951 r.

Zlecenie robót budowlano-montażowych drobnym wykonawcom

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów, Przewodniczącego PKPG i Ministrów: Finansów, Gospodarki Komunalnej, Górnictwa, Przemysłu Ciężkiego, Przemysłu Lekkiego, Przemysłu Rolnego i Spożywczego, Handlu Wewnętrznego, Rolnictwa i Reform Rolnych, Żeglugi, Leśnictwa, Komunikacji, Zdrowia oraz Budownictwa z dnia 31 sierpnia 1950 r. w sprawie udzielania zamówień centralom prywatnego przemysłu oraz w sprawie stwierdzenia odmowy przyjęcia zamówienia przez osoby, o których mowa w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. (Monitor Polski Nr A-112 poz. 1414).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 13 marca 1951 r. w sprawie udzielania zamówień Zakładom Doskonalenia Rzemiosła (Monitor Polski Nr A-24 poz. 313).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 23 marca 1951 r. w sprawie spółdzielni, którym mogą być udzielone zamówienia w zakresie robót budowlanych na równi z przedsiębiorstwami państwowymi (Monitor Polski Nr A-28 poz. 363).

Okólnik Prezesa Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości z dnia 3 kwietnia 1951 r. w sprawie wykazów spółdzielni, którym mogą być udzielane zamówienia w zakresie robót budowlanych (Monitor Polski Nr A-37 poz. 455).

Nadzór inwestora nad robotami budownictwa inwestycyjnego

Zarządzenie Ministra Odbudowy z dnia 8 września 1948 r. w sprawie obowiązków kierowników budowy (instrukcja Nr 1/K — Dz. Urz. Min. Odbud. Nr 11 poz. 82).

Zarządzenie Ministra Odbudowy z dnia 15 lutego 1949 r. w sprawie zadań i obowiązków inspektora nadzoru (instrukcja Nr 2/K — Dz. Urz. Min. Odbud. Nr 3 poz. 11), zmienione zarządzeniem Ministra Budownictwa z dnia 18 grudnia 1950 r. (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 16 poz. 189).

Zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 24 marca 1949 r. w sprawie uproszczonej procedury zleceń i techniczno-rozrachunkowej, obowiązków kierownika nadzoru i kierownika robót na budowach, finansowanych ze środków publicznych — załącznik Nr 3 (Dz. Urz. Min. Kom. Nr 7 poz. 157).

Zarządzenie Prezesa Głównego Urzędu Pomiarów Kraju z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie zadań i obowiązków inspektora nadzoru robót geodezyjnych (Dz. Urz. Gł. Urz. Pom. Kraju Nr 3 poz. 11).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o nadzór nad wykonywaniem inwestycyjnych robót budowlanych i montażyowych. Załącznik: umowa ramowa (Monitor Polski Nr A-60 poz. 811).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 466 z dnia 24 grudnia 1951 r. w sprawie jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycyjnego systemem gospodarczym.

Rozliczenia za dostawy, roboty i usługi inwestycyjne

Uchwała Nr 877 Prezydium Rządu z dnia 12 grudnia 1951 r. w sprawie zasad rozliczeń za dostawy, usługi i roboty między jednostkami gospodarki uspołecznionej. (Monitor Polski Nr A-103 poz. 1500).

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 10 stycznia 1952 r. w sprawie zasad rozliczeń za roboty budowlano-montażowe i prace projektowe w zakresie inwestycji i kapitalnych remontów między jednostkami gospodarki uspołecznionej.

Instrukcja 7/F Departamentu Finansowego PKPG z dnia 23 sierpnia 1949 r. w sprawie przyspieszenia refundacji środków obrotowych, zużytych w inwestycjach, prowadzonych systemem gospodarczym przez przedsiębiorstwa, objęte systemem finansowym (Biul. Finansowy PKPG Nr 5 z 1949 r.).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 3 marca 1951 r. w sprawie budowy baraków na kwatery zbiorowe dla robotników budowlanych (Biul. PKPG Nr 7 poz. 74) oraz pismo okólne Departamentu Budownictwa PKPG z dnia 21 września 1951 r. w sprawie finansowania budowy baraków na kwatery zbiorowe dla robotników budowlanych (Biul. PKPG Nr 26 poz. 280).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 423 z dnia 14 listopada 1951 r. w sprawie zasad rozliczania między przedsiębiorstwami wykonawczymi budowlano-montażowymi a zlecniodawcami robót budowlano-montażowych z tytułu kosztów wynikłych z zatrudnienia robotników zamiejscowych (Monitor Polski Nr A-96 poz. 1338), zmienione zarządzeniem z dnia 20 grudnia 1951 r.

Zarządzenie Ministra Finansów oraz Handlu Zagranicznego z dnia 28 lutego 1951 r. w sprawie przyjmowania i rozdziału dostaw z importu reparacyjnego oraz o trybie rozliczeń z tytułu tych dostaw (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 6 poz. 15).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 1951 r. w sprawie niepokrywania przez banki finansujące inwestycje faktur za roboty inwestycyjne, wykonywane na podstawie umów niepotwierdzonych przez banki (Monitor Polski Nr A-47 poz. 625).

Odbiory robót budownictwa inwestycyjnego

Zarządzenie Ministra Odbudowy z dnia 23 sierpnia 1948 r. w sprawie odbioru robót budowlanych i instalacyjnych (Dz. Urz. Min. Odb. Nr 11 poz. 81 oraz Dz. Urz. Min. Przem. i Handlu Nr 25 poz. 325).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw robót i usług na rzecz Skarbu Państwa... oraz niektórych kategorii osób prawnych (§§ 59—66) — Dz. U. R. P. Nr 12 poz. 73.

Zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12 marca 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług (Monitor Polski Nr A—20 poz. 297) — załącznik Nr 6—Przepisy ustalające szczegółowe warunki odbioru dostaw i robót.

Instrukcja Nr 5/DI Dep. Inwestycji Min. Przem. i Handlu z dnia 8 lutego 1949 r. w sprawie tymczasowych przepisów, określających zadania i obowiązki w budownictwie przemysłowym kierowników nadzoru i dyrekcyi budowy oraz kierowników i głównych kierowników budowy — pkt. 13.

Zarządzenie Ministra Odbudowy z dnia 15 lutego 1949 r. w sprawie uproszczonej procedury zleceń iowej i techniczno-rozrachunkowej dla robót budowlanych — pkt. 9 (Dz. Urz. Min. Odb. Nr 3 poz. 13).

Zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 24 marca 1949 r. w sprawie uproszczonej procedury zleceń iowej i techniczno-rozrachunkowej... zał. Nr 1 pkt. 9 (Dz. Urz. Min. Kom. Nr 7 poz. 157).

Zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 10 lipca 1950 r. w sprawie trybu oraz warunków zdawania i odbioru nowowznoszonych budynków mieszkalnych Zakładu Osiedli Robotniczych (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 10 poz. 111) oraz uzupełniające je pismo okólne Min. Bud. z dnia 1 września 1950 r. w sprawie warunków zdawania i odbioru budynków mieszkalnych ZOR (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 12 poz. 143).

Uchwała Prezydium KERM z dnia 5 września 1950 r. w sprawie odbioru robót budowlano-montażowych, wykonanych do dnia 31 grudnia 1949 r. (Biul. PKPG Nr 19 poz. 218), zmieniona uchwałą Nr 127 Prezydium Rządu z dnia 28 lutego 1951 r. (Monitor Polski Nr A—17 poz. 229).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 287 z dnia 20 października 1950 r. w sprawie ostatecznego odbioru robót budownictwa inwestycyjnego, wykonanych przed rozpoczęciem Planu 6-letniego (Biul. PKPG Nr 22 poz. 248) i pismo okólne Dep. Bud. PKPG Nr 14 z dnia 17 listopada 1950 r. w sprawie sprostowania błędów oraz Nr 48 z dnia 24 września 1951 r. (Biuletyn PKPG Nr 27 poz. 293).

Zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 30 października 1950 r. w sprawie szczegółowych warunków odbioru dostaw i robót oraz sposobu przeprowadzenia rozrachunków za wykonane dostawy i roboty (Monitor Polski Nr A—127 poz. 1575).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie źródeł i sposobu pokrycia wydatków związanych z odbiorem robót budowlanych i montażyowych wykonanych do dnia 31 grudnia 1949 r. oraz sposobu przeprowadzenia rozrachunku za stwierdzone przy odbiorach tych robót usterki wykonania (Monitor Polski Nr A—13 poz. 187) zmienione zarządzeniem z dnia 30 kwietnia 1951 r. (Monitor Polski Nr A—45 poz. 591) oraz zarządzeniem z dnia 19 września 1951 r. (Monitor Polski Nr A—39 poz. 1226).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 50 z dnia 9 lutego 1951 r. w sprawie ostatecznego przyjęcia i rozliczenia robót wykonanych przez Spółdzielnię Budownictwa Wiejskiego „Samopomoc Chłopska” (Biul. PKPG Nr 6 poz. 61) zmienione zarządzeniem z dnia 20 lipca 1951 r. (Biul. PKPG Nr 21 poz. 223).

Uchwała Nr 370 Prezydium Rządu z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie terminu likwidacji Warszawskiej Dyrekcyi Odbudowy i związanych z tym terminów odbioru robót budowlanych i montażyowych oraz rozliczeń za te roboty (Monitor Polski Nr A—47 poz. 623).

Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie odbioru robót budowlanych i montażyowych, objętych planem inwestycyjnym oraz sposobu przeprowadzenia rozrachunków za te roboty (Monitor Polski Nr A—61 poz. 818).

Zarządzenie wykonawcze do uchwały Rady Ministrów Nr 27 z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny inwestycyjnej.

Pismo okólne Prezydium Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 1951 r. ustalające przepisy wykonawcze, uzupełniające postanowienia uchwały w sprawie dyscypliny inwestycyjnej.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego Nr 88 z dnia 12 czerwca 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Ministra Kolei z dnia 13 czerwca 1951 r. w sprawie przekroczenia dyscypliny inwestycyjnej.

Zarządzenie Prezesa CUSZ z dnia 15 czerwca 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 21 sierpnia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej (Monitor Polski Nr A—94, poz. 1312).

Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 września 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej (Mon. Polski Nr A—96 poz. 1343).

Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 października 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 428 z dnia 31 października 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 1 listopada 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego Nr 143 z dnia 8 grudnia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

CZĘŚĆ IV — FINANSOWANIE INWESTYCJI

Zasady finansowania inwestycji

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie wstępnych wytycznych do zasad Budżetu Państwa na rok 1951 — Rozdział II pkt. 7 (Monitor Polski Nr A—55 poz. 631).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych, objętych budżetem centralnym — Rozdział X (Monitor Polski Nr A—55 poz. 630).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 6 września 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego państwowych przedsiębiorstw, podległych władzom terenowym — Rozdział III § 13 (Monitor Polski Nr A—102 poz. 1284).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie zatwierdzania wytycznych gospodarki finansowej jednostek organizacyjnych spółdzielczych (Monitor Polski Nr A—9 poz. 139, Monitor Spółdzielczy Nr 3 poz. 11).

Banki finansujące inwestycje i ich kompetencje

Dekret z dnia 25 października 1948 r. o reformie bankowej (Dz. Urz. R. P. Nr 52 poz. 412) zmieniony ustawą z dnia 22 marca 1951 r. o zmianie przepisów o reformie bankowej (Dz. U. R. P. Nr 18 poz. 143).

Instrukcja Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 5 z dnia 11 lipca 1950 r. w sprawie zakresu i trybu bankowej kontroli technicznej inwestycji (Biul. PKPG Nr 15 poz. 180).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie całkowitego przejęcia agend Banku Komunalnego przez Bank Inwestycyjny i Narodowy Bank Polski.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 4 grudnia 1951 r. w sprawie przepisów o rachunkowości budżetowej (Monitor Polski Nr A—101 poz. 1477) — § 6.

Technika finansowania inwestycji

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego przez banki specjalne.

Okólnik Dep. Inwestycji i Budownictwa oraz Dep. Księgowości Ministerstwa Finansów z dnia 12 grudnia 1950 r. w sprawie analitycznej księgowości inwestycyjnej (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 33 poz. 200) oraz pis-

mo okólne PKPG z dnia 20 grudnia 1950 r. w sprawie analitycznej księgowości inwestycyjnej (Biul. PKPG Nr 2 poz. 19 z 1951 r.).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 2 kwietnia 1951 r. w sprawie finansowania wydatków na zakup pojazdów samochodowych i przeznaczenie środków uzyskanych ze sprzedaży pojazdów w gospodarce społecznoej (Monitor Polski Nr A—75 poz. 1034).

Instrukcja Ministra Finansów z dnia 8 maja 1951 r. w sprawie wypłat i księgowego ujęcia odszkodowań z tytułu ubezpieczeń losowych, dokonanych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych na rzecz państwowych i spółdzielczych jednostek gospodarczych (Monitor Polski Nr A—50 poz. 673).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 5 czerwca 1951 r. w sprawie sposobu i zasad pokrycia z rachunku wykonawcy odszkodowań za wyłączone nieruchomości (Monitor Polski Nr A—35 poz. 726).

Instrukcja Centralnego Związku Spółdzielczego z dnia 5 września 1951 r. w sprawie otwierania rachunków bankowych i dysponowanie sumami na rachunkach bankowych (Monitor Spółdzielczy Nr 12/51 poz. 80).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 13 października 1951 r. w sprawie sposobu i zasad pokrywania odszkodowania za przymusowo wykupione nieczynne maszyny przemysłowe (Monitor Polski Nr A—91 poz. 1260).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 12 listopada 1951 r. w sprawie obowiązku okresowego uzgadniania przez inwestorów zapisów księgowych w zakresie finansowania inwestycji z bankami finansującymi inwestycje (Monitor Polski Nr A—95 poz. 1324).

Pismo okólne Ministerstwa Finansów z dnia 15 listopada 1951 r. Nr FI. 14456/11/51 w sprawie realizacji planów pokrycia finansowego inwestycji w I kwartale 1952 r. w zakresie jednostek finansowanych z budżetu centralnego.

Pismo okólne Ministerstwa Finansów z dnia 15 listopada 1951 r. Nr FI. 150/11/51 w sprawie realizacji planów pokrycia finansowego inwestycji w I kwartale 1952 r. w zakresie jednostek finansowanych z budżetów terenowych.

Pismo okólne Ministerstwa Finansów z dnia 5 grudnia 1951 r. Nr FI. 16827/11/51 w sprawie otwierania limitów finansowania inwestycji na I kwartał 1952 r. w zakresie jednostek finansowanych z budżetu centralnego.

Pismo okólne Ministerstwa Finansów z dnia 12 grudnia 1951 r. Nr FI. 15068/11/51 w sprawie otwierania limitów finansowania inwestycji na I kwartał 1952 r. w zakresie jednostek finansowanych z budżetów terenowych.

Pismo okólne Ministerstwa Finansów z dnia 17 grudnia 1951 r. Nr FI. 17365/15/51 w sprawie otwierania limitów finansowania spółdzielczości na I kwartał 1952 r.

CZĘŚĆ V — INWESTYCJE POZALIMITOWE

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie zwiększenia produkcji artykułów masowego spożycia, wytwarzanych przez uspołecznione zakłady drobnej wytwórczości (Monitor Polski Nr A—123 poz. 1529).

Uchwała Nr 45 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie inwestycji pozalimitowych (Monitor Polski Nr A—9 poz. 140).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 7 kwietnia 1951 r. w sprawie stosowania instrukcji o inwestycjach pozalimitowych (Monitor Polski Nr A—41 poz. 522 oraz Biul. PKPG Nr 13 poz. 128).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 22 czerwca 1951 r. w sprawie udzielania krótko i średnioterminowych kredytów uspołecznionym przedsiębiorstwom drobnej wytwórczości na finansowanie inwestycji pozalimitowych (Monitor Polski Nr A—61 poz. 817), zmienione zarządzeniem z dnia 19 września 1951 r. (Monitor Polski Nr A—86 poz. 1183).

Instrukcja budżetowa Nr 5/52 z dnia 25 lipca 1951 r. w sprawie planowania pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952 — Rozdziały: 6, 8, 10 i 12.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 19 września 1951 r. w przedmiocie instrukcji w sprawie planowania pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952 przez centrale spółdzielcze, związki spółdzielni i spółdzielnie.

GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI

Zachowanie prawa do powierzchni mieszkalnej przez osoby czasowo nieobecne

Stosownie do art. 5 łącznie z art. 6 dekretu z dn. 21. XII. 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami do zajmowania lokalu mieszkalnego lub jego części w mieście (osiedlu), objętym publiczną gospodarką lokalami, uprawnione są osoby, których zawód, wykonywana praca lub zajmowane stanowisko wymaga zamieszkania w danym mieście (osiedlu), osoby pobierające naukę w szkołach, inwalidzi, emeryci i renciści.

Osoby takie mogą ubiegać się o udzielenie prawa użytkowania przydziału pomieszczenia mieszkalnego i przydział taki otrzymują w miarę dysponowania przez władze kwaterunkową wolnej powierzchni mieszkalnej (w trybie samodzielnego zakwaterowania lub dokwaterowania).

Ze względu na częste ciążenie osiedli podmiejskich do większych ośrodków przemysłowych lub administracyjnych dekret o publicznej gospodarce lokalami dopuszcza (art. 6, ust. 2) możliwość uzyskania przydziału przez wymienione wyżej osoby również i wówczas, gdy są one zatrudnione lub pobierają naukę poza obrębem miasta (osiedla), dojeżdżają stale do pracy lub do zakładu naukowego.

Z litery dekretu nie wynikało jednak bezpośrednio, jakie uprawnienia służą osobom, które nieraz z przyczyn od nich niezależnych są czasowo nieobecne w miejscu ich stałego zamieszkania. Wymogi pracy zawodowej bądź inne okoliczności powodują częstokroć konieczność

przebywania przez dłuższy czas poza miejscem osiedlenia. Zdarza się, że pracownik bywa delegowany (odkomenderowany) do innej miejscowości albo zawód zmusza go do stałych „wędrowek“ (pracownicy cyrków, załogi statków handlowych, inspektorzy organów kontroli, pracownicy budownictwa). Zanotowane zostały fakty, że w podobnych przypadkach niektóre lokalne władze kwaterunkowe w sposób bezduszny i formalistyczny cofały bezzwłocznie przydział lokalu pracownikowi, a co najmniej dążyły do uszczuplenia jego powierzchni, czasowo niezajętej przez nieobecną osobę.

Tymczasem już w samym dekreście (art. 14 ust. 2) zostało ustalone, że utrata prawa do przydziału lokalu wynikająca z przeniesienia służbowego do innej miejscowości może nastąpić po uzyskaniu przez pracownika odpowiedniego lokalu w nowym miejscu pracy i dopiero od dnia tego uzyskania biegnie termin trzydziestodniowy do opróżnienia dotychczas zajmowanego lokalu. Natomiast osoby jedynie czasowo nieobecne w miejscu swego stałego zamieszkania nie podlegają w ogóle rygorowi utraty przydziału lokalu, gdyż nie występuje w tym przypadku u nich zamiar zmiany miejsca osiedlenia.

Aby tej zasadzie nadać zupełnie jednoznaczną wykładnię Minister Gospodarki Komunalnej wydał okólnik Nr 105 z dn. 23.XI. 1951 r. (Nr M.L. 11235/1/51) w sprawie zachowania prawa do powierzchni miesz-

kalnej przez osoby czasowo nieobecne. Motywując wydanie tego aktu prawnego potrzebą usunięcia wątpliwości i ujednolicenia praktyki Minister Gospodarki Komunalnej nałożył obowiązek przestrzegania przez władze kwaterunkowe i komisje lokalowe następujących zasad postępowania:

Osobom czasowo nieobecnym w miejscu swego zamieszkania przysługuje nadal prawo do zajmowania przez nie powierzchni mieszkalnej (rozumieć należy, iż powierzchnia ta mieści się w granicach lokalnych norm zaludnienia), o ile są:

a) delegowane przez władze, zakłady i instytucje państwowe oraz spółdzielnie do innej miejscowości na terenie kraju — a delegacja taka nie przekracza jednego roku,

b) delegowane na placówki zagraniczne bądź na studia poza granicami Państwa — na czas trwania pobytu za granicą,

c) powołane do służby wojskowej — na czas trwania tej służby; w tym przypadku ochrona powierzchni mieszkalnej obejmuje całkowicie rodzinę żołnierza (patrz również art. 6 dekretu z dn. 6. IX. 1951 r. o szczególnych uprawnieniach i ulgach dla żołnierzy kadrowej służby wojskowej i ich rodzin — Dz. U. R. P. Nr 46 poz. 339),

d) zatrudnione w teatrach i kinach objazdowych, w Zjednoczonym Przedsiębiorstwie Rozrywkowym (cyrki państwowe) lub w innych objazdowych przed-

siębiorstwach — na czas pracy w tych przedsiębiorstwach,

e) nieobecne z innych zasadniczych powodów (należałoby tu wymienić pracowników na statkach handlowych, inspektorów kontroli itp.) — na okres czasu 6 miesięcy,

f) tymczasowo zatrzymane (aresztowane) — na czas przebywania w areszcie (w czasie odsiadki kary więzienia prawo zachowania lokalu nie służy).

Nie uważa się za nieobecne osób przebywających w szpitalach lub sanatoriach, chyba, że dotyczy to osób trwale umieszczonych w zakładach leczniczych.

W wymienionych wyżej przypadkach władze kwaterunkowe nie mają podstaw do uszczuplenia lokalu mieszkalnego z powodu czasowej nieobecności pracownika lub żądania z tej przyczyny opróżnienia lokalu przez pracownika lub jego rodzinę.

Dla stwierdzenia okoliczności czasowej nieobecności okólnik żąda protokolarnego zbadania przez władzę kwaterunkową administratora domu, dozorcę i sąsiadów.

Wykazana procedura budzi niewątpliwie pewne zastrzeżenia, byłoby bowiem bardziej słuszne ustalenie tej okoliczności w sposób bardziej wiarygodny, aniżeli... sąsiad. Pracownicy władz i urzędów oraz przedsiębiorstw państwowych powinni w takich przypadkach przedkładać zaświadczenia pracodawcy, stwierdzające delegację (odkomenderowanie) itp.

Powojenne orzecznictwo sądowe i arbitrażowe w sprawach lokalowych

Obowiązujący system prawa lokalowego na skutek publicznego charakteru gospodarki lokalami i ich najmu wyznacza specjalne władze administracyjne, orzekające w zasadzie o uprawnieniach i warunkach najmu lokali mieszkalnych i użytkowych.

Dekret z dn. 21. XII. 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami i dekret z dn. 29. VII. 1948 r. o najmie lokali oraz wydane na ich podstawie przepisy wykonawcze*) określają zakres działania i organizację władzy kwaterunkowej oraz władzy czynszowej, ześrodkowanych w prezydiach rad narodowych, i specjalnych instancji lokalowych (wojewódzkie komisje lokalowe, Państwowa Komisja Lokalowa), które w administracyjnym toku postępowania wydają decyzje oraz rozpatrują odwołania i skargi w spornych sprawach lokalowych.

Wspomniane wyżej akty prawne z zakresu prawa lokalowego nie wyłączają jednak w zupełności właściwości instancji sądowych wzgl. komisji arbitrażowych w dziedzinie najmu lokali. Jakkolwiek właściwość ta jest ograniczona (art. 38 dekretu z dn. 21. XII. 1945 r. i art. 34 dekretu z dn. 28. VII. 1948 r.), ma ona jednak dla bytu prywatno-prawnych stosunków najmu podstawowe znaczenie. Ilustracją tego jest orzecznictwo sądowe i arbitrażowe, którego konspekt w rzeczowym ujęciu publikujemy.

Przepisy dotyczące spraw lokalowych wyjaśnione zostały w szeregu orzeczeń, których znajomość jest niezbędna przy rozstrzyganiu wątpliwości, jakie mogą nasunąć się w praktyce. W artykule niniejszym umieszczony zostaje przegląd opublikowanych w Zbiorze Orzeczeń Sądu Najwyższego, Głównej Komisji Arbitrażowej i w prasie prawniczej powojennych orzeczeń z dziedziny lokalowej, oczywiście z pominięciem tych orzeczeń, które straciły swą aktualność na skutek zmian wprowadzonych w dekretach o najmie lokali i o publicznej gospodarce lokalami lub też w związku z wejściem w życie rozporządzenia o mieszkaniach służbowych i pracowniczych oraz ustawy o budynkach i lokalach nowowyprowadzonych lub odbudowanych.

*) patrz: „Przepisy o lokalach i mieszkaniach” — Ustawodawstwo Gospodarcze — Teksty t. VII — wyd. Polskie Wydawnictwa Gospodarcze.

Zauważyć należy, że — wobec brzmienia art. 11 pkt. 3 znówelizowanego Kodeksu Postępowania Cywilnego — sprawy mieszkaniowe mogą być obecnie przedmiotem orzeczeń Sądu Najwyższego tylko w tych rzadko spotykanych przypadkach, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 7.500 zł, a jedną ze stron jest podmiot podlegający państwowemu arbitrażowi gospodarczemu. W tych warunkach należy się spodziewać, że w przypadkach wątpliwych i niewyjaśnionych dostatecznie w orzecznictwie sądy wojewódzkie będą korzystać z przepisów art. 307 § 2 KPC, przekazując tego rodzaju sprawy do rozpoznania Sądowi Najwyższemu. W przypadkach szczególnie doniosłych powinny być wydane przez Sąd Najwyższy wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w trybie przewidzianym w art. 24 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Konspekt podanego orzecznictwa — jak to wskazuje tytuł — nie zawiera orzeczeń, wydanych w administracyjnym toku postępowania przez władze lokalowe. Odnośne władze, a w szczególności ich instancje rewizyjne (Ministerstwo Gospodarki Komunalnej oraz Państwowa Komisja Lokalowa) nie publikują wydanych orzeczeń, co utrudnia, jeżeli wprost nie uniemożliwia, śledzenie i orientację w tendencjach tego orzecznictwa.

Dla przypomnienia zainteresowanym można jedynie wskazać, że niektóre orzeczenia i wykładnia przepisów prawa lokalowego, szczególnie w zakresie przepisów o mieszkaniach służbowych i mieszkaniach pracowniczych, były publikowane w „Przeglądzie Ustawodawstwa Gospodarczego“**)

**) patrz: „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego“: z r. 1950 — Nr. 11 i 12, z r. 1951 — Nr. 2, 8, 11 i 12.

Objaśnienia skrótów:

Zb. Orz. — Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego — Izba Cywilna

O. A.	— Orzecznictwo Arbitrażowe
PUG	— Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PP	— Państwo i Prawo
DFP	— Demokratyczny Przegląd Prawniczy
NP	— Nowe Prawo
PN	— Przegląd Notarialny
Sygn.	— Sygnatura
Orz.	— Orzeczenie
SN	— Sąd Najwyższy
GKA	— Główna Komisja Arbitrażowa
OKA	— Okręgowa Komisja Arbitrażowa

I. PUBLICZNA GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI

A. Rozgraniczenie właściwości sądów i władz kwaterunkowych

1. Dekret o publicznej gospodarce lokalami normujący w art. 25 (obecnie art. 22) właściwość rzeczową władz kwaterunkowych nie uchyla właściwości sądowej do rozpatrywania spraw o istnienie lub nieistnienie ważnej umowy najmu. Z przepisu zresztą art. 40 ust. 1 (obecnie art. 38 ust.1) dekretu wynika a fortiori, że droga taka nie jest wyłączona nawet dla spraw o wydanie przedmiotu najmu, gdy wydanie to zależy od oceny czy strona ma prawo odstąpienia od umowy, czy też nie. Tym bardziej więc służy droga sądowa, gdy chodzi o stwierdzenie czy w ogóle istnieje ważna umowa, czy też przedmiot jest zajmowany w ogóle bez podstawy prawnej.

Orz. SN z dnia 5.IX.1946 r. Sygn. CIII 364/46
Zb. Orz. z 1947 r. poz. 42
PP Nr 9—10/1946 r. str. 178

2. Spór o eksmisję z lokalu, zajętego bez woli i wiedzy właściciela domu i bez podstawy prawnej, podlega rozpoznaniu sądu również i po wejściu w życie dekretu z dn. 21.XII.1945 r.

Orz. SN z 3.III.1947 r. Sygn. CIII 100/47
PP Nr 5—6/1947 r. str. 133
DPP Nr 1/1948 r. str. 43

3. W miejscowości objętej publiczną gospodarką lokalami nie jest wyłączona droga sądowa dla dochodzenia roszczenia o zwrot lokalu z tytułu naprawienia szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym. Sąd orzekając o zwrocie lokalu z tytułu naprawienia czynu niedozwolonego winien mieć na względzie zasadę publicznej gospodarki lokalami i nie może orzec restytucji lokalu na rzecz osoby, która nie posiada przydziału lokalu lub go utraciła.

Orz. SN z 17.III.1950 r. Sygn. Wa C 319/49
PP Nr 2/51 str. 355

4. Przepisy dekretu z dn. 21.XII.1945 r. nadają władzy kwaterunkowej w miastach, w których wprowadzono publiczną gospodarkę lokalami, uprawnienia nie tylko w stosunku do pomieszczeń zajmowanych na podstawie najmu, lecz i na podstawie umowy dzierżawy.

Orz. SN z 23.XI.1946 r. Sygn. I C 422/46
PP Nr 2/1948 r. str. 136

5. Orzeczenie sądowe, nakazujące eksmisję wiąże władzę administracyjną o tyle, iż nie może ona udzielić ponownego przydziału osobie, którą sąd nakazał eksmitować z przyczyn wymienionych w art. 40 (obecnie art. 38) dekretu o publicznej gospodarce lokalami.

Orz. SN z 17.III. 1950 r. Sygn. Wa C 319/49
DPP Nr 6/1950 r. str. 56

Uwaga: Analogiczne orzeczenie SN z dnia 27.I.1947 r. Sygn. C. III 930/46; (PP-Nr 9/1950 r. str. 161; DPP Nr 3/1948 r. str. 45; Zb. orz. z 1948 r. poz. 9).

B. Dopuszczalność eksmisji.

1. Prawo służy tylko dla dobra społeczeństwa i może być wykonywane jedynie o tyle, o ile to nie szkodzi społeczeństwu. W myśl powyższego za niedopuszczalne należy uznać żądanie eksmisji pozwanego z lokalu zajmowanego przez niego na aptekę, jedyną w danym mieście, gdy w mieście tym brak drugiego lokalu, który nadawałby się na aptekę, tak że eksmisja pozwanego pociągnęłaby za sobą likwidację apteki ze szkodą miejscowej ludności.

Orz. SN z 7.XII.1949 r. Sygn. C 1675/49
Zb. Orz. z 1950 r. poz. 22
PP Nr 1/51 str. 145

2. Za niedopuszczalne należy uznać wydanie wyroku nakazującego na żądanie właściciela nieruchomości usunięcie ze znajdującego się na tej nieruchomości budynku przedsiębiorstwa państwowego, które tego budynku, stanowiącego integralną część przedsiębiorstwa,

używa na magazyn swoich wyrobów. Utrzymanie bowiem w ruchu i rozwój przedsiębiorstw państwowych stanowią bardzo ważny interes społeczny i państwowy, przed którym musi ustąpić interes osoby prywatnej.

Orz. SN z 9.V.1950 r. Sygn. ŁC 495/50
PP Nr 2/51 str. 237

3. Z przepisów dekretu o publicznej gospodarce lokalami wynika, że właściciel nieruchomości nie może wypowiedzieć stosunku najmu osobie, która objęła lokal na podstawie przydziału władzy kwaterunkowej z wyjątkiem przypadków, gdy ma on prawo odstąpić od umowy najmu bez wypowiedzenia.

Orz. SN z 27.XI. 1947 r. Sygn. C. I. 1889/47
PN Nr 9-10/1948 r. str. 308

4. Przepis art. 14 ust. 2 dekretu o najmie lokali, dający wynajmującemu prawo odstąpienia od umowy najmu w razie zalegania najemcy z zapłatą czynszu „co najmniej za dwa okresy płatności“ należy interpretować w ten sposób, że dla zastosowania powyższego przepisu nie jest konieczne, aby zaległość za dany okres wynosiła pełną wysokość czynszu. Jednakże wobec przepisu art. 5 (obecnie art. 3) przep. og. pr. cyw. interpretacji tej nie można stosować zbyt rygorystycznie i jeżeliby zaległość powstała z przyczyn zasługujących na uwzględnienie, żądanie eksmisji mogłoby nie odpowiadać celowi społecznemu ustawy i wymaganiom dobrej wiary.

Orz. SN z 22.XII.1949 r. Sygn. C. 1701/49
PP Nr 4/1950 r. str. 203

Uwaga: Analogiczne orzeczenie SN z dnia 5.IV.1950 r. Sygn. ŁC 264/50. Zb. Orz. z 1950 r. poz. 46.

5. Sąd, kierując się interesem społecznym oraz uzasadnionymi interesami stron może, gdy uzna to za słuszne, orzekając eksmisję odroczyć termin jej wykonania... Odraczając nakazaną eksmisję, sąd powinien zarazem oznaczyć termin, po upływie którego eksmisja może być wykonana.

Orz. SN z 24.III.1948 r. Sygn. Lu. C. 287/48
PP Nr 1/1949 r. str. 151

6. Wynajmujący, któremu służy prawo rozwiązania umowy przez wypowiedzenie nie jest obowiązany przy wypowiedzeniu wyjaśniać najemcy pobudek wypowiedzenia. Jednak sąd ze względu na art. 5 (obecnie art. 3) przep. og. pr. cyw. nie uzna wypowiedzenia za rozwiązujące stosunek najmu, jeżeli rozwiązanie takie nie odpowiada celowi społecznemu prawa, służącego wynajmującemu.

Zasada prawna z 21.VI.1948 r. Sygn. C. Prez. 114/48
Zb. Orz. z 1948 r. poz. 61
PN Nr 9-10/1948 r. str. 305
PP Nr 9-10/1948 str. 147

7. Art. 40 (obecnie art. 38) dekretu o publicznej gospodarce lokalami stanowi wyjątek od zasady wyłącznej gospodarki lokalami przez władzę kwaterunkową i dozwala mimo przydzielenia lokalu pewnej osobie przez tę władzę orzec z określonych w wymienionym przepisie powodów eksmisję tej osoby z lokalu. Poza przypadkiem z art. 40 (art. 38) dekretu orzeczenie sądowe nakazujące eksmisję osoby posiadającej przydział lokalu naruszałoby porządek publiczny.

Orz. SN z 17.III. 1950 r. Sygn. Wa. C. 319/49
DPP Nr 6/1950 r. str. 56

8. Akt władzy kwaterunkowej uzasadnia po stronie tego, komu władza ta przyznała mieszkanie, szczególne uprawnienie do odmowy oddania mieszkania po ukończeniu najmu wynajmującemu.

Umowa najmu zawarta z Wydziałem Administracji Nieruchomości Zarządu Miejskiego stanowi dla najemcy szczególny tytuł, mocą którego może odeprzeć żądanie poprzedniego wynajmującego oddania lokalu po zakończeniu najmu.

Nie podlega badaniu w sądzie powszechnym czy uzasadniony jest zarząd nieruchomości przez WAN.

Orz. SN z 31.I.1949 r. Sygn. Wa. C. 257/48
PP Nr 8-9/1950 r. str. 181

9. Niedopuszczalne jest rozwiązanie stosunku najmu lokalu przez wynajmującego, jeżeli nastąpiło w celu uzyskania nadmiernego czynszu, natomiast wynajmu-

jący będzie mógł korzystać z prawa rozwiązania stosunku najmu, jeżeli jemu samemu jest mieszkańcem konieczne potrzebne lub jeżeli najemca jest osobą uciążliwą nie spełniającą obowiązków czy to pod względem zachowania się w mieszkaniu, czy też co do płacenia czynszu.

Orz. SN z 21.XI.1950 r. Sygn. C. 345/50
PP Nr 4/51, str. 740

C. Wysokość czynszów

1. Umowy, ustalające wysokość czynszu za lokale mieszkalne w sposób odmienny od przepisów dekretu o najmie lokali są nieważne. Jeżeli strony zawarły umowę łączną tak co do lokalu mieszkalnego jak i użytkowego, ocenę czy można przyjąć ważność umowy w części dotyczącej ustalenia wysokości czynszu za lokal użytkowy, należy oprzeć o zasady, wynikające z art. 56 § 2 KZ.

Jeżeli rozstrzygnięcie przez sąd sprawy o eksmisję lub zapłatę zaległego czynszu zależy od ustalenia wysokości czynszu najmu, spornej między stronami, a wysokość ta przez właściwą władzę czynszową nie została jeszcze ustalona, sąd może tylko zawiesić postępowanie w myśl art. 197 pkt 3 KPC (obecnie art. 191 pkt 3) aż do chwili prawomocnego orzeczenia pomienionej władzy w tym przedmiocie.

Orz. SN z 9.V.1950 r. Sygn. ŁC 414/50
PUG Nr 2/1951 r. str. 64
PP Nr 11/1950 r. str. 182

2. W przypadku powstania stosunku najmu na podstawie art. 10 ust. 2 (obecnie art. 11 ust. 2) dekretu o publicznej gospodarce lokalami czynsz za lokal użytkowy, w braku umowy stron w tym przedmiocie, określa sąd powszechny kierując się przeciętnymi czynszami za podobne lokale w danej miejscowości i uwzględniając przy tym interesy obu stron oraz stosunki społeczne i gospodarcze.

Zasada prawna z 25.IX.1948 r. Sygn. C. Prez. 331/43
Zb. orz. z 1949 r. poz. 2
PP Nr 1/1951 r. str. 120

3. Nie jest wyłączone, że w konkretnych przypadkach można uznać, mimo braku wyraźnego ustalenia czynszu, iż z woli stron doszło do umowy najmu za czynszem po cenie rynkowej czy ustawowej; w szczególności tak można, w miarę okoliczności, rozumieć wolę stron, gdy wynajmujący oddaje lokal najemcy bez ustalenia czynszu.

Orz. SN z 20.II.1951 r. Sygn. C 464/50
PP Nr 8-9/1951 r. str. 433

4. Przewidziany w art. 23a (obecnie art. 24) dekretu o najmie lokali wymóg formy pisemnej dotyczy umowy, która przewidywałaby uregulowanie kwestii ciężaru opłat na FGM w sposób odmienny od ustalonego w tym przepisie, tj. wykluczałaby prawo wynajmującego do żądania od władzy czynszowej uzupełnienia czynszu o sumę wpłat na FGM. Natomiast wymieniony przepis nie wprowadza wymogu formy pisemnej dla wszelkich umów o zmianę wysokości czynszu za lokale użytkowe, zawartych po dn. 1.IX.1948 r.

Orz. SN z 29.IV.1950 r. Sygn. W. C. 57/50
NP Nr 3/1951 r. str. 52

D. Prawo współnajemcy do wytoczenia pozwu o eksmisję

Współnajemcy lokalu podlegającego publicznej gospodarce lokalami służy prawo wytoczenia przeciwko drugiemu najemcy powództwa o uznanie jego umowy najmu za rozwiązaną i o eksmisję na podstawie przepisu art. 8 ust. 4 dekretu o publicznej gospodarce lokalami. Powyższy przepis ma moc wsteczną. Zasada wyrażona w pomienionym art. 8 ust. 4 ma również zastosowanie do współnajemców lokali, nie objętych publiczną gospodarką lokalami.

Zasada prawna z 23.X.1950 r. Sygn. ŁC Prez. 418/50
Zb. Orz. z 1950 r. poz. 26
PP Nr 3/51, str. 547

E. Ograniczenie prawa własności w związku z dekretem o publicznej gospodarce lokalami

Dekret o publicznej gospodarce lokalami nie pozbawia właściciela nieruchomości uprawnień, służących mu na podstawie art. 28 pr. rzeczowego, lecz jedynie ogranicza prawo dysponowania lokalami oraz wysokość czynszu, jak również pozbawia oddającego lokal w najem prawa wypowiedzenia stosunku najmu.

Orz. SN z 5.IX.1947 r. Sygn. C. III. 669/47
Zb. Orz. z 1948 r. poz. 26
DPP Nr 3/1948 r. str. 45

F. Gospodarka lokalami jako element porządku publicznego

W gospodarce planowej i w okresie katastrofalnego braku mieszkań, wywołanego zniszczeniami wojennymi, prawidłowa i zgodna z wydanymi przepisami gospodarka lokalami mieszkalnymi musi być oceniona jako element wchodzący w skład porządku publicznego.

Orz. SN z 19.I.1950 r. Sygn. Wa. C. 219/49
PUG Nr 5/1950 r. str. 129
DPP Nr 3/1950 r. str. 53

Uwaga: Część zawartych w uzasadnieniu wyroku też utraciła aktualność wobec wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28.VI.1950 r. o mieszkaniach służbowych i pracowniczych.

G. Wpływ wprowadzenia publicznej gospodarki lokalami na dawne umowy najmu

W związku z przepisem art. 10 ust. 1 dekretu o publicznej gospodarce lokalami istniejące umowy najmu nie wygasają z chwilą wprowadzenia w danej miejscowości publicznej gospodarki lokalami.

Przepis art. 10 ust. 2 powołanego dekretu nie dotyczy przypadków zajmowania lokalu na podstawie umowy najmu, zawartej przed wprowadzeniem w danej miejscowości publicznej gospodarki lokalami.

Zasada prawna z 25.IX.1948 r. Sygn. C. Prez. 331/43
Zb. Orz. z 1949 r. poz. 2
PP Nr 1/1949 r. str. 120

H. Przydział placów niezabudowanych przez władze kwaterunkowe

Uzyskanie od władzy kwaterunkowej przydziału lokalu użytkowego na prowadzenie określonego przedsiębiorstwa uprawnia także do użytkowania za odpowiednim czynszem części niezabudowanego placu, wchodzącego w skład nieruchomości, w której lokal się znajduje, jeżeli to jest niezbędne do prowadzenia tego przedsiębiorstwa.

Orz. SN z 5.V.1948 r. Sygn. C. I. 212/48
Zb. Orz. z 1949 r. poz. 23
PN Nr 9-10/1948 r. str. 308

I. Pojęcie lokalu użytkowego z przeznaczenia

Lokal użytkowy z przeznaczenia należy uważać w rozumieniu przepisów dekretu o najmie lokali za mieszkalny, jeżeli jest używany wyłącznie na cele mieszkalne.

Orz. SN z 17.III.1950 r. Sygn. Wa. C. 337/49
PP Nr 8-9/1951 r. str. 431

K. Dopuszczalność zwrotu kosztów remontu

Przeprowadzenie remontu przez osobę, która następnie otrzymała przydział mieszkania, uzasadnia roszczenie jej z tytułu prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia o zwrot wydatków użytecznych w granicach, w jakich właściciel nieruchomości odniósł korzyść z remontu, a zwłaszcza w jakich uzyskał możliwość pobierania czynszu.

Orz. SN z 29.IV.1950 r. Sygn. C. 70/50
PP Nr 8-9/1951 r. str. 432

L. Wyrok rozwodowy a prawa do lokalu

Mieszkanie, przydzielone przez urząd kwaterunkowy formalnie jednemu z małżonków, nie jest mieszkaniem tego małżonka, lecz mieszkaniem wspólnym obojga małżonków, ewentualnie także innych osób, należących do rodziny obojga czy też jednego z małżonków i wszystkie te osoby są współlokatorami, uprawnionymi do wspólnego używania mieszkania.

W razie rozwodu małżonek, na którego imię przydział mieszkania opiewa, nie traci praw do mieszkania, a jedynie wskutek zmiany warunków może zachodzić potrzeba podziału mieszkania.

Orz. SN z 11.III. 1948 r. Sygn. C. III. 72/48
PP Nr 3/1949 r. str. 143

Uwaga: Odmienne poglądy co do mieszkań służbowych i pracowniczych wyraża Państwowa Komisja Lokalowa — patrz PUG Nr 8 z 1951 r. str. 308.

M. Właściwość miejscowa sądu w sprawach mieszkaniowych

Przepis art. 39 KPC (obecnie art. 34) obejmuje podwództwo zarówno ze stosunku najmu lub dzierżawy całej nieruchomości jak i jej części, stosuje się więc i do roszczenia o czynsz za wynajęte mieszkanie.

Orz. SN z 23.IX.1949 r. Sygn. C. 998/49
PP Nr 3/1950 r. str. 124

II. GOSPODARKA LOKALAMI W SEKTORZE USPOŁECZNIONYM

A. Właściwość komisji arbitrażowych

1. Spór między jednostkami gospodarki uspołecznionej o prawo pierwszeństwa do użytkowania budynku lub placu, jako spór o priorytet gospodarczy, nie podlega właściwości państwowych komisji arbitrażowych.

Jednostka gospodarki uspołecznionej, która dla wykonania swych zadań planowych, domaga się przyznania jej prawa pierwszeństwa do użytkowania budynku, może dochodzić swego prawa w trybie art. 29 (obecnie art. 27) dekretu o publicznej gospodarce lokalami przed wojewódzką komisją lokalową.

Orz. GKA z 6.IV.1950 r. Sygn. III. A. — 76/50
PUG Nr 8/1950 r. str. 215
O. A. tom II poz. 1

Uwaga: Analogiczne orzeczenie z dnia 28.III.1950 r. Sygn. III. A-67/50 (PUG Nr 6/1950 r. str. 153 i O. A. tom I poz. 24 i 25), z dn. 5.IV.1951 r. Sygn. III.1-OA-3/51 (PUG Nr 9/1951 r. str. 346).

2. Państwowe komisje arbitrażowe nie są właściwe do orzekania o żądaniu usunięcia jednostki gospodarki uspołecznionej z zajmowanego przez tę jednostkę budynku.

Orz. OKA z 6.II.1951 r. Sygn. III. 1 OA-16/50
PUG Nr 9/1951 r. str. 346

3. Spory o prawo posiadania lokalu nie mogą być rozstrzygane przez państwowe komisje arbitrażowe, lecz podlegają właściwości władz kwaterunkowych również w tych miejscowościach, które nie są objęte publiczną gospodarką lokalami.

Orz. GKA z 31.VIII.1950 r. Nr VI. 4A-19/50
PUG Nr 11/1950 r. str. 312
OA t. II poz. 2

4. Komisje arbitrażowe są właściwe do orzekania w sprawach o wydanie przedmiotu dzierżawy. Jeżeli wydanie wezwania w takim sporze zależne jest od uprzedniego rozstrzygnięcia przez właściwą władzę kwestii priorytetu gospodarczego, wówczas komisja arbitrażowa winna zawiesić postępowanie.

Orz. GKA z 14.IV.1951 r. Sygn. III. 2 OA-25/51
PUG Nr 9/1951 r. str. 345

5. Przepisy uchwały Rady Ministrów z dnia 21.VI. 1950 r. nie mają zastosowania w odniesieniu do nieruchomości, które zostały lub będą przekazane wykonawcom planów gospodarczych na podstawie dekretu z dnia 26.IV.1949 r. (§ 14 uchwały), wobec czego państwowe komisje arbitrażowe nie są właściwe do rozpo-

znawania sporów o ustalenie czynszu należnego za używanie takich nieruchomości.

Orz. GKA z 11.X.1950 r. Sygn. III 2 OA-84/50
O. A. tom II poz. 3

B. Wysokość czynszów za lokale użytkowe

1. Czynsz ustalony na podstawie postanowień uchwały Rady Ministrów z dnia 21.VI.1950 r. obejmuje wszelkie należności przypadające z tytułu najmu z wyjątkiem tych, które należą do kategorii świadczeń, wymienionych w § 9 uchwały.

Potrąceniu z czynszu podlegają poniesione przez najemcę koszty napraw przedmiotu najmu tylko wówczas, jeżeli poczynione naprawy nie należą do rzędu drobnych napraw, połączonych ze zwykłym korzystaniem z przedmiotu najmu.

Orz. GKA z 29.IX.1950 r. Sygn. III. A-69/50
O. A. t. II poz. 33.

2. Za czas przed dniem wejścia w życie uchwały Rady Ministrów z dnia 21.VI. 1950 r. czynsz nie uiszczony za ten okres z powodu sporu o jego wysokość, jeżeli spór nie został jeszcze ostatecznie rozstrzygnięty, należy się również w wysokości, obliczonej według stawek ustalonych w powyższej uchwale.

Orz. OKA z 21.VIII.1950 r. Sygn. III 2 OA-22/50
PUG Nr 11 z 1950 r. str. 313
O. A. tom II str. 63

3. W myśl § 6 ust. 2 uchwały Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r. o zastosowaniu odpowiedniej tabeli stawek czynszu rozstrzyga rzeczywisty sposób użytkowania lokalu, nie zaś charakter podmiotowy najemcy, a wobec tego w przypadku, gdy głównym celem, któremu służy pomieszczenie zajmowane przez jednostkę gospodarki uspołecznionej, jest składowanie towarów, czynsz najmu za to pomieszczenie winien być uiszczony wg stawek, przewidzianych w tabeli Nr 6. Przepis § 12 ust. 1 uchwały o 30% obniżce czynszu ma zastosowanie tylko w tych przypadkach, gdy cały budynek znajduje się w dyspozycji, a więc z reguły i w administracji najemcy lub najemców, to znaczy w tych przypadkach, gdy przedmiotem najmu nie są poszczególne pomieszczenia w budynku, lecz całość budynku.

Orz. GKA z 20.II.1951 r. Nr Rep. III.023/51
PUG Nr 5 z 1951 r. str. 182
PP Nr 5/6 z 1951 r.

4. Stosownie do przepisów § 12 i 13 uchwały Rady Ministrów z dnia 21.VI.1950 r. obniżka czynszu z tytułu przejęcia przez najemcę obowiązku dokonywania kapitalnych remontów następuje tylko wówczas, gdy umowa najmu zawarta została co najmniej na lat dziesięć, a najem dotyczy lokali użytkowych, obejmujących całe budynki.

Orz. GKA z 31.X.1950 r. Sygn. III-011/50
PUG Nr 5/1951 r. str. 183

5. Do czasu ustalenia przez właściwą władzę stawek czynszu dzierżawnego za place (grunty) w obrębie sektora uspołecznionego, postępowanie arbitrażowe w sprawach o zapłatę czynszu z tytułu dzierżawy placów (gruntów) ulega zawieszeniu.

Orz. GKA z 8.IX.1950 r. Sygn. III.1/OA/14/50
PUG Nr 5/1951 r. str. 183
PP Nr 1/51 str. 178

C. Mieszkania służbowe i pracownicze

1. Niewłaściwość drogi sądowej w sprawach o eksmisję.

Postępowanie sądowe w sprawach o eksmisję z mieszkania służbowego, nawet wszczętych jeszcze przed wejściem w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 21.VI.1950 r., podlega zniesieniu i pozew winien być odrzucony, gdyż przepisy pomienionego rozporządzenia, wyłączając drogę sądową w takich sprawach, należy po dniu wejścia w życie rozporządzenia stosować z urzędu w każdej instancji, bez względu na datę wszczęcia sprawy.

Orz. SN z 25.VIII. 1950 r. Sygn. ŁC. 659/50
PUG Nr 3/1951 r. str. 113
PP Nr 1/51 str. 136

2. Właściwość komisji lokalowych w sprawach o eksmisję osób zamieszkałych w mieszkaniu pracowniczym.

Tryb postępowania przewidziany w §§ 15—22 rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 21.VI.1950 r. w sprawie mieszkań służbowych i pracowniczych stosuje się do spraw o opróżnienie takich mieszkań także w przypadkach:

- a) chociażby mieszkanie służbowe lub pracownicze było zajęte przez pracownika przed wejściem w życie cyt. rozporządzenia i chociażby sprawa o eksmisję z takiego mieszkania w chwili wejścia w życie tego rozporządzenia toczyła się w sądzie powszechnym;

b) gdy idzie o eksmisję osób zamieszkałych wspólnie z pracownikiem i to również wtedy, gdy pracownik mieszkanie służbowe lub pracownicze już opuścił;

c) gdy tytuł do lokalu, który w myśl cyt. rozporządzenia uważa się za mieszkanie służbowe lub pracownicze jest sporny lub zachodzi brak tytułu do zajmowania takiego lokalu.

W sprawach powyższych droga sądowa jest wyłączona.

Orz. SN z 16.I.51 r. Sygn. C.372/50

NP Nr 11/51 str. 42

PP Nr 5-651 str. 1028

Karol Potrzebowski

NOTATNIK

O potrzebie organizowania resortowych narad radców prawnych

Minister kieruje resortem, czyli powierzoną mu gałęzią zarządu państwowego. Jest to kierownictwo jednoosobowe, bowiem minister decyduje jednoosobowo i osobiście odpowiada za powierzony mu resort.

Zarządzanie resortem mieści w sobie m. in.:

- kierowanie wszelką działalnością ministerstwa i podległych mu gałęzi gospodarki;
- realizację narodowych planów gospodarczych;
- wydawanie rozporządzeń, zarządzeń, okólników, instrukcji i innych aktów normatywnych;
- sprawdzanie wykonania ustaw, dekretów, rozporządzeń i innych przepisów;
- mianowanie na kierownicze stanowiska;
- ogólne kierownictwo oraz zwierzchni nadzór nad podległymi przedsiębiorstwami.

W ministerstwie, które stanowi aparat prac ministra, zatrudniani są fachowcy różnych branż w zależności od właściwości resortu. Są wśród nich również pracownicy z wykształceniem prawniczym, radcowie prawni.

Cały kolektyw pracowników ministerstwa musi pamiętać o tym, że działa w imieniu ministra i że ma obowiązek dbać o zachowanie jedności kierownictwa. Jeżeli zważymy, że w skład ministerstwa gospodarczego obok departamentów, biur i samodzielnych wydziałów wchodzi również centralne zarządy, w ilości kilku lub nawet kilkunastu, uprzypominamy sobie jak wielkie istnieje niebezpieczeństwo zagrożenia albo nawet naruszenia zasady jedności kierownictwa. Może to nastąpić przy wykładni przepisów, projektowaniu i wydawaniu aktów normatywnych oraz doraźnych dyspozycji kierowniczych — jak i w toku wydawania innych aktów z zakresu zarządzania resortem. Skoro takie niebezpieczeństwo istnieje, należy czynić co jest możliwe, by się przed nim zabezpieczyć, a co najmniej je zmniejszyć.

Radcowie prawni powołani do zapewnienia obsługi prawnej departamentów i centralnych zarządów ministerstwa — czynią to w szczególności przez:

- informowanie kierownictwa jednostki, w której są zatrudnieni, o wydawanych nowych przepisach;
- współdziałanie przy opracowywaniu wykładni przepisów;
- opracowywanie bądź współpracę przy przygotowywaniu projektów aktów normatywnych;
- opracowywanie projektów umów i innych aktów prawnych;
- udzielanie opinii prawnych w zawiłych kwestiach;
- wskazywanie służebnej roli prawa w stosunku do zadań resortu;
- uwypuklanie, które z obowiązujących przepisów mogą stanowić dogodny instrument w realizowaniu resortowego planu;
- zwracanie uwagi na potrzebę zmiany i uzupełnienia istniejących przepisów.

Już na podstawie tego, co powiedzieliśmy możemy stwierdzić, że radcowie prawni mogliby odegrać w resorcie poważną rolę w zakresie czuwania nad przestrzeganiem zasady jedności kierownictwa resortem i utrzymania w zakresie obsługi prawnej łączności pomiędzy poszczególnymi jednostkami ministerstwa, a zwłaszcza z centralnymi zarządami, które są szczególnie narażone na zasklepienie się w dziedzinie swojej specjalności. Jednym z niezbędnych do osiągnięcia tego celu warunków jest utrzymanie łączności i współdziałanie radców prawnych resortu.

Na tle takiego pojmowania roli radców prawnych w resorcie — w jednym z ministerstw, wyrosła i wykształciła się **narada robocza radców prawnych** — jako stała instytucja. Możemy obecnie mówić o niej na podstawie rocznego doświadczenia. W ten sposób zwrócimy uwagę na zagadnienie współdziałania i łączności radców prawnych oraz spowodujemy wypowiedzi lub uwagi krytyczne na ten temat.

Instytucja narady roboczej, o której mówimy, powstała z inicjatywy wydziału prawnego w ministerstwie gospodarczym. Napływ do wydziału prawnego licznych wniosków, zapytań, projektów i innych spraw prawnych z departamentów i centralnych zarządów pozwolił zarejestrować pilną potrzebę nawiązania jakiejś stałej łączności z radcami prawnymi tych jednostek.

Pierwsza próbna narada w zupełności potwierdziła wnioski wydziału prawnego odbywania narad roboczych radców prawnych a ankietą przeprowadzona wśród dyrektorów departamentów i centralnych zarządów przyniosła projektowi poparcie. Tą drogą narada robocza radców prawnych uzyskała prawo obywatelstwa.

A oto wiadomości o tym, jak się naradę organizuje w świetle rocznej praktyki.

Narada robocza radców prawnych odbywa się w zasadzie co miesiąc. Organizuje ją wydział prawny.

Program każdej narady obejmuje zwykle

- referat i dyskusję;
- przegląd prawniczych wydawnictw polskich i zagranicznych;
- wnioski w sprawie programu następnej narady.

Referaty opracowują radcowie prawni różnych jednostek ministerstwa, przegląd wydawnictw zaś prowadzą radcowie wydziału prawnego.

Tematy do zreferowania są zgłoszone przez departamenty i centralne zarządy. Opracowuje się te zagadnienia, które są najbardziej aktualne. W razie potrzeby wprowadza się do programu również zagadnienia, które nie były zgłoszone w ankiecie. W związku z tym na każdej naradzie omawia się, który z tematów powinien wejść do programu następnej narady.

W ciągu roku wygłoszone zostały i przedyskutowane na naradzie następujące tematy:

- Współdziałanie radców prawnych departamentów i centralnych zarządów przy opracowywaniu

i uzgadnianiu aktów normatywnych resortu.

— Obowiązki radców prawnych w związku z wykonaniem uchwały Rady Ministrów z dnia 24.I.1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

— Czynności i akty prawne dotyczące wykonania dekretu z dnia 26. X. 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych.

— Wprowadzenie w życie uchwały Prezydium Rządu z dnia 23.XII.1950 r. w sprawie włączenia w skład ministerstw centralnych zarządów.

— Odpowiedzialność cywilna pracowników urzędów, instytucji i przedsiębiorstw.

— Zagadnienia karania pracowników kontraktowych przez pracodawcę.

— Umowy planowe.

— Umowy ramowe obowiązujące w zakresie resortowej działalności.

— Wnioski arbitrażowe, składane przez przedsiębiorstwa resortu. Omówienie krytyczne i uwagi.

Z prac radzieckich opublikowanych w czasopismach „Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo” — oraz „Izvestia Akademii Nauk” — Otdielenije Ekonomiki i Prawa” — omówiono na naradach m. in. następujące prace:

— Aleksandrow — Niektóre zagadnienia teorii państwa i prawa w świetle nauki Stalina o bazie i nadbudowie.

— Tichonow — Formy łączności delegatów (członków rad) z wyborcami.

— Jampolska — O normie prawnej i stosunku prawnym.

— Karin — Znaczenie wykładów marksizmu-leninizmu w kształceniu prawników.

— Karpiński — Materialna odpowiedzialność pracowników za szkody.

— Mikolenko — Dług radzieckich cywilistów wobec ojczyzny.

— Karass — Przedsiębiorstwo państwowe, jako przedmiot własności państwowej.

— Wasiliew — Pojęcie zaboru własności socjalistycznej.

— Wiedeniktow — O własności państwowej w ZSRR i administrowaniu nią.

Roczne doświadczenie pozwala stwierdzić, że narada robocza radców prawnych ministerstwa, pojęta jako instytucja stała, może nie tylko odegrać pewną rolę jako czynnik oddziaływający pozytywnie na zachowanie zasady jedności kierownictwa resortem. Narada robocza staje się jednocześnie formą dokształcania radców prawnych, płaszczyzną do przeprowadzania samokrytyki i krytyki oraz ogniwem łączącym teorię i praktykę na odcinku obsługi prawnej. To byłyby najistotniejsze korzyści z narady roboczej radców prawnych resortu. Trudno nie wspomnieć, że niektórzy kierownicy jednostek organizacyjnych nie doceniają znaczenia tej formy współpracy radców prawnych i nie zezwalają radcom prawnym na branie udziału w naradzie. Są to jednak wyjątkowe przypadki, które nie mogą wpłynąć ujemnie na dalszy rozwój instytucji narady roboczej radców prawnych.

L. B.

Orzecznictwo w sprawach gospodarczych

Sąd Najwyższy

Izba Karna

1. I. Opuszczenie stanowiska służbowego po upływie terminu wypowiedzenia pracy przez pracownika, podlegającego przepisom ustawy o zapobieganiu płynności kadr, podpada pod art. 6 ustawy z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 107).

II. Nakaz wydany przez właściwą władzę w oparciu o art. 1 i 3 ustawy z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 107) i przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 17.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 18, poz. 153 — stanowi orzeczenie urzędu podlegające samodzielnej ocenie sądu na podstawie art. 6 k. p. k.)

Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym w sprawie Henryka Z. osk. z art. 7 ustawy z dn. 19.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168), po wysłuchaniu wniosku Prokuratora, na podstawie art. 390 § 1 k. p. k. postanowił przedstawioną przez Sąd Wojewódzki we Wrocławiu jako rewizyjny kwestię prawną:

I. Czy porzucenie po upływie ustawowego terminu wypowiedzenia pracy przez pracownika, podlegającego przepisom ustawy o zapobieganiu płynności kadr, winno być ścigane z art. 7 pkt 2 ustawy z dn. 19.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168), czy też z art. 6 ustawy z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 107)?

II. Czy nakaz wydany przez właściwą władzę w wykonaniu art. 1 i 3 ustawy z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 107) i w oparciu o przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 17.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 18, poz. 153) jest aktem administracyjnym, podlegającym ocenie sądu w granicach art. 6 k. p. k.? rozstrzygnąć, jak wyżej.

Uzasadnienie

Ustawa specjalna uchyla moc ustawy ogólnej: np. zabójstwo Prezydenta podpadnie pod przepis art. 94

§ 1 k. k., a nie pod przepis ogólny art. 225 k. k. Tak samo przepis art. 226 k. k. jest ustawą specjalną, wyłączającą możliwość zastosowania przepisu ogólnego tj. art. 225 k. k. Nie można wtedy podciągać odnośnych czynów pod oba przepisy i wymierzać karę surowszą w myśl art. 36 k. k., gdyż czyn wtedy podpada nie pod 2 przepisy ustawy karnej, lecz tylko pod jedną ustawę, a mianowicie pod ustawę specjalną (a nie surowszą). Oczywiście osobnik, podpadający pod ustawę z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 107) może popełnić przestępstwo z ustawy z dn. 19.IV. 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 169), ale czyn polegający na opuszczeniu stanowiska służbowego po upływie terminu wypowiedzenia pracy przez pracownika, podlegającego przepisom ustawy z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 107) o zapobieganiu płynności kadr nie może wyczerpywać także dyspozycji z art. 7 ustawy z dn. 19.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168) o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy, a to dlatego, że ta ustawa jest ustawą ogólną, w stosunku do której ustawa z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 107) jest ustawą specjalną.

W tym przypadku należy zakwalifikować czyn tylko pod art. 6 ustawy z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 107), ponieważ przepis ten przewiduje przestępstwo specjalne w stosunku do ogólnego naruszenia dyscypliny pracy. Tu podmiotem przestępstwa może być każdy pracownik, tam tylko pracownik o specjalnych właściwościach.

Nakaz wydany przez właściwą władzę administracyjną w oparciu o przepisy zawarte w ustawie z dn. 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 107) oraz rozporządzeniu wykonawczym Rady Ministrów z dn. 17.IV. 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 18, poz. 153) stanowi orzeczenie urzędu w rozumieniu art. 6 k. p. k., podlegające samodzielnej ocenie sądu.

Dlatego też sąd jest w szczególności uprawniony do samodzielnego rozstrzygnięcia w każdym konkretnym

przypadku, czy osoba, której nakaz dotyczy, należy do kategorii pracowników wymienionych w § 2 powołanego rozporządzenia Rady Ministrów.

(Nr I. K. O. 271/51)

2. Czyn przewidziany w art. 7 ustawy z dn. 19.IV. 1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168) może być popełniony tylko „złośliwie“, a więc w zamiarze bezpośrednim. Działanie sprawcy noszące cechy lekkomyślności lub niedbalstwa nie stanowi przestępstwa polegającego na „złośliwym“ naruszeniu dyscypliny pracy.

Sąd Najwyższy w sprawie Zenona B., osk. z art. 7 pkt 2, art. 8 ust. z dn. 19.IV. 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168), po rozpoznaniu rewizji nadzwyczajnej Generalnego Prokuratora R. P. od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 5 października 1950 r. na podstawie art. 375, 383, 388 § 1 i 394 — 396 k. p. k. uchylił zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Grodzkiego w Bydgoszczy z dnia 25 września 1950 r. i oskarżonego Zenona B. z oskarżenia o przypisany mu tymże wyrokiem Sądu Grodzkiego czyn przestępny uniewinnił.

Podstawą rewizji Generalnego Prokuratora R. P. jest zarzut obrazy art. 320 k. p. k. i art. 7 pkt 2 ustawy z dn. 19.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168) polegającej na nieuwzględnieniu treści świadectw lekarskich znajdujących się w aktach, a stwierdzających, że oskarżony ze względu na stan zdrowia nie nadawał się do pracy w kopalni, w związku z czym nie istniała podstawa do uznania, iż działanie jego miało cechy złośliwego naruszenia dyscypliny pracy. W konkluzji Generalny Prokurator wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku, orzeczenie co do istoty sprawy i uniewinnienie oskarżonego.

Z u z a s a d n i e n i a

Sąd Najwyższy wyraził następujący pogląd prawny:

Rewizję należy uznać za zasadną.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy rozpoznając sprawę w trybie rewizji nie zanalizował treści świadectw lekarskich, z których wynika, że oskarżony nie nadaje się do pracy w kopalni i przeniósł ciężar zagadnienia na niedopełnienie przez oskarżonego obowiązku powiadomienia kierownika kopalni o swym stanie zdrowia. To zaniedbanie oskarżonego uznał Sąd za podstawę do stwierdzenia w zachowaniu się oskarżonego, cech złośliwego, w sensie art. 7 ustawy z dn. 19.IV.1950 r., naruszenia dyscypliny pracy.

Stanowisko to jest niesłuszne.

Czyn z art. 7 ustawy z dn. 19.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168) może być popełniony tylko złośliwie, a więc w zamiarze bezpośrednim.

Nie istnieje zatem możliwość uznania za przestępstwo polegające na złośliwym naruszeniu dyscypliny pracy — takiego działania sprawcy, które nosi cechy lekkomyślności bądź niedbalstwa.

W przedmiotowej sprawie zostało stwierdzone, że opuszczenie przez oskarżonego pracy było spowodowane jego złym stanem zdrowia, w stopniu uniemożliwiającym pracę w kopalni — nie posiada więc ono cech złośliwości.

Sąd Najwyższy wziął również pod uwagę, iż oskarżony bezpośrednio po opuszczeniu pracy w kopalni, rozpoczął pracę w innym zakładzie pracy w warunkach odpowiadających jego stanowi zdrowia i jak wynika ze znajdującego się w aktach zaświadczenia ma opinię pilnego i starannego pracownika.

W tym stanie rzeczy należało zaskarżony wyrok uchylić, skoro zaś materiał faktyczny ujawniony na przewodzie sądowym — w Sądzie Okręgowym pozwala na wydanie orzeczenia co do istoty sprawy — Sąd Najwyższy uniewinnił oskarżonego z zarzutu popełnienia przypisanego mu czynu.

(I. K. 167/51).

3. I. Członek spółdzielni pracy jest pracownikiem w rozumieniu ustawy z dn. 19.IV.1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168).

II. Przepisy prawne odnoszące się do umowy o pracę w zasadzie nie mają zastosowania do członków spółdzielni pracy, w szczególności nie mają tu zastosowania przepisy o rozwiązaniu umowy o pracę. W braku jednak postanowień statutu spółdzielni i ustawy o spółdzielniach sąd wypełnia lukę w prawie według zasad art. 1 i 3 przepisów ogólnych prawa cywilnego (Dz. U. R. P. z roku 1950, Nr 34, poz. 311), przy czym może mieć na uwadze przepisy regulujące stosunek pracy, a dotyczące tego samego zagadnienia prawnego.

Sąd Najwyższy w sprawie Stefana G., osk. z art. 7 ust. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy z dn. 19.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168) po wysłuchaniu wniosku Prokuratora Generalnej Prokuratury R. P., na podstawie art. 390 k. p. k. postanowił przedstawione przez Sąd Wojewódzki w Koszalinie następujące kwestie prawne:

1. Czy członek spółdzielni pracy jest pracownikiem w rozumieniu ustawy z dn. 19.IV.1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168)?

2. Czy do członków spółdzielni pracy, w braku odmiennych postanowień statutu spółdzielni, mają zastosowanie przepisy prawne, odnoszące się do umowy o pracę?

rozstrzygnąć, jak wyżej.

Uzasadnienie

1. Ustawa z dn. 19.IV.1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 168) dotyczy wszystkich osób zatrudnionych w społecznych zakładach pracy, instytucjach lub urzędach (art. 1 wymienionej ustawy). W myśl art. 1 ustawy z dn. 29.X. 1920 r. o spółdzielniach (Dz. U. R. P. z 1950 r. Nr 25, poz. 232) spółdzielnia prowadzi działalność gospodarczą w ramach narodowego planu gospodarczego. Spółdzielnia pracy jest jednym z typów spółdzielni (art. 5 ust. 1 przytoczonej ustawy z dn. 29.X.1920 r.). Członkowie takiej spółdzielni, zatrudnieni w niej w zakresie jej działalności, są tedy pracownikami w myśl ustawy z dnia 19 kwietnia 1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy.

2. Przepisy ustawy o spółdzielniach (Dz. U. R. P. z 1950 r. Nr 25, poz. 232) oraz oparte na nich postanowienia statutów poszczególnych spółdzielni regulują stosunki współzycia społecznego jakościowo odmiennie od stosunków wynikających z umów o pracę, zawieranych pomiędzy pracownikami a pracodawcami, zgodnie z obowiązującymi w tej mierze przepisami ustawodawstwa pracy. Wszelkie zatem zagadnienia prawne, dotyczące stosunków pracy członków spółdzielni, należy w zasadzie rozstrzygać w myśl powołanych wyżej przepisów ustawy o spółdzielniach i postanowień statutów.

W przypadku jednak, gdy przepisy te nie dają wyrażonej podstawy do rozstrzygnięcia konkretnego zagadnienia, Sąd — w myśl ogólnych przepisów prawa cywilnego — powinien ustalić podstawę rozstrzygnięcia samodzielnie, kierując się zasadami ustroju i współzycia społecznego w Państwie Ludowym, przy czym brać w drodze analogii pod uwagę także odpowiednie przepisy obowiązującego ustawodawstwa pracy.

(I. KO. 185/51).

4. I. Pojęcie tajemnicy służbowej w rozumieniu dekretu z dn. 26.X.1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 55, poz. 437) nie jest identyczne z pojęciem naruszenia tajemności lub poufności dokumentu (tajemnicy państwowej). Naruszenie tajemności czy też poufności stanowi odmienny stan faktyczny aniżeli naruszenie tajemnicy służbowej.

II. Dla bytu przestępstwa z art. 9 § 2 w związku z art. 2 dekretu z dn. 26.X.1949 r. jest rzeczą zbędną, by ujawniony przez oskarżonego druk sejmowy był tajny lub poufny; wystarczające natomiast jest ustalenie, iż wyżej wymieniony druk sejmowy, zawierający urzędowy projekt ustawy nie powinien być ze względu na dobro służby wręczony przez oskarżonego osobie nie

będącej uprawnioną do otrzymywania tego dokumentu. Druk sejmowy zawierający projekt ustawy jest bowiem wewnętrznym dokumentem sejmowym, przeznaczonym dla określonej liczby osób i nie stanowiącym przedmiotu swobodnego rozpowszechniania.

Sąd Najwyższy w sprawie Tadeusza Z., osk. z art. 9 § 2 dekretu z dnia 26.X.1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 55, poz. 437 po rozpoznaniu rewizji oskarżonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 października 1950 r. na podstawie art. 375 k. p. k. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Rewizja oskarżonego zarzuca, między innymi, pominięcie przez Sąd okoliczności, iż druk sejmowy dostarczony przez oskarżonego nie posiadał już po uprzednim doręczeniu go posłom charakteru tajnego lub poufnego.

W uzasadnieniu

Sąd Najwyższy wyraził, między innymi, następujący pogląd prawny:

Uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego uznać należy za wadliwe i oparte na błędnym rozumowaniu.

Sąd Apelacyjny nie rozważył kwestii prawnej, iż pojęcie tajemnicy służbowej w rozumieniu dekretu z dn. 26.X.1949 r. nie jest identyczne z pojęciem naruszenia tajności lub poufności dokumentu (tajemnicy państwowej). Naruszenie tajności czy też poufności stanowi odmienny stan faktyczny, aniżeli naruszenie tajemnicy służbowej, który to czyn ścigany jest z art. 9 dekretu z dn. 26.X. 1949 r. został właśnie przypisany oskarżonemu.

Art. 2 wyżej wymienionego dekretu o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej określa, iż „tajemnicę służbową stanowią wiadomości, dokumenty lub inne przedmioty, które ze względu na dobro służby mogą być udostępnione wyłącznie osobom do tego uprawnionym“.

Całkowicie zatem chybione są polemiczne rozważania Sądu Apelacyjnego na temat regulaminu Sejmu Ustawodawczego R. P. i pomijając ich polityczną błędność — nie mają one żadnego wpływu na byt przestępstwa i kwalifikację prawną czynu przypisanego oskarżonemu.

Dla bytu przestępstwa z art. 9 § 2 w związku z art. 2 dekretu z dn. 26.X.1949 r., jest rzeczą zbędną, by ujawniony przez oskarżonego druk sejmowy był tajny albo poufny.

Wystarczające natomiast jest ustalenie, iż wyżej wymieniony druk sejmowy, zawierający rządowy projekt ustawy nie powinien być, ze względu na dobro służby, wręczony przez oskarżonego, osobie, nie będącej uprawnioną do otrzymania tego dokumentu w ogóle, a tym więcej przed „pierwszym czytaniem“ projektu ustawy.

Druk sejmowy zawierający projekt ustawy jest bowiem wewnętrznym dokumentem sejmowym, przeznaczonym dla określonej liczby osób i nie stanowiącym przedmiotu swobodnego rozpowszechniania.

Okoliczność, iż oskarżony przekazał druk w tym samym czasie, gdy był on doręczony posłom przed „pierwszym czytaniem“ w Sejmie i że druk ten jako nie będący dokumentem tajnym lub poufnym mógł być przez posłów przekazany albo treść jego zakomunikowana osobom nieuprawnionym do otrzymania go z biura Sejmu — nie posiada dla odpowiedzialności karnej oskarżonego żadnego znaczenia.

Nie ma najmniejszej analogii pomiędzy posłem, a urzędnikiem biura sejmowego. Przekazanie przez oskarżonego wyżej wzmiankowanego druku sejmowego w okolicznościach, bezbłędnie ustalonych przez Sąd i nie kwestionowanych przez rewizję oskarżonego — całkowicie wypełnia stan faktyczny przestępstwa z art. 9 § 2 dekretu z dn. 26.X.1949 r., gdyż stanowi przekazanie osobie nieuprawnionej dokumentu, który ze względu na dobro służby może być wręczony jedynie określonej kręgowi osób, do otrzymania dokumentu takiego uprawnionych.

W tym stanie rzeczy trafnie podniesiony zarzut rewizji co do błędnych poglądów Sądu Apelacyjnego wyrażonych w uzasadnieniu wyroku nie może mieć wpływu na zmianę treści tegoż wyroku, ponieważ obrona oskarżonego jest niezasadna, stan faktyczny sprawy nie budzi wątpliwości, kwalifikacja prawna czynu jest prawidłowa, a orzeczona kara — współmierna do winy oskarżonego i niebezpieczeństwa społecznego popełnionego przezeń przestępstwa.

(I. K. 60/51).

5. Nie każde naruszenie zakazu organów nadzorczych wypełnia znamiona przestępstwa, np. przestępstwa z art. 286 k. k. Istnieje naruszenie obowiązków pracowników przedsiębiorstw społecznych, podпадаjące pod pojęcie przewinień służbowych, a nie dosięgające znamion przestępstw określonych w prawie karnym. Granicą będzie tutaj przedmiotowo niebezpieczeństwo społeczne czynu, leżące u podstaw każdego przestępstwa karnego (arg. z art. 49 k. p. k.), o ile zaś chodzi o przestępstwo z art. 286 k. k. naruszenie interesu publicznego lub prywatnego, pokrywające się z pojęciem niebezpieczeństwa społecznego w znaczeniu art. 286 k. k. Niebezpieczeństwo społeczne istnieje także w razie naruszenia przepisów i zarządzeń porządkowych, karanych administracyjnie lub dyscyplinarnie, mimo, że brak w nich znamion przestępstwa karnego.

Sąd Najwyższy w sprawie Jana K. i Bernarda L. oskarżonych z art. 286 § 2 k. k., po rozpoznaniu rewizji oskarżonych od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26 maja 1950 r., na podstawie art. 375, 388, 442 k. p. k. uchylił zaskarżony wyrok w części skazującej oskarżonego Jana K. i tego oskarżonego uniewinnił..

Rewizja oskarżonego K. zarzuca m. innymi, błędną ocenę prawną czynu oskarżonego, gdyż w czynie tym, polegającym na jednorazowym pobraniu towaru na kredyt w Spółdzielni, w której oskarżony był kierownikiem, brak znamion przestępstwa. Według zeznania świadka P. istniała praktyka, iż pracownicy brali towar na kredyt za zgodą Zarządu, a przy wypłacie wynagrodzenia miesięcznego potrącano należność za pobrany towar.

W uzasadnieniu

Sąd Najwyższy wyraził, między innymi, następujący pogląd prawny.

Rewizja oskarżonego K. jest zasadna.

Aczkolwiek pobieranie na kredyt towarów w Spółdzielni przez jej pracowników, wbrew zakazowi władz nadzorczych mogłoby wyczerpywać znamiona przestępstwa w zależności od sumy zadłużenia i siły płatniczej nabywcy — to jednak w danym przypadku nie można przyjąć, by oskarżony, za jednorazowym pobraniem na kredyt towaru na sumę stosunkowo drobną, bo znacznie niższą od jego płacy miesięcznej — naruszał interes publiczny i działał na jego szkodę.

Nie każde naruszenie zakazu organów nadzorczych wypełnia znamiona przestępstwa, a w danym przypadku przestępstwa z art. 286 k. k. Istnieje naruszenie obowiązków pracowników przedsiębiorstw społecznych, podпадаjące pod pojęcie przewinień służbowych, a nie dosięgające znamion przestępstw, określonych w prawie karnym. Granicą tutaj będzie przedmiotowo niebezpieczeństwo społeczne czynu, leżące u podstaw każdego przestępstwa karnego (arg. z art. 49 k. p. k.), o ile zaś chodzi o przestępstwo z art. 286 k. k. naruszenie interesu publicznego lub prywatnego, pokrywające się z pojęciem niebezpieczeństwa społecznego w znaczeniu art. 286 k. k. To ostatnie istnieje także w razie naruszenia przepisów i zarządzeń porządkowych, karanych dyscyplinarnie lub administracyjnie, mimo, że brak w nich znamion przestępstwa z kodeksu karnego.

Nie trzeba dodawać, iż poza tym konieczny jest zamiar przestępny, którego istnienia w danym przypadku nie można przyjąć.

(I. K. 99/50)

Główna Komisja Arbitrażowa

Okręgowe Komisje Arbitrażowe

1. Niewłaściwość państwowych komisji arbitrażowych w sporach o należności ściągane w trybie administracyjnym.

Państwowe komisje arbitrażowe nie są właściwe do orzekania w sporach o należności, dla których dochodzenia przewidziany jest tryb administracyjny.

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 9 października 1951 roku odrzuciła wniosek Ogólnopolskiego Zrzeszenia A przeciwko przedsiębiorstwu B o zasądzenie kwoty X.

Z u z a s a d n i e n i a

Wnioskodawca żąda zasądzenia od pozwanego jako członka Zrzeszenia zaległych składek członkowskich. W treści wniosku wnioskodawca wyjaśnia, że Ogólnopolskie Zrzeszenie A powołane do życia zarządzeniem Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego jest zrzeszeniem przymusowym i ma charakter korporacji prawnopublicznej.

Ministerstwo Finansów w piśmie okólnym z dnia 22 września 1948 r. w sprawie egzekucji składek członkowskich na rzecz przymusowych zrzeszeń prywatnego przemysłu ustaliło, że należność z tytułu zaległych składek członków powyższych przymusowych zrzeszeń mają być ściągane w trybie administracyjnym, tak jak podatki i daniny publiczne.

Ponieważ więc sprawa ściągania zaległości składek członkowskich na rzecz wnioskodawcy jako zrzeszenia przymusowego prywatnego przemysłu jest przekazana władzy administracyjnej, nie należy ona w myśl art. 2 ust. 3 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. do właściwości państwowych komisji arbitrażowych.

(Nr Rep. III — O — 271/51)

2. Zastosowanie przepisu § 45 punktu 3 Regulaminu Przewozu Przesyłek Towarowych na kolejach żelaznych — o zawieszeniu biegu przedawnienia — do terminu rocznego przewidzianego w § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. (Dz. U.R.P. Nr 53 poz. 484).

Wniesienie do kolei reklamacji stosownie do § 40 Regulaminu Przewozu Przesyłek Towarowych na kolejach żelaznych, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Komunikacji z dnia 24 września 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr 73 poz. 521 wraz z późniejszymi zmianami), zawieszona na okres, przewidziany w § 45 punkt 3 tegoż regulaminu, bieg terminu rocznego ustalonego w § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. w sprawie organizacji państwowych komisji arbitrażowych i trybu postępowania arbitrażowego (Dz. U. R. P. Nr 53 poz. 484).

Główna Komisja Arbitrażowa w zespole zwiększonym w dniu 4 października 1951 r. ustaliła podaną wyżej zasadę prawną.

Z u z a s a d n i e n i a

Zgodnie z § 45 punkt 3 RPT bieg rocznego przedawnienia w § tym przewidzianego, zawieszają się w razie wniesienia do kolei pismem reklamacji stosownie do § 40. Przedawnienie zaczyna biec w dalszym ciągu od dnia, w którym kolej udzieliła na piśmie odmownej odpowiedzi i zwróciła załączone do reklamacji dokumenty.

Powstaje zagadnienie, czy przepis powyższy ma zastosowanie do biegu terminu rocznego przewidzianego w § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 53 poz. 484).

Zagadnienie to należy rozstrzygnąć w sensie pozytywnym.

Działalność kolei w dziedzinie przewozów obejmuje taki zakres gospodarki narodowej, który ze względu na swoją odrębność, zarówno funkcyjną, jak i organizacyjną, musi być unormowany szczególnymi prze-

pisami. Zadanie to spełnia Regulamin Przewozu, a wobec tego uważać należy, że zasady tego Regulaminu powinny być nadal w postępowaniu arbitrażowym stosowane, a więc w szczególności winien być nadal odpowiednio stosowany omawiany § 45 punkt 3 w tym sensie, że zawieszenie biegu przedawnienia, w tymże § przewidziane, odnosi się do biegu rocznego terminu ustalonego w § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. Za takim rozstrzygnięciem przemawiają następujące momenty merytoryczne:

Postanowienie § 20 rozporządzenia z dnia 15 listopada 1950 r. miało na celu wzmocnienie dyscypliny finansowej w stosunkach między podmiotami gospodarki społecznej. Właściwe wykorzystanie przez wierzyciela procedury reklamacyjnej przewidzianej w § 40 i 45 punkt 3 RPT nie sprzeciwia się bynajmniej zasadom tej dyscypliny ani ciążącemu na wierzycielu — podmiocie gospodarki społecznej — obowiązkowi zachowania staranności i szybkości w dochodzeniu jego należności. Wnoszenie takich reklamacji przed zgłoszeniem wniosku do komisji arbitrażowej uważać należy za bardzo wskazane i celowe (potwierdza to przepis § 19 ustęp 4 rozporządzenia z dnia 15 listopada 1950 r. o wezwaniu dłużnika do dobrowolnego wykonania świadczenia), bowiem niewątpliwie wiele sporów może być w ten sposób załatwionych w postępowaniu reklamacyjnym bez potrzeby uciekania się do postępowania arbitrażowego, a w każdym razie postępowanie reklamacyjne umożliwi wyjaśnienie i ustalenie wielu okoliczności sporu i sprecyzowanie stanowiska stron. Ponieważ jednak rozpatrzenie przez organy kolejowe reklamacji musi trwać dłuższy okres czasu ze względu na specyficzne warunki pracy aparatu kolejowego, a w wielu przypadkach także ze względu na konieczność zebrania materiału i przeprowadzenia dochodzeń, to nie byłoby słusznym, aby o ten okres skracać się termin dla dochodzenia roszczenia przewidziany w § 20 rozporządzenia z dnia 15 listopada 1950 r.

Niedopuszczenie do takiego skrócenia terminu można uzyskać poprzez uwzględnienie przepisu § 45 punkt 3 RPT, który, jakkolwiek dotyczy przedawnienia, powinien być stosowany także w odniesieniu do terminu rocznego przewidzianego w § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r.

Jednakże przyjęcie takiego rozstrzygnięcia nie będzie sankcjonowało osłabienia dyscypliny finansowej i powodowało zbędne zwolnienia obiegu środków obrotowych jedynie pod warunkiem szybkiego wszczynania i przeprowadzania postępowania reklamacyjnego.

Ponieważ dotychczasowa praktyka wykazała, że z jednej strony kontrahenci kolei zbyt długo zwlekają ze złożeniem reklamacji, zaś z drugiej strony organy kolejowe przeciągają przez nadmiernie długi okres czasu załatwienie zgłoszonych reklamacji, przeto nasuwa się potrzeba znówelizowania Regulaminu Przewozu Przesyłek Towarowych w celu zapobieżenia takiemu niewłaściwemu w obrocie socjalistycznym stanowi rzeczy.

Z wyżej przytoczonych nieomagań wynika, że nowelizacja ta powinna iść w dwóch kierunkach:

1. po pierwsze drogą zakreślenia kontrahentowi kolei, o ile jest nim podmiot gospodarki społecznej, odpowiedniego terminu na wniesienie reklamacji; sankcję takiego przepisu można by uzyskać np. przez postanowienie, że reklamacja wniesiona po tym terminie nie zawieszają biegu terminu przewidzianego w § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r.

2. po drugie drogą wprowadzenia opatrzonego odpowiednią sankcją przepisu określającego termin, w którym kolej obowiązana jest załatwić złożoną reklamację.

Wobec powyższego Główna Komisja Arbitrażowa orzekając w zespole zwiększonym postanowiła zwrócić się do Ministerstwa Kolei z przedstawieniem po-

trzeby nowelizacji odpowiednich przepisów obowiązującego Regulaminu Przewozu Przesyłek Towarowych.
(Nr ZZ — 1/51)

3. Osobowość prawna przedsiębiorstw państwowych

Przedsiębiorstwo państwowe uzyskuje zdolność prawną przez fakt przydzielenia mu środków własnych i przez ustanowienie organów uprawnionych do rozporządzania tymi środkami, co umożliwia dokonywanie czynności prawnej we własnym imieniu i na własny rachunek.

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 21 września 1951 r. zatwierdziła orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej we Wrocławiu oddalające wniosek Zakładów A przeciwko Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w B o zasądzenie kwoty X.

Z u z a s a d n i e n i a

Powodowe Zakłady stwierdziły, że w wagonowej przesyłce, która nadeszła pod ich adresem w dniu 3 grudnia 1949 r., brakuje 10 skrzyń. Brak ten stwierdzony został protokołem kolejowym.

Powodowe Zakłady nie wniosły jednak reklamacji, reklamację tę wniósł nadawca.

Reklamacja została odrzucona przez władze kolejowe, jako wniesiona przez osobę nieuprawnioną.

Powództwo skierowane przez Powodowe Zakłady w dniu 18 kwietnia 1951 r. przeciw pozwanej Dyrekcji zostało oddalone jako przedawnione orzeczeniem Okrę-

gowej Komisji Arbitrażowej we Wrocławiu z dnia 22 maja 1951 r.

Orzeczenie to jako słuszne należało zatwierdzić.

Roszczenie bowiem powodowych Zakładów uległo przedawnieniu w dniu 3 grudnia 1950 r., gdy wniosek został złożony w kwietniu 1951 r. Bieg przedawnienia nie został zawieszony w szczególności nie mogła go zawiesić reklamacja wniesiona przez nadawcę, w myśl bowiem § 45 ustęp 3 i § 40 RPT tylko reklamacja wniesiona przez osobę uprawnioną zawiesza przedawnienie.

Twierdzenia odwołania wniesionego przez powodowe Zakłady nie mogły mieć wpływu na treść orzeczenia.

Na nieporozumieniu polega twierdzenie powodowych Zakładów, że nie mają one osobowości prawnej. Fakt bowiem, że powodowe Zakłady występują w obronie, zamawiają i dostarczają towary, płacą i inkasują należności, wytaczają powództwo i wnoszą odwołanie wskazuje, że są one zdolne do nabywania praw i obowiązków, że więc są osobą prawną. Zdolność prawną uzyskały powodowe Zakłady przez fakt przydzielenia im środków własnych i przez ustanowienie organów uprawnionych do rozporządzania tymi środkami. To umożliwia im dokonywanie czynności prawnej we własnym imieniu i na własny rachunek.

Gdy więc powodowe Zakłady mają osobowość prawną, powinny być jako odbiorca przesyłki wnieść reklamację we własnym imieniu.

(Nr Rep. V. — O — 26/51)

G l o s s a

do orzeczenia Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 21.IX. 1951 r.

Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 21.IX.1951 r. wydane w sprawie Nr Rep. V-0-26/51, porusza — marginesowo wprawdzie — zagadnienie dużej wagi dla obrotu socjalistycznego w ogóle, a dla orzecznictwa arbitrażowego w szczególności. Jest nim problem osobowości prawnej przedsiębiorstwa państwowego. Należy od razu na wstępie podkreślić: orzeczenie zajęło się wyłącznie zagadnieniem osobowości prawnej przedsiębiorstwa państwowego nie wychodząc poza ramy sektora państwowego, a nawet w tych ramach nie poruszając problemu osobowości prawnej jednostki budżetowej, nie będącej przedsiębiorstwem. Teza więc Głównej Komisji Arbitrażowej odnosi się do przedsiębiorstw państwowych na rozrachunku gospodarczym i przedsiębiorstw państwowych budżetowych.

Orzeczenie precyzuje dla praktyki arbitrażowej wątpliwości, które dadzą się streścić w sposób następujący: czy dla oceny osobowości prawnej przedsiębiorstwa państwowego, a tym samym i dla jego zdolności procesowej w postępowaniu arbitrażowym, stosować należy kryteria formalne czy materialne? Innymi słowy: czy wpis przedsiębiorstwa państwowego do rejestru przedsiębiorstw państwowych, przewidzianego w art. 5 dekretu z dnia 26.X.1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. R. P. Nr 49 poz. 439) posiada znaczenie konstytutywne, czy też deklaratoryjne? Wykładnia gramatyczna powołanego przepisu nie pozostawia, wydawałoby się, żadnych wątpliwości. Redakcja: „Przedsiębiorstwa państwowe... nabywają osobowość prawną z dniem wpisu do rejestru“ przemawia nie-dwuznacznie za przyjęciem konstytutywnego znaczenia wpisu.

Wydaje się jednakże, że wniosek taki jest tylko jeszcze jednym dowodem, jak bardzo zawodną i na fałszywe tory prowadzącą jest wykładnia gramatyczna, stosowana w oderwaniu od ducha i celu normy prawnej, w oderwaniu od innych norm, z którymi łączy ją ścisłe więzy, w oderwaniu wreszcie od woli i interesu klasy pracującej. Rejestr przedsiębiorstw państwowych, przewidziany w art. 5 powołanego dekretu, dotychczas nie został utworzony, stosownie zaś do art. 28 pkt 2 tegoż

dekretu zniesiono dla przedsiębiorstw państwowych dotychczas istniejący rejestr handlowy. Czyżby więc należało dojść do wniosku, że przy tym stanie prawnym żadne z istniejących przedsiębiorstw państwowych (z wyłączeniem być może wyliczonych w art. 25 pkt 1 powołanego dekretu) nie posiada osobowości prawnej? Teza taka nie może być postawiona jako wyrażnie sprzeczna z codzienną praktyką, a ponadto z licznymi obowiązującymi przepisami prawnymi.

Należy przede wszystkim podnieść, iż rozrachunek gospodarczy z samego założenia przyjmuje osobowość prawną jednostki, na tych zasadach działającej. Istota rozrachunku gospodarczego polega na wykonywaniu przez przedsiębiorstwo jego zadań planowych w sposób jak najbardziej ekonomiczny na bazie przydzielonych mu środków trwałych i poprzez nabywanie praw i zaciąganie zobowiązań, których przedmiotem są z reguły jego środki obrotowe. Nieprzyznanie przedsiębiorstwu osobowości prawnej i zdolności do działań prawnych oznaczałoby przekreślenie możliwości oparcia jego działalności o zasady rozrachunku gospodarczego, byłoby więc wprost sprzeczne ze wszystkimi obowiązującymi aktami normatywnymi, stanowiącymi stosowanie tych zasad w gospodarce socjalistycznej.

To samo, co powiedziano wyżej, odnosi się *mutatis mutandis* i do przedsiębiorstw budżetowych. Przedsiębiorstwa te nie pracują wprawdzie na zasadach rozrachunku gospodarczego, ale — na równi z tamtymi — realizują swe zadania planowe, m. in. przy pomocy nabywania praw i zaciągania zobowiązań w obrocie prawnocywilnym. Będąc więc uczestnikami tego obrotu, występują w nim z konieczności jako osoby prawne.

Tak więc wydaje się, że osobowość prawną musi być przyznana każdemu przedsiębiorstwu państwowemu już z tego powodu, że w istniejącej strukturze organizacyjnej gospodarki socjalistycznej zadania planowe tego przedsiębiorstwa mogą być spełniane jedynie pod warunkiem uczestniczenia tego przedsiębiorstwa w cywilno-prawnym obrocie. Wypada tutaj podkreślić, że socjalistyczny ustawodawca dlatego właśnie operuje pojęciem przedsiębiorstwa państwowego — osoby prawnej, ponieważ taka koncepcja organizacyjna najbar-

dziei sprzyja wykonywaniu zadań, stawianych przed gospodarką narodową przez plan. Przebogate radzieckie doświadczenia dobitnie to potwierdzają.

W świetle powyższych rozważań wydaje się jedynie możliwe przyjęcie przez Główną Komisję Arbitrażową w orzeczeniu z dnia 21.IX. 1951 r. rozwiązanie wątpliwości na płaszczyźnie kryteriów materialnych, z porzuceniem kryteriów formalnych, w szczególności z porzuceniem kryterium wpisu do rejestru przedsiębiorstw państwowych. O ile jednakże sama zasada, przyjęta w orzeczeniu przez Główną Komisję Arbitrażową, powinna być uznana za bezsporną, o tyle sformułowanie tezy i odpowiedniego fragmentu uzasadnienia nasuwa co do swej precyzji wątpliwości, a to dwojakiego charakteru.

Nabycia osobowości prawnej przez przedsiębiorstwo państwowe nie należy wiązać nie tylko z okolicznością wpisu do rejestru, ale nawet i z wydaniem zarządzenia w trybie art. 1 powołanego wyżej dekrety, tym mniej z faktem ogłoszenia takiego zarządzenia w sposób prawem przewidziany. Dynamika rozwoju życia gospodarczego w okresie budowy socjalizmu stwarza niejednokrotnie sytuacje, w których byt przedsiębiorstwa nie opiera się — przynajmniej w pierwszym okresie jego istnienia — o akt administracyjny tego typu. Wydaje się jednakże, że u podstaw istnienia i działania przedsiębiorstwa państwowego musi się znajdować zarządzenie administracyjne, że bez takiego zarządzenia nie ma przedsiębiorstwa w ogóle. Tego rodzaju akt administracyjny może być wydany — stosownie do okoliczności — przez różnego rodzaju organy zarządu państwowego (np. ministerstwo), może też przybierać różnorodne formy; nie zmienia to faktu, że powołanie do życia przedsiębiorstwa państwowego musi się dokonywać w drodze zarządzenia administracyjnego.

Orzeczenie wiąże uzyskanie przez przedsiębiorstwo państwowe osobowości prawnej z faktem przydzielenia mu środków własnych. Sformułowanie takie pozostawia ten fakt niejako w próżni, poza istniejącym porządkiem prawnym. Wydaje się, że zarówno przydzielenie środków własnych przedsiębiorstwu państwowemu, jak i ustanowienie organów, uprawnionych do rozporządzania tymi środkami, jest właśnie bezpośrednim następstwem określonego zdarzenia prawnego, jakim jest wyżej wspomniany akt administracyjny, powołujący do życia przedsiębiorstwo. Wydaje się dalej, że skoro wzmiankowany akt administracyjny, kreujący przedsiębiorstwo, z reguły wyprzedza w czasie przydzielenie przedsiębiorstwu środków trwałych i obrotowych, a także nominacje osób, upoważnionych do działania w imieniu i na rzecz nowopowstałego przedsiębiorstwa, to moment nabycia przez przedsiębiorstwo osobowości prawnej należałoby odnieść do chwili wydania tego aktu administracyjnego. Przy innej konstrukcji trudno by wytłumaczyć, w jaki spo-

sób jednostka, nie będąca osobą prawną, nabywa prawa rzeczowe na przydzielanych jej środkach trwałych i obrotowych. Z drugiej strony należy wątpić, czy gdyby można sobie wyobrazić sytuację, w której okoliczności czysto faktyczne, wyliczone w tezie orzeczenia, stworzyłyby bez właściwego aktu prawnego kompleks czynników, analogicznych do czynników, składających się na pojęcie przedsiębiorstwa państwowego, czy moglibyśmy takiemu zespołowi przyznać osobowość prawną.

Tak więc orzeczenie trafnie odcina się od wyników formalnych, od których istnienia przywykliśmy uzależniać osobowość prawną, sięgając jednakże do okoliczności faktycznych zdaje się zapominać o tym, że faktyczna działalność przedsiębiorstwa, jego udział w obrocie cywilno-prawnym, ma za podstawę akt administracyjny, powołujący przedsiębiorstwo do życia. Zbędne wydaje się wyjaśnienie, że w żadnym razie nie powinno to oznaczać wpadania z jednej formalistyki w drugą i przywiązywania znaczenia np. do stosownego opublikowania takiego aktu, lub do jego formy.

Druga wątpliwość, nasuwająca się przy analizie tezy orzeczenia, to pytanie, czy w każdym przypadku „przez fakt przydzielenia... ..środków własnych i przez ustanowienie organów, uprawnionych do rozporządzania tymi środkami“ przedsiębiorstwo uzyskuje osobowość prawną i czy w każdym przypadku fakt ten „umożliwia dokonywanie czynności prawnej we własnym imieniu i na własny rachunek“. Wątpliwości te powstają m. in. w świetle uchwały Rady Ministrów z dn. 17.IV.1950 r w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych, objętych budżetem centralnym (Mon. Polski Nr A 55 poz. 630) przy próbie zastosowania tezy orzeczenia do zakładów, działających na wewnętrznym rozrachunku gospodarczym. Przywiązywanie tutaj uwagi do użytego w tezie terminu „przedsiębiorstwo“ w znaczeniu wykluczającym „zakład“ byłoby niewłaściwe, bowiem termin ten został użyty w znaczeniu szerszym, na co wskazuje uzasadnienie orzeczenia, traktującego właśnie o „zakładach“. Nie wchodząc na tym miejscu w rozstrzygnięcie zagadnienia osobowości prawnej zakładu na wewnętrznym rozrachunku gospodarczym, należy w każdym razie stwierdzić, że przynajmniej w stosunku do zakładu na wewnętrznym ograniczonym rozrachunku przyznawanie osobowości prawnej nie wydaje się właściwe. Nawet wtedy, jeżeli zakład taki dysponuje środkami własnymi, wydzielonymi dlań w drodze administracyjnej przez jednostkę zwierzchnią i jeśli posiada organy, uprawnione do rozporządzania tymi środkami, to udział takiego zakładu w obrocie nie może być uważany za dokonywany we własnym imieniu i na własny rachunek, lecz w imieniu i na rachunek jednostki zwierzchniej. Ten aspekt zagadnienia jest przez orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej całkowicie pominięty.

L. B.

Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania w nadsyłanych do publikacji materiałach: zmiany tytułu, dodawania podtytułów ogólnych i tekstowych, skrótów i przeróbek technicznych oraz poprawek językowych.

Rękopisów niezamówionych Redakcja nie zwraca.

Wydawca POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE. Przedsiębiorstwo Państwowe
Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 7-39-45

Redaguje: Komitet Redakcyjny — Buczkowski Stefan, Harmelin Aleksander, Mayzel Jerzy,
Mizera Stefan (red. nacz.).

Adres Redakcji: Warszawa, ul. Frascati 4 m. 2, telefon 8-12-19 (od 16 do 9)

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch“ Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 8-71-80. Konto PKO I-14396
Warunki prenumeraty: rocznie 48 zł, półrocznie 24 zł, kwartalnie 12 zł. Cena egz. 4 zł.

Zamówienie PWG TC/P/C—23/52. Zam. 2980 z dn. 31.XII.51. Podpisano do druku 22.I.52. Druk ukończono 28.I.52. Nakład 7.000. Papier druk. sat. kl. VII/AO/60 gr. Obj. 36 str.

Zakł. Graf. i Wydawn. Dom Słowa Polskiego, Warszawa, pl. Kazimierza Wielkiego. 3-B-11151

Cena 4 zł